M. EMINESCU

E 12
R. P. R.
Sfatul Popular al Capitalei
Biblioteca Centrală
LICEUL DE FETE

ARTICOLE POLITICE

BUCUREŞTI
«MINERVA», Institut de Arte Grafice şi Editură, Bulevardul Academiei 3 — Str. Edgar Quinet 4.
1910

www.digibuc.ro

ARTICOLE POLITICE

www.digibuc.ro

M. EMINESCU.

www.digibuc.ro

BATRANII ŞI TINERII [1])

Cu greu pricepe o minte de rând că nu este în lumea aceasta nici o stare de lucruri şi nici un adevăr social veşnic. Precum viaţa consistă din mişcare, aşa şi adevărul social, oglinda realităţei, este de-apururea în mişcare. Ceea ce azi e adevărat, mâne e îndoelnic, şi pe roata acestei lumi nu suie şi coboară numai sorţile omeneşti, ci şi ideile. In această curgere obştească a împrejurărilor şi a oamenilor stă locului numai asta, adecă ciudat lucru, nu ceea ce e 'n folosul oamenilor, ci ceea ce este spre petrecerea lor.

Cetim azi cu plăcere versurile bătrânului Homer, cu care petreceau odată neamurile de ciobani din Grecia, şi imnele din Rig-Veda, pe care păstorii Indiei le îndreptau luminii şi puterilor naturii, pentru a le lăuda şi a cere de la dânsele iarba şi turme de vite. Tot aşa privim cu plăcere plăsmuirile celui mai mare poet pe care l-a purtat pământul nostru, plăsmuirile lui Shakespeare, şi ne bucurăm de frumuseţea lor atâta, ba poate mai mult încă de cât contemporanii lui, şi tot astfel privim statuile lui Phidias şi ale lui Praxiteles, icoanele lui Rafael, şi ascultăm musica lui Palestrina. Tot astfel ne bucură portretul pe care-l

[1]) «Timpul» din 14 Decembre 1877.

www.digibuc.ro

face Grigore Ureche, Vornicul lui Ştefan Voevod cel Mare, în cât simţim şi azi plăcere cetind ce vrednic şi cu virtute Român a fost Măria Sa.

Dar nu tot astfel sânt gândirile care ating folosul oamenilor, bunul lor traiu şi petrecerea lor unul lângă altul fără a se prigoni şi fără a-şi amărâ viaţa ei în de ei.

Introducând legile cele mai perfecte şi mai frumoase într'o ţară, cu care nu se potrivesc, duci societatea de râpă, oricât de curat ţi-ar fi cugetul şi de bună inima. Şi de ce aceasta? Pentru că — întorcându-ne la cărarea noastră bătută —, orice nu-i icoană, ci viu, e organic, şi trebuie să te porţi cu el ca şi cu orice organism. Iar orice e organic se naşte, creşte, se poate îmbolnăvi, se însănătoşează, moare chiar. Şi, precum sânt deosebite soiuri de constituţii, tot aşa lecuirea se face într'altfel, şi, pe când Stan se însănătoşează de o buruiană, Bran se îmbolnăveşte de dânsa şi mai rău.

Cum numim însă pe aceia cari zic c'au descoperit o singură doftorie pentru toate boalele din lume, un leac fără greş, care, de eşti nebun, te face cuminte, de-ai asurzit, te face s'auzi, în sfârşit, orice-ai avea, pecingine, chelie, ciupituri de vărsat, degerătură, perdea la ochi, durere de măsele, tot c'o alifie te unge şi tot c'un praf te îndoapă?

Pe un asemenea doftor l'am numi: şarlatan.

Ce să zicem acum de doftorii poporului românesc, cari la toate neajunsurile noastre tot c'un praf ne îndoapă, care cine ştie de ce-o fi bun?

Da-i şoseaua rea, încât se frânge caru 'n drum? *Libertate, egalitate şi fraternitate, şi toate vor merge bine.* Dar se înmulţesc datoriile publice? Libertate, egalitate şi fraternitate dă oamenilor, şi s'or plăti. Da-i şcoala rea, da' nu ştiu profesorii carte, da' ţăranul sărăceşte, dar breslele dau înnapoi, dar nu se face

www.digibuc.ro

grâu, da-i boală de vite?... Libertate, egalitate şi fraternitate, şi toate-or merge bine ca prin minune.

Am arătat, într'un rând, că aceste prafuri şi alifii ale liberalilor le-am luat de ni-i acru sufletul de ele şi tot rău.

Or fi bune ele buruienele aceste pentru ceva, dar se vede că nu pentru ceia ce ni lipseşte tocmai nouă.

Să vedem acuma cum au ajuns liberalii la reţeta lor, bună pentru toate boalele şi pentru nici una. In veacul trecut a fost în ţara franţuzească tărăboiu mare, pentru că Statul încăpuse prin risipa Curţii Crăeşti într'atâtea datorii, încât se introdusese monopol până şi pentru vânzarea grâului. Ajunsese cuţitul la os prin mulţimea dărilor şi prin tot soiul de greutăţi pe capul oamenilor, în cât nu mai era chip de cât să dai cu parul, şi, sau să scăpi, sau să mori, decât să duci aşa viaţă.

La noi, Vodă-Ştirbei pleacă din Domnie lăsând 16 milioane în Vistieria ţării şi trei milioane în cutiile satelor. Nu se potriveşte!

In Franţa toate dările erau date în antreprisă, şi antreprenorii storceau toate clasele societăţei, pentru a hrăni Curtea cu trântorii ei. La noi, dările se strângeau, mare parte de-a dreptul, iar Vodă era boier cu stare, care trăia de pe moşiile lui, şi nici nu făcea vreun lux de-acătărea. Iar nu se potriveşte!

In Franţa locurile de judecători şi din armată se cumpărau cu bani, şi dreptatea asemenea, la noi fiecine, după câtă carte învăţase şi minte avea, putea să ajungă alături cu coborâtorii din neamurile cele mai vechi ale ţării. Iar nu se potriveşte!

In Franţa nemulţămirea economică era la culme; căci fiecăruia îi trebuia mai mult de cât avea. Luxul şi modele istoviau averile cele mai mari. La noi, boerul moştenia o blană de samur de la străbunu-său, un şal turcesc de la bunu-său, un antereu de citarea de la tată-său, având de gând să le lase şi nepotu-său,

www.digibuc.ro

ca să se fudulească şi el cu dânsele. Şi fiecare avea strânsură pentru iarnă, şi parale albe pentru zile negre; c'un cuvânt fiecare avea mai mult de cât îi trebuia, căci, pe atunci, toată ţara era „conservatoare". Iar nu se potriveşte !

Oare ce făcuseră moşnegii, ca să merite urgia liberalilor? Ce să facă? Ia pe cât îi ajunsese şi pe ei capul! *Biserici, mânăstiri, şcoli spitale, fântâni, poduri, să li se pomenească şi lor numele, când va creşte iarba de-asupra lor.* Şi încă una, pe care mai că era s'o uităm. Mulţi din ei au scos punga din buzunar şi-au trimis pe băeţii ce li s'au părut mai isteţi, „înlăuntru", ca să înveţe carte, să se procopsească spre fericirea neamului. Şi-au crescut şerpi 'n sân cu alte cuvinte.

Căci acest tineret s'a fost dus într'o ţară bolnavă în privinţa vieţei sociale. Clasele superioare, putred de bogate, au ajuns acolo la o rafinare de plăceri, ne mai pomenite în alte colţuri ale pământului; producerile sănătoase în literatură şi artă făcuse loc picanteriilor de tot soiul, în sfârşit orişice era mai căutat de cât apa limpede şi răcoritoare de izvor. Apă cu parfum, apă cu zahăr, apă cu migdale, apă cu otravă, tot ce poftești, — numai apă de izvor nu.

Acolo, în loc să 'nveţe lucruri folositoare, adecă cum se ară şi se seamănă mai cu spor, cum faci pe copii să priceapă mai bine cartea, cum se lecuieşte o durere de stomach, cum se ţeze pânza şi se toarce inul, cum se fac talpe trainice la cisme şi alte lucruri folositoare de acest soiu, s'au pus aproape toţi pe politică, să afle adică şi să descopere cum se fericesc neamurile şi cum se pun la cale ţările. Adecă au adunat multă învăţătură din „Figaro", „Petite république francaise", şi , cu capul gol şi cu punga idem, s'au întors rânduri, rânduri în ţară, ca să ne puie la cale. *Această tinerime veselă şi uşoară trăeşte în România şi se trezeşte în Franţa,* trăieşte într'o ţară săracă, şi-a

www.digibuc.ro

deprins cu toate acestea obiceiurile bogatei clase de mijloc din Franța; are trebuințe de milionar și bani mai puțini de cât cinstita breaslă a ciobotarilor din alte țări. Acest tineret, ce se caracterizează prin o rară lipsă de pietate față cu nestrămutata vrednicie a lucrurilor strămoșești, vorbind o păsărească conruptă în locul frumoasei limbi a strămoșilor, măsurând oamenii și împrejurările cu capul lor strâmt, și desaprobând tot ce nu încape în cele 75 dramuri de creier, cu care i-a înzestrat răutăcioasa natură, acest tineret, zic, a deprins ariile teatrelor de mahala din Paris și, înarmat cu această vastă știință, vine la noi cu pretenția de a trece de-a doua zi între deputați, miniștri, profesori de Universitate, membrii la Societatea Academică, și cum se mai chiamă acele mii de forme goale, cu care se 'mbracă bulgărimea de la marginele Dunărei!

Căci cei mai mulți din acești lăudați tineri sunt feciori de Greci și Bulgari, așezați în această țară; și au urmat întru romanizarea lor următorul recept: iea un băiat de bulgar, trimete-l la Paris, și rezultatul chimic e un june „Român".

Pe la 1840, Eliad bătrânul, pe când încă nu se numea „Heliade-Rădulesco", adică pe când nu-l amețise atmosfera Parisului, scria Marelui Ban M. Ghica următoarele: „Sânt tată de familie, n'am unde să-mi cresc copii de cât în aceste așezăminte (ale țării) pentru că, și de aș avea mijloace a-i crește aiurea gândul meu este să-i cresc străinește și ei apoi să trăiască românește; voiu să fac din ei Români, și trebuie să știe cele românești, și legi și obiceiuri. Ticăloși au fost părinții și ticăloși fiii, cari orbește s'au crescut pentru „alt veac" și pentru „altă țară" și a trăit apoi în „alt veac" și în „altă țară".

In mod mai precis abia se poate arăta ce lipsește acelor indivizi, pe cari geograficește, și pentru că ei o spun, îi numim Români. Li lipsește simțul „istoric":

www.digibuc.ro

ei se ţin de naţia românească prin împrejurarea că s'au născut pe cutare bucată de pământ, nu prin limbă, obiceiuri sau manieră de a vedea.

Astfel vin pătură după pătură în ţara noastră, cu ideile cele mai ciudate, scoase din cafenele franţuzeşti sau din scrierile lui Saint-Simon şi ale altor scriitori, ce nu erau în toate minţile, iar formele vieţei noastre de astăzi au ieşit din aceste capete sucite, care cred că în lume poate exista adevăr absolut şi că ce se potriveşte în Franţa se potriveşte şi la noi.

Când au sosit la graniţă, bătrânii îi aşteptau cu masa întinsă şi cu lumânări aprinse; habar n'aveau de ce-i aşteaptă şi de ce belea şi-au adus pe cap. Bucuria lor că venise atâţia băieţi tobă de carte, scoşi ca din cutie şi frumoşi nevoe mare!

Dar ce să vezi? In loc să li sărute mâinile şi să li mulţumească, ei se fac către pădure, şi încep cu libertatea, egalitatea, fraternitatea şi suveranitatea, încât bătrânii îşi pierd cu totul călindarul. Parcă se pornise morile de pe apa Siretului. Şi li povestiau câte în lună şi în soare, câţi cai verzi pe păreţi toţi; c'un cuvânt, câte prăpăstii toate. Cum să nu-i ameţească? Cap de creştin era acela? Unde se mai pomenise atâtea asupra lui? Apoi s'au pus pe iscodit porecle bătrânilor. Ba strigoi, ba baccele, ba ciocoi, ba retrograzi, ba câte altele toate, până au ajuns să li zică, că nu sunt nici Români, — că numai d-lor, cari ştiu pe Saint-Simon pe de rost, sânt Români, iar bătrânii sânt altă mâncare. Vorba ceia: nu crede ceea ce vezi cu ochii, crede ceea ce-ţi zic eu. Şi, cu toate acestea, ei nu fusese de cât tocmai numai Români.

De aceia, la dreptul vorbind, nici nu pricepeau bine acuzarea ce li se făcea. Neam de neamul lor trăit în ţară, nepricepând altă limbă decât cea românească, închinându-se în această limbă, vorbind cum se vorbeşte cu temeiu şi sănătos, ei, auzind ţiunile şi ţionile, imperatorele, redaptorele, admisibilele şi propriamen

www.digibuc.ro

tele, au gândit în gândul lor: „De, frate, noi om fi „fost proşti. Noi socotiam că, dacă ştim ceaslovul şi „psaltirea, cum se ară gospodăreşte un ogor, cum se „cresc vite şi cum se strâng banii, apoi ştim multe. „Da' ia auzi-i, că nu ştim nici măcar româneşte". Şi, în loc să iea biciul din cuiu să li arate care li-i popa lor, au zis: „De, dragii moşului, aşa o fi. N'om fi „ştiind nici româneşte... Dar de acum mult a fost, „puţin au rămas, şi în locul nostru voi veţi stăpâni „lumea şi veţi orândui-o cum vă va plăcea vouă". Şi, luându-şi ziua bună de la lume ca de la cel codru verde, s'au strecurat pe rând acolo—unde nu li mai zice nimenea că au fost răi Români,—mai fericiţi de cât noi, cari am fost meniţi să ajungem zilele acestea de ticăloşie, *în care ţara se înstrăinează pe zi ce merge în gândire şi 'n avutul ei, şi când toţi se fălesc de a fi Români, fără a mai fi.* Uimitoarea putere a fraselor, împrejurarea că mulţi dintre liberali erau chiar copii de-ai lor, cari aşteptau numai ca ei să închidă ochii, pentru ca să bată la tălpi averea moştenită, credinţa că cei ce venise tobă de carte ar fi mai folositori ţării decât dânşii, patriotismul lor, totdeauna încercat şi dovedit prin cinci veacuri, de când au stătut stâlpi acestor ţări, i-au făcut să tacă molcum şi să se retragă din viaţa publică fără zgomot, fără opoziţie, fără mânie.

I-au tras liberalii pe sfoară, cum îi trăsese c'un veac şi jumătate înainte fanariotul Mavrocordat. Acest Domn şiret nu putea pune biruri grele pe ţărani, pentru că erau vecini, şi peste cisla, care-i ajungea pentru plata dării către Poartă, prea puţin mai ieşia. Ce va fi fost vecinătatea aceia, nu ştim bine nici astăzi, dar, tocmai pentru că n'o ştim, ni se pare că trebuie să fi fost o măsură luată de Domni, după vremi de mare turburare şi de invasii, ca să statornicească oamenii, să nu umble din loc în loc cu bejănia. De-ar fi fost vre-un rău pe capul oamenilor, ni-o spuneau

www.digibuc.ro

cronicarii, cari totdeauna revarsă cuvinte de mânie asupra orânduelilor ce asupriau norodul. Precum liberalii li ziceau boierilor „strigoi“ şi alte celea, asemenea li-a zis şi Domnul fanariot că sânt vânzători de sclavi, tirani, etc., şi li-a luat ochii, în cât ei s'au adunat şi, cu Mitropolitul în frunte, au ridicat vecinătatea, şi s'au legat cu jurământ că neam de neamul lor n'a mai înfiinţat-o. Atât a şi aşteptat Domnul.

Ne mai fiind oameni boereşti, erau ai nimăruia, şi de a doua zi li-a pus biruri, ce nu le mai avusese niciodată, biruri pe care apoi le-au încincit şi înzecit peste câţiva ani.

Şi, ca şi la începutul veacului trecut, urmările bunei lor credinţe au fost cumplite. Bătrânii aveau gură de lup şi inimă de miel; au venit liberalii cu gura de miel, plină de cuvinte amăgitoare, dar cu inima de lup. Ce-au făcut, vom vedea mai pe urmă.

ILUSTRAŢII ADMINISTRATIVE [1])

Daca i-au apucat liberalii pe boieri înnainte, se înţelege că opinia publică din ţară s'a pornit asemenea asupra lor.

Nu înţelegea nimenea atunci la noi — şi abia acum au început să înţeleagă pe ici pe colea — *că temeiul unui Stat e munca, şi nu legile.* Nu înţelegea, asemenea, aproape nimeni că bogăţia unui popor stă, nici în bani, ci iarăşi în muncă.

Banul „represintează“ numai munca, nu este ea însăşi, şi, aducând bani mulţi cu ciubărul într'o ţară, în care munca lipseşte, vei ajunge să plăteşti o zi de

[1]) «Timpul» din 18 Decembre 1877,

www.digibuc.ro

lucru c'un napoleon, o pereche de cisme cu cinci, şi încolo tot povestea veche, adecă tot sărac ; dovadă ţările cu mine de aur din America. Căci, dintre cel ce câştigă 10 şi cheltueşte 11 şi cel ce câştigă 2 şi cheltueşte 1, acest din urmă e cel bogat, iar cel dintăiu e sărac. Apoi se mai răspândise încă o părere greşită, care era, ba mai este încă aproape generală, că ţara noastră e cumplit de bogată şi că poţi cheltui din greu, ea tot o să aibă de unde le plăti. Nu 'nţelegea nimeni că bogăţia nu este în aur sau în pământ, ci în braţe şi că, unde lipsesc braţele sau calitatea producţiei e proastă, nu poate fi nici vorbă măcar de ţară bogată.

Deci, în ţară săracă am voit să introducem de-a gata toate formele civilizaţiei apusene.

Trebuiau şcoli. Prin ce le puteai înfiinţa? După cum am spus, buruiana noastră de leac—prin muncă. Trebuia ca şcolile puţine, câte erau, să se ridice la cel mai înalt grad de desvoltare cu putinţă, precum se şi începuse treaba, în vremea în care d-nii Laurian, M. Kogâlniceanu ş. a. nu erau decât simpli profesori de liceu. Pentru asta treabă erau şi buni. Generaţia ce li-ar fi urmat, ar fi făcut altele mai bune şi mai multe şi, în treizeci de ani, câţi sânt de atuncea, aveam astăzi şcoli destul de multe şi bune şi o generaţie sănătoasă, care ar şti să gândească limpede şi cu temeiu şi să înşire două cuvinte potrivite pe hârtie.

Aceasta ar fi fost calea de desvoltare prin muncă. Am luat calea contrară. Pe vechii profesori de liceu i-am prefăcut în profesori de Universităte, deşi nu se potriviau de loc, căci nu se ocupase toată viaţa c'un singur obiect; apoi am făcut o mulţime de şcoli secundare, pe care le-am umplut cu care cum ni-au eşit înnainte, apoi mii de şcoli primare, la numirea personalului cărora chiar de cap ni-am făcut. Afirmăm că sânt sute de învăţători cari nu ştiu să despartă cuvintele unul de altul, nici să puie punt şi virgulă un-

www.digibuc.ro

de trebueşte. Nu mai pomenim de sintaxă sau de ortografie, căci în privirea aceasta e Vavilonie curată, şi fiecine crede că poate scrie cum îi place.

Ni-a trebuit o administraţie mai bună. Boierii îşi procopsiau vechilii de moşie, făcându-i zapcii. Rău şi fără calc, n'o tăgăduim —, dar ce au făcut liberalii? Au numit pe orişicine, numai să fi ştiut a înnoda două slove, adecă tot pe acei vechili, numai că li dădură dreptul de a juca pe autoritatea Statului faţă cu foştii lor stăpâni. Ce treabă avea însă zapciul vechiu? Să îngrijească ca oamenii să-şi semene toţi. pământul, să depuie partea lor în coşarele de rezervă şi, din când în când, îi mai scotea şi la câte un drum, a cărui facere o poruncise Domnia.

Bun, rău — atâta treabă ştia să facă.

Dar se mai potriveau ei cu noua stare de lucruri, cu cerinţe mai mari? Câtu-i lumea şi pământul nu. Căci, fiind astăzi omul liber de a nu ţinea coşare de rezervă şi de a nu-şi sămăna ogorul propriu, adecă liber de a muri de foame cât i-o plăcea, subprefectul, care azi nu are o ideie mai clară de ceia ce trebue să facă, decât predecesorul lui, nu mai are nici o treabă, ci e curat un agent de corespondenţă între Prefectură şi primării; iar prefectura este un birou de corespondenţă între Minister şi subprefecturi şi, în linia din urmă, Primăria e un biurou de coresponden ţă între autorităţi şi particulari, o treabă pe care serviciul poştal o îndeplineşte mai bine şi mai repede. Afară de aceasta mai sunt încă ceva, agenţi electorali faţă cu cei cari-şi vând votul.

Li s'au luat atribuţiile simple, pe care le aveau zapcii vechi, şi li s'au dat altele, pe care nu le pricepeau de loc, căci administraţia este o ştiinţă, iar subprefectul de azi nu ştie mai mult de cât a scrie neortograficeşte şi a încurca slovile tipărite pe hârtie, fără a şti ce zice într'însele.

A administra? Dar întrebatu-s'a vreunul din ge-

www.digibuc.ro

niile universale ale liberalismului ce va să zică a administra ? Ce va să zică bună starea populaţiei, ca pe un lucru încredinţat înţelepciunii şi vegherii tale? *Să gândeşti pentru cel ce nu gândeşte, să pui în cumpănă dările comunale, să li deschizi oamenilor ochii ca să nu puie dări peste dări,* ba butucărit, ba stupărit, ba văcărit, ba câte comedii toate îi trec prin cap primarului pentru a stoarce şi cea din urmă picătură de sânge din ţăran ?

Ce era mai firesc, decât ca liberalii să se întrebe ce însemnează a administra. Indată ce şi-ar fi făcut această întrebare, ar fi văzut ce lucru gingaş e administraţia şi cât e de necesar ca un subprefect să ştie atâta carte cât şi un profesor de administraţie şi de economie politică, şi, pe lângă aceasta, îi trebuie şi o deprindere cu locul în care trăieşte, pentru a şti să aplice ceia ce ştie.

Excepţie făcând de ţara noastră, administratorul pretutindenea e un adevărat părinte al populaţiei rurale. El are să judece, când scade populaţia, de ce scade; când dă îndărăt producţia, de ce dă; când e un drum de făcut, pe unde să-l facă; când e o şcoală de înfiinţat, unde s'o aşeze mai cu folos, şi în sfârşit el e autoritatea care cu vorbă bună poate convinge pe ţăran că trebuie să aleagă de primar în sat pe cel mai harnic, mai de treabă şi mai cuminte Român, iar nu pe cel mai hărţăgos, mai bun de gură şi mai rău de treabă; el vede dacă notarul şi învăţătorul ştiu carte şi dacă popa îşi vede de biserică, ş. a. m. d. Pentru sarcina de subprefect se cere atâta ştiinţă, atâta desinteresare, atâta patriotism, pe cât le poate avea numai un om cu multă şi. temeinică cultură. Cum că vor fi între cei de azi şi oameni cum se cade, admitem, dar, în orice caz, o cultură temeinică şi o experienţă lungă sunt o garanţie mai mare decât nici o cultură temeinică şi o experienţă lungă sunt o garanţie şi nici o experienţă.

www.digibuc.ro

Dar, fiindcă la aproape toate posturile din țară poate aspira oricare cenușer, de aceia fiecine, care a învățat două buchi, lasă plugul, cotul și calupul în știrea lui Dumnezeu și râvnește a se face roată la carul Statului. Și-au făcut ei, nu-i vorbă, mii de locuri, în care să încapă, dar nu-i încap pe toți, încât acuma au de gând să scoată la maidan alt moft, descentralisarea și electivitatea funcționarilor publici, ca, cel puțin pe rând, să încapă în pita lui Vodă; adecă vor să creeze un guvern de zece ori mai scump, c'un personal de zece ori mai numeros și mai netrebnic decât cel de azi, care să se schimbe din trei în trei ani și să se sature, toți, căci numai cu libertatea, egalitatea și fraternitatea sadea nu se cârpesc toate coatele rupte.

Dar să nu ni uităm vorba. Oameni cari nu știu bine scrie și ceti în țara noastră sânt mulți, și vor fi din ce în ce mai mulți. Toți au dreptul de a fi funcționari ai Statului supt diferite forme, și toți aspiră ca măcar subprefecți să li dea Dumnezeu să ajungă.

De acolo au interes ca liberalii să vie la Guvernul central, pentru că atunci se mătură țara de la un capăt până la altul, atunci e vremea ca un advocat fără pricini să se facă director de școală secundară, un altul primar de oraș, un al treilea revisor de școale, un al patrulea, prefect. Dar, odată intrați în pâne, ei au interes să ție mult Guvernul liberal, și, fiindcă acesta atârnă de Camere, deci de alegeri, ei se fac luntre și punte ca să-și scoată prietenii deputați. Dar prietenii în mare parte sânt, sau ei înșii arendași ai Statului, sau rude cu arendașii, sau antreprenori de lucrări publice, sau advocați de antreprenori, sau au procese cu Statul; deci caută să fie aleși, ca să tremure miniștrii de dânșii și să li facă treburile. Băcanul, negustorul, preotul, cari nu știu istoriile astea, își dau votul, pentru că „libertatea“ e în primejdie, și mai ales pentru că liberalii promit totdeauna că nu

www.digibuc.ro

se va mai plăti nici o dare; nici timbru n'are să mai fie în vremea lor, nici capitaţie, nici monopol de tutun, nici armată, nici dări pe băuturile spirtoase, ci numai posturi multe, în care să încapă toţi, şi Paştele Domnului, Paştele Libertăţii de la un capăt al ţerii la altul.

Acuma, cumu-i omul, de se gândeşte mai întâiu la sine, el nu vede legătura în care stau toate lucrurile cu munca şi punga lui, nu vede că toţi liberalii nu speculează decât să trăiască de la dânsul, pentru că n'au nimic şi nu ştiu nimic, ci crede ce-i spun gazetele, care ies ca ciupercile asupra alegerilor, în tipografii jidoveşti, tipărite pe datorie, şi astfel omul, besmeticit, alege cinstitele obraze propuse şi se înjghiabă Camera liberală.

Acum adunătura de gheşeftari din Dealul Mitropoliei se pune să judece lumea. Mai întâiu toţi din Guvernul trecut, fie miniştri, fie funcţionari, au fost cel puţin hoţi, stabilesc domnialor.

De aceia proces tuturora—, iar funcţionarilor, destituire. Dacă unuia nu-i găseşti nici măcar cusurul pe care-l are soarele, şi dacă are mai multă ştiinţă de cum s'ar cere pentru serviciul lui, îi desfiinţezi deocamdată postul pentru că trebuie făcute economii, apoi îl reînfiinţezi, când ţara e iar bogată şi-ţi pui ciracul în locul găsit vacant, — ca din întâmplare.

In preajma alegerilor li se face primarilor cu ochiul de a protegia la muncile agricole pe cei ce ţin cu Guvernul, pe rudele miniştrilor şi prefecţilor, iar la ceilalţi rechisiţii şi perchisiţii şi ordin verbal, ca nu cumva ţăranul să li lucreze pe moşie. Pentru acest scop se desfiinţează legea tocmelilor, pentru ca cel ce a dat bani ţeranilor să n'aibă lucrători, iar cel ce n'a dat să-i angajeze cu te miri ce şi mai nimica, cu înscrisuri pline de clause penale, pe care apoi tot subprefectul liberal le judecă în absenţa împricinatului

www.digibuc.ro

ţeran şi-l condamnă să-i deie arendaşului până şi cenuşa din vatră.

Familii ultra-liberale s'au deprins şi cu treaba asta. Au tras la sorţi să vadă, care dintre ei să fie „conservator", şi apoi acela face treaba celorlalţi cându-s conservatorii la putere, iar restul roşu face trebile celui unul, când sânt liberalii la putere.

Şi astfel mii de oameni râvnesc în ţara aceasta să capete avere şi onoruri pe calea Statului, sau cel puţin să trăiască de la dânsul. Prin ideia curat negativă a libertăţii, care nu însemnează nicăieri alta, decât ca să nu fiu oprit de a munci, adecă de a produce bunuri reale, liberalii din România au ajuns la ideia positivă, că libertatea trebuie să li dea şi demâncare şi încălţăminte şi lux şi tot ce le pofteşte inima, iar clasele muncitoare?... Pe apa Sâmbetei meargă! Après nous le déluge. Cât lumea n'avem să trăim, nu-i aşa? Cât vom trăi, să ni curgă laptele 'n păsat... După aceia bun e Dumnezeu, şi va avea grijă de clasele pe care le sărăcim şi stoarcem.

Acesta e liberalismul la noi în ţară. Cei cari nu sunt nimic, nu represintează nimic, nu au nimic, formează o societate pe acţii (un abonament la „Românul" sau la „Telegraf"), formează apoi comitete prin judeţe, un fel de filiale, cu liste exacte a domeniilor Statului şi-a funcţiilor existente, deschid jurnale, în care arată „naţiunii suverane" că libertatea e în pericol, amăgesc mulţimea, care totdeauna se luptă cu greutatea vieţii, făcând-o să creadă că ei sunt mântuirea, fac alegerile, şi-apoi, când ajung sus ţin'-te bine.

De la un capăt al ţării la altul se conrupe orice simţire curată, orice om onest. Ici unul e aruncat pe uliţi cu o familie grea, pe care o ţinea de pe o zi pe alta cu leafa lui, pentru ca să vadă pus în locu-i pe un om care ştie tot atât sau şi mai puţin decât dânsul; dincolo un arendaş e dat afară de pe moşia Sta-

www.digibuc.ro

tului, pentru că, deşi are o avere întreagă băgată în sămănături, n'a plătit la termin şi un deputat vrea să iea moşia cu preţul jumătate şi să se folosească şi de sămănăturile omului..., şi tot aşa in infinitum.

Conservatorii au încercat ani îndelungaţi de zile a cârpi o clădire, a cării temelie chiar e o mare greşală. Astfel i-am văzut că, înspăimântaţi de delapidările de bani publici, de plastografii liberale ş. a. au botezat crimele delicte, ca să vie înaintea tribunalelor, adică înaintea unor oameni cari aveau conştiinţa greutăţii crimelor; au voit să reducă prefecturile, au redus primăriile la sate, pentru a putea controla mai de aproape pe primari, notari şi perceptori, erau pe calea de a înfiinţa şcoli reale şi de meserii, în care să intre progenitura acestei generaţii conrupte şi să înveţe ceva, cu care să se poată hrăni ... Aş! De-a doua zi cum au venit liberalii, au suflat în ele şi au dispărut, ca şi când n'ar fi fost de când lumea.

De câte ori li arăţi toate isprăvile, zic: „Apoi noi n'am fost decât foarte puţin la guvern". Dar un palat zidit în zece ani se strică în două zile,d-nii miei, şi dacă'aţi fost în stare să treceţi într'o bună dimineaţă cu buretele peste toată dezvoltarea istorică a ţerilor, cu cât mai mult veţi izbuti aceasta, neavând de risipit decât reparaturile, făcute cu greu de conservatori.

www.digibuc.ro

PARALÈLE ECONOMICE [1])

Trebuie să admitem că între anii 1830 şi 40 vor fi existat abusuri şi neajunsuri îndestule în ţările noastre, pentru că neajunsurile se ţin de natura lumei acesteia, încât ori când ne putem ruga, ca bătrânii, ca să nu dea Dumnezeu atâta necaz cât poate duce. In epoca aceia în care s'a născut Regulamentul, şi-au ivit capul şi cele d'intâiu idei liberale, şi, ca totdeauna, relele de atunci au fost atribuite claselor stăpânitoare. Dacă mergea lumea rău, boierii erau de vină. Căci lipsiau garanţiile, lipsia suveranitatea poporului, lipsia controlul, abuzurile erau la culme, toţi furau, şi liberalii ziceau: Da-ţi-ne nouă ţara pe mână şi veţi vedea ce-om face dintr'însa: cerul pe pământ, nu altceva! Ca şi acum, ei făgăduiau marea cu sarea, ca şi acum cauza tuturor relelor era că clasele privilegiate domniau, că dispuneau fără control de avuţiile ţărei, că jupuiau lumea şi-şi făceau de cap.

Bun. S'au dus privilegiile. Astăzi naţiunea controlează tot ce se face; nu mai există abusuri, nici hoţii; suntem stăpâniţi de legi absolut drepte, cari ni garantează toate libertăţile ce sunt cu putinţă.

Să facem deci izvodul averilor noastre.

Avem în avere: Camere, Consilii comunale şi judeţiene, primari, notari, advocaţi, profesori de Universitate, Academii, etc., etc., toate plătite cu bani în numărătoare.

Avem la datorii: o jumătate de miliard de franci, datorie publică, o scădere regulată, atât a muncitorilor agricoli, cât şi a breslaşilor, o despoiare mai neîndurată a ţăranului, ba sărăcirea claselor de sus,

[1]) «Timpul» din 13 Decembre 1877.

www.digibuc.ro

produsă prin sărăcirea generală, iar negoţ şi meseriile în mâni străine.

Am admis legiuiri străine? Ei bine nu le-am admis pentru Român, cu trebuinţele căruia nu se potriveau ci pentru elemente economice cu care se potriveau, şi care ştiu a se folosi de dânsele. Am creat o atmosferă publică pentru plante exotice, de care planta autohtonă moare.

Căci azi avem cele mai înnaintate instituţii liberale. Control, suveranitatea poporului, codice franţuzeşti, Consilii judeţene şi comunale. Stăm mai bine pentru aceasta? Nu, de zece ori mai rău, căci instituţiile nouă nu se potriviau cu starea noastră de cultură, cu suma puterilor muncitoare de care dispunem, cu calitatea muncii noastre, încât trebuie să le sleim pe acestea, pentru a întreţinea aparatul costisitor şi netrebnic al Statului modern.

Sântem ţărani, curată socoteală, şi ţărăneşte ar fi trebuit să gospodărim. Ţăranul, oricât său la rărunchi ar avea, bani n'are, şi Statul modern are nevoie de bani. Un pas pe care-l face deputatul în Cameră, o prostie pe care o zice, costă pe ţară bani, şi banul e muncă. Un şir, scris de un ajutor de primar la sat, costă bani, şi banul e muncă. O prelegere rea, ţinută la Universitate, costă bani, şi banul e muncă. In sfârşit banul e pretutindeni reprezentantul şi tălmăcirea citeaţă a muncei, într'însul e sudoare şi putere sdruncinată şi, precum arătătorul pe ceasornic spune la numărul cutare câte ceasuri sunt, asemenea suma din buzunarul meu arată cât s'a muncit pentru mine în societatea omenească.

Dar va zice cineva: Ei şi? Cu munca Românului nu pot face Stat constituţional cu libertate, egalitate, fraternitate, şi suveranitate? Franţujii sunt farmazoni, de au putut-o face, — şi noi să nu putem? Nu suntem noi oameni, şi nu putem să ne luăm după dânşii? Adecă ei să fie mai cu cap de cât noi?

www.digibuc.ro

Adevărat. Franţuzul nu-i mai cu cap decât noi... dar mai este un cusur la mijloc, care ne împiedică sau ar fi trebuit să ne împiedice.

Franţuzul iea o bucată de metal în preţ de 50 de parale, şi-ţi face din ea un ceasornic, pe care ţi-l vinde cu doi napoleoni; d-ta îi vinzi ocaua de lână cu un franc, şi el ţi-o trimite înnapoi supt formă de postav şi-ţi iea pe aceiaşi oca 20 de franci; Franţuzul ia paie de orez, care nu-l ţin nimica, şi-ţi împleteşte din ele o pălărie, pe care nevasta d-tale dă trei sau patru napoleoni.

Nu-i mai cu cap, pentru că mintea nu se mănâncă cu lingura, ci o moşteneşte omul de la tată şi de la mamă, încât un mocan poate fi tot atât de isteţ şi deschis la cap ca şi un ceasornicar din Paris; numai vorba e că mocanul n'a deprins meşteşugul, şi de aceia câştigă într'un an cât câştigă meşterul din străinătate într'o zi.

De aceia însă meşterul din Paris are de unde plăti Camere, Universităţi, teatre, biblioteci, ba chiar brânză de iepure, de-ar avea poftă de dânsa, poate s'o aibă. Dar noi, popor de ţărani, nu le putem toate acestea decât cu încetul, şi, unde Franţuzul e cu dare de mână, noi trebue să legăm paraua cu trei noduri, pentru că ceea ce un popor agricol nu are nici odată, sânt banii.

Căci ce se întâmplă într'adevăr?

Ai vândut ocaua de lână cu un franc, pe care-l ai în mână şi-l poţi da iar, dar ea, când ţi-a venit înapoi, te ţine nu unul, ci douăzeci de lei. Cu ce împlineşti cusurul de la unul până la douăzeci, de unde mai iei încă nouăsprezece?

Neapărat, că din alte producte, şi nu din lână, deci din grâu. Dar grâul se produce cu osteneală multă şi spor puţin. Spre a produce un fir de grâu, îţi trebue o vară întreagă, şi-atunci încă atârnă de la ploaie şi de la vânt, de se va face sau nu, pe când meşte-

www.digibuc.ro

rul străin a lucrat ocaua de lână şi i-a dat o valoare înzecită în câteva ceasuri. De acolo vine că ţăranul trebuie să muncească o vară pentru a plăti un obiect de lux, comandat din străinătate.

Calitatea muncei industriale e alta. Un zugrav face o icoană bună, o vinde şi trăieşte cu îndestulare zece ani de pe dânsa; un tăietor de lemne munceşte zi cu zi, şi abia-şi ţiue zilele de azi pe mâne. Şi apoi ce deosebire între muncă şi muncă! Unul munceşte uşor şi cu plăcere sufletească şi câştigă mult, celălalt munceşte din greu şi câştigă puţin. Este vre-o asămănare între unul şi celălalt? Poate tăietorul de lemne, a cărui muncă prin ealitatea ei preţueşte aşa de puţin, să se măsoare vre-odată cu zugravul?

Dar aşa-i şi naţia. O naţie care produce grâu, poate trăi foarte bine, nu zicem ba, dar niciodată nu va putea să-şi îngăduie luxul naţiilor industriale înnaintate.

Neapărat că nu trebuie să rămânem popor agricol ,ci trebuie să devenim şi noi naţie industrială, măcar pentru trebuinţele noastre; dar vezi că trebuie omul să înveţe mai întâiu carte şi apoi să calce a popă, trebuie mai întâiu să fii naţie industrială şi după aceia abia să ai legile şi instituţiile naţiilor industriale.

Să zicem, bună oară, că cineva are un palat cât al lui Vodă, şi venituri numai de pe un petec de cincizeci de pogoane, — va putea el să ducă traiu de Domn să ţie sulgi multe de pe petecul lui de moşie?

Şi ce-i într'adevăr o naţie agricolă pe lângă una industrială? Cât un răzăş, oricât de vrednic fie, pe lângă un boier cu 100.000 de pogoane într'un hotar.

Poate să fie răzăşul cât de isteţ, cât de bun de gură şi cât de harnic, să ducă traiul boerului, tot nu-l ţin curelele, pentru că de unde nu-i nici Dumnezeu nu poate lua. Acum poate înţelege oricare om cu minte,

www.digibuc.ro

ce fel am putut introduce la noi instituţiile străinătăţei.

Păpuşării, care ca păpuşării chiar sânt cumplit de scumpe pentru noi, căci de-a putere-a fi tot n'am putut face nimic.

Acuma, după ce am văzut că suveranitatea, libertatea ,egalitatea şi fraternitatea ne ţin o jumătate de miliard datorie şi optzeci de milioane de franci pe an (1), să vedem cât ne ţinea pe noi, popor sărac, ocârmuirea jăfuitoare a boerilor.

Douăzeci şi vreo două de milioane pentru amândouă ţările cu două Scaune domneşti. Dar aceşti bani poate erau cheltuiţi în zadar. Populaţia săracă şi rău administrată poate că se stingea mai rău decât astăzi şi, la o vreme de foamete, doamne păzeşte, muriau oamenii pe uliţi ?

Ia să vedem. Deschidem „Curierul românesc" dela 1840, nl. de la 5 August, şi cetim următoarele:

„In anii 1837, 38 şi 39 s'au născut 139.263, au murit 90.207" — va să zică trei ani au fost 48.993 de oameni spor în populaţie, sau, cifră rotundă, 50.000 numai în Muntenia; să punem pentru Moldova 40.000 căci populaţia se înmulţia acolo şi în acelaş mod regulat ca şi dincoace.

Dar populaţia se înmulţeşte în pătrat, nu în progresiune aritmetică. Dacă ţinea tot Guvernul jăfuitor al boierilor, astăzi aveam 8.000.000 de locuitori, pe când n'avem nici patru bune —, din contra populaţia românească a ţărei noastre e azi mai mică de cât la 1840.

Dar ce mai cetim încă în „Curierul românesc"?

„In magaziile de rezervă se află depuse în vremea

---

1) Ce ar zice Eminescu dac'ar trăi azi şi ar vedea că datoria Statului a ajuns de un miliard şi jumătate lei şi că budgetul anual a ajuns a fi 435 de milioane ?

www.digibuc.ro

de trei ani din urmă 4.441.106 chile de porumb şi 299 mii 700 de chile de meiu".

Ce avem astăzi în magaziile noastre de rezervă? Tot pe atâtea chile de palavre liberale.

Dar mai cetim încă?

„Capitalul „cutiilor satelor" din Principate s'a văzut în catagrafia din urmă la 2.357.483 de lei".

Câţi lei avem noi în cutiile satelor? Datorii, câtă frunză şi iarbă, căci astăzi şi comunele rurale sânt datoare cu câte 10—20.000 de franci, precum Statul e dator cu cinci sute de milioane.

Dar boerii prădau şi erau răi, zic liberalii. Haide să li facem pe plac şi să zicem şi noi că erau para focului şi varga lui Dumnezeu; zicând'o, pe noi nu ne ţine parale, iar liberalilor li facem o plăcere.

Nu rămâne însă mai puţin sigur că populaţia se înmulţia, că ea, întâmplându-se ani răi, nu era expusă să moară de foame, că erau nunţi şi cumetrii multe şi prohoade puţine, încât şi popa era mai câştigat, pentru că la nunţi şi cumetrii mai mult chef se face de cât la prohoade, şi toate erau cu spor, până şi cărările, pentru că părintele când se întorcea de la vreun botez, în loc de-a umbla pe una, umbla pe cinci.

Dar poate avem azi mai multe garanţii de dreptate? Ia să vedem.

Stan găseşte azi o pungă înnainte de a fi pierdut'o Bran. Care-i urmarea judecătorească?

Se descopere lucrul, şi Stan mănâncă mai întâiu bătaie de la primar şi de la subprefect, apoi e închis preventiv, pierde zece zile de lucru, câte un franc, fac zece franci. Judecătorul de instrucţie îşi pierde ziua cu dânsul, în loc de a se ocupa cu un delict mai complicat; deci punem leafa lui zece franci, fac 20. Judecata tribunalului corecţional ţine 10, fac 30. Stan e închis pe două luni de vară, câte un franc ziua, fac 60; la un loc, 90. Stan se întoarce acasă, şi-şi găseşte ogorul pârloagă şi via păraginâ, pierzând mnnca u-

www.digibuc.ro

nei veri; fac, zicem, 100, la un loc, 190. Stan găseşte dările neplătite şi-şi angajează munca pe un an, ca să le plătească, ş. a. m. d. Cu un cuvânt: Stan e ruinat pe câţiva ani pentru că a găsit o pungă înnainte de a o fi pierdut Bran, bez bătaia primarului şi subprefectului pe de-asupra.

Cum era înnainte ?

Bran pâra pe Stan la boier şi-şi primia punga îndărăt, iar Stan căpăta în schimbul pungii cinci beţe sănătoase, pe care le ţinea minte, şi apoi se ducea să-şi vadă de trebi. Scurt, drept şi —gratis. Azi mănâncă două-trei bătăi şi-şi pierde tot rostul.

Dar apoi în de obşte legi franţuzeşti ni-au trebuit nouă ? Pentru împrejurarea că pătimeşte un loc despre megieşi, pentru pescuirea unui iaz, pentru neîngăduirea la posesie, pentru a li se alege părţile, pentru un vad de moară, ş. a. trebuiau legi franţuzeşti, în care să se vorbească despre „lapini"? Trebuiau miile de advocaţi, miile de primari şi de ajutori de primari, notari, consilii şi para-consilii !

Asta e curată socoteală de mofluz.

Şi ce avem în schimb? Poate o cultură mai mare ?

De loc. Dacă cultura se judecă după scriitori, atunci vom trebui să constatăm, cu părere de rău, că Eliad şi Asachi ştiau de zece ori mai multă carte de cât dd. C. A. Rosetti, Costinescu, Carada şi Fundescu, că Anton Pann era un scriitor cu mai mult talent şi mai de spirit de cât o sută dintre ofticoşii cari fac astăzi „esprit" prin gazete, că singura comedie „Buna educaţie" a lui C. Bălăcescu e mai originală de cât toate scrierile d-lui V. A. Ureche, la un loc; apoi să nu uităm că de generaţia aceia a urgisiţilor boeri se ţine pleiada scriitorilor noştri celor mai buni: Alecsandri, C. Negruzzi, Bolintineanu, Donici, Bălcescu, ş. a., că oamenii ştiau o limbă frumoasă, vrednică şi înţelasă de opincă ca şi de Vodă.

www.digibuc.ro

Apoi exista autoritate şi ascultare. De zicea Vodă un cuvânt, era bun zis ; iar azi...?

Azi porunceşte cânelui, cânele pisicii, pisica şoarecelui, iar şoarecele de coadă îşi atârnă porunca.

Azi găseşti prin sate ordine ministeriale, cărora nu li se dă nici o urmare, deşi d. primar a scris pe dânsele: „se va urma în conformitate cu ordinele dnului Ministru". Azi se împlinesc ordinele numai când d. prefect sau subprefect voiesc să se răzbune asupra unui conservator.

Statul e azi maşina, prin mijlocul căruia cei tari se răzbună asupra protivnicilor politici.

Iată la ce hal am ajuns cu suveranitatea poporului, libertatea ,egalitatea şi fraternitatea.

Apoi bune sunt? — Bune, numai au un cusur. *Nu se potrivesc.*

ACTUALITATEA [1])

Sociologia nu este până acum o ştiinţă, dar ea se întemeiază pe un axiom, care e comun tuturor cunoştinţelor omeneşti, că adecă întâmplările concrete din viaţa unui popor sunt supuse unor legi fixe, care lucrează în mod hotărât şi inevitabil. Scriitori cari în privirea ideilor lor politice sânt foarte înaintaţi, au renunţat totuşi de a mai crede că Statul şi societatea sânt lucruri convenţionale, răsărite din libera învoială reciprocă dintre cetăţeni; nimeni, afară de potaia de gazetari ignoranţi, nu mai pot susţinea că libertatea votului, întrunirile şi parlamentele sânt temelia unui Stat. De sunt acestea sau de nu sânt, Statul trebuie să existe şi e supus unor legi ale na-

[1]) «Timpul» din 11 Decembre 1877.

www.digibuc.ro

turei, fixe, îndărătnice, neabătute în cruda lor consecinţă. Deosebirea este că în viaţa constituţională lupta pentru existenţă a grupurilor societăţei care ştiu puţină carte, găseşte răsunet; pe când în Statul absolutist acea luptă e regulată prin o putere mult mai înaltă, a monarhului adecă, al cărui interes este ca toate clasele să steie bine şi ca lupta dintre ele să nu fie nimicitoare pentru vre-una.

Nimic nu arată mai mult că spiritul public nu e copt, decât discuţii asupra teoriilor constituţionale. Această copilărie a spiritului nostru public se arată dela începutul desvoltărei noastre moderne, din zilele în care cei d'intăiu tineri rău sau de loc preparaţi s'au întors din Paris, unde, uimiţi de efectele strălucite a unei vieţi istorice de o mie şi mai bine de ani, şi uitând că pădurea cea urieşească de averi, ştiinţă şi industrie are un trecut foarte lung în urmă-i, — au socotit a introduce aceiaşi stare la noi, introducând formulele scrise ale vieţii publice de acolo. E o zicală veche că, de ai sta să numeri foile din plăcintă, nu mai ajungi s'o mănânci. Drept că e aşa, dar, cu toate aceste, acele foi există. Şi, dacă n'ar exista, n'ar fi plăcintă. Asămănarea e cam vulgară, dar are meritul de a fi potrivită. Condiţiile plăcintei noastre constituţionale a libertăţilor publice, de care radicalii se bucură atâta, sunt economice; temelia liberalismului adevărat este o clasă de mijloc, care produce ceva, care, puind mâna pe o bucată de piatră, îi dă o valoare înzecită şi însutită de cum o avea, care face din marmură statuă, din in pânzătură fină, din fier maşine, din lână postavuri. Este clasa noastră de mijloc în aceste condiţii? Poate ea vorbi de interesele ei? Nu.

Clasa noastră de mijloc consistă din dascăli şi din ceva mai rău, — din advocaţi.

D. X. bunăoară e plătit de Stat ca să înveţe pe studenţii de la Universitate limba română din punct de

www.digibuc.ro

vedere filologic şi Istoria Românilor, două obiecte pe care nu le cunoaşte de loc.

Să ne înţelegem. Nu avem pretenţiunea ca profesorii noştri să fie genii. Departe griva de iepure. Dar, în împrejurări normale, acest domn, ajuns din întâmplare profesor, s'ar fi pus pe învăţat carte şi, fiindcă nu este cu totul lui tot mărgenit, încât să aibă nevoie de a fi instalat într'un spital de nevolnici, ar fi ajuns să poată împărtăşi studenţilor ceia ce au aflat alţii, de ex. învăţaţii străini, despre limba română, le-ar fi arătat calea bună şi bătută de oameni mai cuminţi, încât s'ar fi împlinit teoria unui pedagog francez, că un şcolar poate învăţa de la profesorul său mai mult decât ştie acesta însuşi. Atunci nu l-am fi auzit susţinând pe d. X. autenticitatea cronicei lui Hurul, autenticitatea unei scrieri, care, pentru filologii elementari chiar, e o galimaţie deplină şi un falsificat greoiu, pe care-l cunoşti ca atare la cea din tâiu vedere.

Dar, împrejurările nefiind normale, d. X. nu învaţă nimic, ci face politică. Drepturile imprescriptibile, libertatea alegerilor, responsabilitatea ministerială, suveranitatea poporului sânt cuvinte care se învaţă pe de rost într'un şfert de ceas şi care-l ridică pe om la noi în ţară, făcând de prisos ori ce muncă intelectuală. Căci natura comună nu munceşte de cât de silă. Silit de împrejurări normale, d. X. ar fi devenit un profesor mediocru; nesilit de nimenea, se simte în sat fără câni şi umblă cu mânile în şolduri, lasă şcoala pustie şi vine la Bucureşti ca să-şi facă mendrele şi să-şi deie o importanţă, pe care natura n'a voit să i-o deie.

Tot astfel d. Y. şi bună parte din cumularzii Universităţilor. Am luat profesori de Universitate, pentru că un institut înnalt de cultură poate ilustra mai clar starea noastră de decadenţă. Şi cine plăteşte oare pe aceşti domni din clasa de mijloc, a' căror mâni

www.digibuc.ro

şi inteligenţă nu produc valori de un ban roşu măcar? In linia din urmă munca ţăranului, care ca dorobanţ moare pe câmpul de războiu, ca muncitor se spetesţe plătind dări, pentru a ţinea pe umerii lui o clasă de trântori netrebnici.

Ce să mai zicem de advocaţi?

Intorşi din străinătate, ei nu şi-au dat silinţa să înveţe legile şi datinele pământului, să codifice obiceiurile naţiei româneşti, ci au introdus pur şi simplu codicele pe care le învăţaseră la Paris, ca şi când poporul românesc a fost în trecut un popor de vite, fără legi, fără obiceiuri, fără nimic, şi trebuia să i se aducă toate celea de-a gata din cea mai renumită fabrică. Dar, în genere, advocaţii sunt inteligenţele cele mai stricate din lume. Căci, într'adevăr, ce credinţe poate avea un om, care azi susţine, mâne combate unul şi acelaşi lucru, un om a cărui meserie este să dovedească că negru-i alb şi albu-i negru? Oricât de bună morişcă intelectuală ar avea, ea se strică cu vremea şi devine incapabilă de a afla adevărul. De aceea cele mai multe din discuţiile adunărilor au caracterul de cârciocuri şi apucături advocăţeşti, de căutare de noduri în papură, de vorbe înşirate şi fire încurcate.

Acestea sânt elementele, cărora legile noastre franţuzeşti li dau în stăpânire ţara. Plebea de sus face politică, poporul de jos sărăceşte şi se stinge din zi în zi de mulţimea greutăţilor ce are de purtat pe umerii lui, de greul acestui aparat representativ şi administrativ, care nu se potriveşte de loc cu trebuinţele lui simple, şi care formează numai mii de pretexte pentru înfiinţare de posturi şi paraposturi, de primari, notari şi paranotari, toţi aceştia plătiţi cu bani peşin din munca lui, pe care trebuie să şi-o vânză pe zeci de ani înainte, pentru a susţinea netrebnicia Statului român.

Ce caută aceste elemente nesănătoase în viaţa pu-

www.digibuc.ro

blică a Statului? Ce caută aceşti oameni, cari pe calea Statului voiesc să câştige avere şi onoruri, pe când Statul nu este nicăeri altceva decât organizarea cea mai simplă posibilă a nevoilor omeneşti? Ce sânt aceste păpuşi, care doresc a trăi fără muncă, fără ştiinţă, fără avere moştenită, cumulând câte trei, patru însărcinări publice, dintre care n'ar putea să împlinească nici pe una în deplină conştiinţă? Ce caută d. X. profesor la Universitate, care nu ştie a scrie un şir de limbă românească, care n'are atâtea cunoştinţe positive, pe câte are un învăţător de clase primare din ţerile vecine, şi care cu toate acestea pretinde a fi mare politic şi om de Stat?

Ce caută? Vom spune noi ce caută.

Legile noastre sânt străine; ele sânt făcute pentru un stadiu de evoluţie socială, care în Franţa a fost, la noi n'a fost încă. Am făcut strane în biserica naţionalităţei noastre, neavând destui notabili pentru ele, am durat scaune care trebuiau umplute. Nefiind oameni vrednici, cari să constitue clasa de mijloc, le-au umplut caraghioşii şi haimanalele, oamenii a' căror muncă şi inteligenţă nu plăteşte un ban roşu, stârpiturile, plebea intelectuală şi morală, Arionii de tot soiul, oamenii cari riscă tot, pentru că n'au ce pierde: tot ce-i mai de rând şi mai înjosit în oraşele poporului românesc, căci, din nefericire, poporul nostru stă pe muchea ce desparte trei civilisaţii deosebite: cea slavă, cea occidentală şi cea asiatică, şi toate lepădăturile Orientului şi Occidentului, greceşti, jidoveşti, bulgăreşti, se grămădesc în oraşele noastre, iar copiii acestor lepădături sânt liberalii noştri. Şi, când loveşti în ei, zic că loveşti în tot ce-i românesc şi că eşti rău Român.

Intr'adevăr d. Serurie, care a scris un volum de poezii „greceşti", d. Andrunopulos, care batjocoreşte armata noastră puind-o să joace la circ, d-nii C. A. Rosetti, Carada, Candiano, tot nume vechi de care fo-

www.digibuc.ro

iește textul cronicelor României, sunt singurii Români adevărați; iar noi țăranii, mici și mari, căci, la urma urmelor tot țărani sântem, noi, băștinașii din țările acestea, sântem străini, cari vindem țara cui ni dă mai mult pe ea.

Liberalii sânt smântâna și temeiul României, noi suntem niște rămășițe din vechile populațiuni autohtone, care nu merită să fie băgate în samă. De! iertați-ne, boieri, Arionești și Cărădești, că ni s'a părut și nouă biet, că trăim în țara noastră și avem de zis o vorbă. Iertați-ne pentru că nu băgasem de seamă că sântem în Bulgaria, iertați-ne apoi că n'am voit să ne batem pentru bieții Greci și Bulgari.

Nu vedeți că ne-am supus stăpânilor? Nu vedeți că ni-am trimis copiii la junghere, pentru ca d. Anghelescu să poată culege lauri pe pielea lor? Ba au ajuns ca până și ciorò-horò, rumânaș de laie, alb ca pana corbului, să scoată gazetă, în care să ne batjocurească în toate zilele (1). Nu vă e destul, milostivi stăpâni?

Dar acum, de ne veți fi iertat sau nu, să stăm la vorbă gospodărească și să vă întrebăm, ce poftiți d-voastră? Și, ca să știm că aveți dreptul de a pretinde, să întrebăm ce produceți? Arătați-ne în adunările d-voastră pe reprezintanții capitalurilor și fabricilor mari, pe reprezintanții clasei de mijloc, care să se deosebească de fabrica de mofturi a „Telegrafului", și a „Românului", și de fabrica d-voastră de palavre din Dealul Mitropoliei? Căci nu credem să puteți cere ca noi să confundăm mătăsăriile de Lyon cu blagomaniile d-lui N. Ionescu, nici postavurile de Manchester cu istețiile d-lui Popovici-Ureche.

Ciudată țară într'adevăr! Pe cei mai mulți din acești domni Statul i-a crescut, adecă i-a hrănit prin

---

[1]) Fundescu.

www.digibuc.ro

internate, ca după aceia să-şi câştige, printr'un meş teşug cinstit, pânea de toate zilele.

Dar Statul a ajuns la un rezultat cu totul contrar. După ce aceşti domni şi-au mântuit aşa-numitele studii, vin iar la Stat şi cer să-i căpătuiască, adecă să-i hrănească până la sfârşitul vieţii. Dar nu-i numai atâta.

Dumnealor vor să facă pe boierii. 3, 4, 500 de franci pe lună nu-i liniştesc şi nu-i fac să se puie pe muncă pentru a deveni folositori naţiei, de pe spinarea căreia trăiesc. Sânt născuţi pentru lucruri mai înalte, pentru deputăţii, minister, ambasade, catedre de Universitate, scaune în Academie, tot lucruri mari la care cinstiţii lor părinţi, cari vindeau bragă sau rahat cu apă rece, sau umblau cu patrafirul şi sfiştocul din casă în casă, nici nu visaseră — şi nici n'aveau dreptul să viseze, căci nu dedese naştere unor feţi-frumoşi cu stele în frunte, ci unor băieţi groşi la ceafă şi târzii la minte, de rând, adesea foarte de rând.

Căci din două una. Sau aceşti oameni sunt toţi geniali şi prin „calitatea" muncii lor intelectuale merită locul pe care-l ocupă, sau, neproducând nicio valoare, nereprezentând niciun interes general decât pe al stomahului lor propriu, trebuie reîmpinşi în întunerecul ce li se cuvine.

Ţărani? Nu sânt. Proprietari nu, învăţaţi nici cât negrul supt unghie, fabricanţi — numai de palavre, meseriaşi nu, breaslă cinstită n'au, ce sânt dar? Usurpatori, demagogi, capete deşerte, leneşi, cari trăiesc din sudoarea poporului fără a o compensa prin nimic, ciocoi boieroşi şi fuduli, mult mai înfumuraţi decât coborâtorii din neamurile cele mai vechi ale ţărei.

De acolo pizma cumplită, pe care o nutresc aceste nulităţi pentru orice scânteie de merit adevărat, şi goana învierşunată asupra elementelor intelectuale sănătoase ale ţărei, pentru că, în momentul în care

www.digibuc.ro

s'ar desmetici din beţia lor de cuvinte, s'ar mântui cu domnia demagogilor.

Intr'adevăr cum li s'ar deschide oamenilor ochii când unul li-ar zice: „Ia staţi oameni buni! Voi plă-„tiţi profesori, cari nici vă învaţă copii, nici carte „ştiu; plătiţi judecători nedrepţi şi administratori „cari vă fură, căci niciunuia dintr'înşii nu-i ajunge „leafa. Şi aceştia vă ameţesc cu vorbe şi vă îmbată „cu apă rece. Apoi ei toţi poruncesc, şi nimeni n'as-„cultă. Nefiind stăpâni cari să-i ţie în frâu, ei îşi fac „mendrele şi vă sărăcesc, creându-şi locuri şi locuşoa-„re, deputăţii, primării, comisii şi multe altele pe cari „voi le plătiţi peşin, pe când ei nu vă dau nimic, ab-„solut nimic în schimb, ci, din contră, vă mai şi des-„bracă, după ce voi i-aţi înţolit. N'ar fi mai bine ca „să stăpâniască cei ce n'au nevoie de averile voastre, „având pe ale lor proprii? Sau cel puţin oameni cari, „prin mintea lor aşezată, vă plătesc ce voi cheltuiţi cu „dânşii?"

„De aceea alungaţi turma acestor netrebnici, cari „nu muncesc nimic şi n'au nimic şi vor să trăiască „ca oamenii cei mai bogaţi, nu ştiu nimic şi nu vreau „să vă înveţe copii, şi n'au destulă minte pentru a se „economisi pe sine şi voiesc să vă economisească pe „voi toţi".

DIN ABECEDARUL ECONOMIC[1])

De câte ori un creştin s'apucă la noi să scrie un rând, ca să lumineze neamul — presa este lumina, du pă cum zic domnia lor—, de atâtea ori pune mâna'n

[1]) «Timpul» din 21 Decembre 1877.

www.digibuc.ro

raft şi scoate la iveală o carte nemţească sau una franţuzească şi răsfoeşte până ce găseşte ce-i trebue. Precum ni s'aduc de-a gata din străinătate şi n'avem alt chin decât să băgăm mânile în mânicile paltonului venit de la Viena şi piciorul în cizma parisiană, fără a ne preocupa mai departe din câte elemente economice se compun lucrurile, tot astfel facem şi cu cunoştinţele; le luăm frumos din cărţi străine, le aşternem pe hârtie în limbă păsărească şi facem ca negustorul care nu-şi dă nici el seama de unde-i vine marfa, numai să se treacă. Chiar învăţaţii noştri, când vor să polemiseze, polemisează cu citate. Cutare minune a străinătăţii, d. X sau Y a vorbit cutare lucru, deci trebue să fie neapărat adevărat şi să se povestească, pentru că au ieşit dintr'o minunată morişcă de creier.

Să fie d. X. sănătos, împreună cu toată casa, dar de se potriveşte, e altă căciulă!

La gazetarii români, mai ales la cei liberali, lucrul e şi mai simplu. Işi pune mai întâiu degetul în gură şi vede câte „cuvinte" îi vin în minte. La chemarea aceasta se deschide dicţionarul nepaginat al capului, compus din prea puţine file, pe care stau scrise libertate, egalitate, fraternitate, legalitate, suveranitate şi alte cuvinte tot cu atâta cuprins material, şi după aceia le înşiră, mai puind pe la soroace şi câte un Ştefan sau Mihai Viteazul, din buzunarele cărora scoatem ce ni poftește inima.

Bietul Ştefan Voevod! El ştia să facă fărâme pe Turci, Tatari, Leşi şi Unguri, ştia niţică slavonească, avuse mai multe rânduri de neveste, bea bine la vin vechiu de Cotnar şi din când în când tăia capul vreunui boer sau nasul vre-unui prinţ tătăresc. Apoi descăleca târguri de-a lungul râurilor, dăruia panţirilor şi dărăbanilor locuri bune pentru păşunarea herghelilor de cai moldoveneşti, a turmelor de oi şi de vite albe, făcea mănăstiri şi biserici, şi apoi iar bătea

www.digibuc.ro

Turcii, şi iar descăleca târguri, şi iar se 'nsura, până ce şi-a închis ochii în cetatea Suceava, şi l-au îngropat cu cinste la mânăstirea Putnei. Ce-şi bătea el capul cu idei, cum le au d'alde gazetari de-ai noştri, ce ştia el de supţietura de minte de vremea de astăzi?

Până la fanarioţi n'am avut cod, — un semn, că nici trebuia [1]. Ce-i drept şi ce-i strâmb ştia fiecare din obiceiul pământului, şi judecată multă nu se 'ncăpea. Ţară săracă, stăpânire puţină, biruri mai de loc, cară cu două oişti, să se poată înjuga boii şi dintr'o parte şi dintr'alta, după cum l-apuca pe om vremea pe cale de munte, case de vălătuci acoperite cu paie, pentru a li se da foc la călcarea duşmanului, ba se da foc ierbii şi se înveninau fântânile, pentru ca să moară duşmanii de flămângiune şi de secetă, iar oamenii se trăgeau la munte şi lăsau câmpul limpede în urma lor, până ce venia Vodă de-i amăgia pe duşmani prin codri, şi-apoi vai de capul lor!

Ii mersese vestea Voevodului românesc şi Moldovenilor, că nu sunt deprinşi a sta pe saltea turceşte, ci sânt totdeauna gata de războiu, oameni vârtoşi, cari nu ştiu multă carte, dar au multă minte sănătoasă; averi mari n'au, dar nici săraci nu sânt.

Şi tot astfel au fost până în vremea noastră, — până la Regulament, cea d'intâiu legiuire importantă şi plăsmuită. Românii au fost popor de ciobani, şi, dacă voieşte cineva o dovadă anatomică despre aceasta, care să se potrivească pe deplin cu teoria lui Darwin, n'are decât să se uite la picioarele şi la mâinile lui. El are mâini şi picioare mici, pe când naţiile care muncesc mult, au mâni mari şi picioare mari.

De acolo multele tipuri frumoase, ce se găsesc în părţile de unde ai noştri n'au avut amestec cu nimenea: de acolo cumineţenia Românului, care ca cioban

[1]) Pravilele lui Vasile Lupu şi ale lui Matei Basarab nu s'au introdus niciodată, decât în partea lor canonică.

www.digibuc.ro

a avut multă vreme ca că se ocupe cu sine însuşi, de acolo limba spornică şi plină de figuri, de acolo simţimântul adânc pentru frumuseţile naturii, prietenia lui cu codrul, cu calul frumos, cu turmele bogate, de acolo poveşti, cântece, legende —, c'un cuvânt de acolo un popor plin de originalitate şi de-o feciorească putere, formată prin o muncă plăcută, fără trudă, de acolo însă şi nepăsarea lui pentru forme de civilisaţie, care nu i se lipesc de suflet şi n'au răsărit din inima lui.

Au venit Grecii, şi-au domnit o sută de ani. Când au ieşit din ţară, nici urmă n'a mai rămas prin sate. Parc'ai fost trecut cu buretele peste colachiile şi bizantinismul acestor damblagii. Poporul nostru a rămas nepăsător la reformele greceşti, ruseşti, franţuzeşti, şi nu-şi dă nici azi bucuros copiii la şcoală, pentru că simte ce soiu de şcoli avem.

Ci înainte acest sistem de sănătoasă barbarie era predomnitor.

Radu-Vodă cel Mare adusese în ţară pe Sfântul Nifon patriarhul, ca să ne puie la cale. Se 'ntreba şi el, ce o mai fi şi civilisaţia, şi voia s'o vadă cu ochii. Dar sfântul, venind, începu să dea sfaturi pentru schimbarea legilor şi obiceiurilor, pentru introducerea paragrafelor ş. a., încât Vodă-i zise într'o zi: „Ia slăbeşte-ne, popo, că ne strici obiceiele". Sfânt, nesfânt, vedea el pe cine nu văzuse, de nu pleca în ţara cui l-au fost avut!

Acesta-i sentimentul oricărui popor sănătos, căruia-i propui să-i altoeşti ramuri străine, pe când el e dispus a-şi produce ramurile sale proprii şi frunzele sale proprii încet şi în mod firesc. Un asemenea popor însă îşi impune felul lui de a fi şi vecinilor. Ce ar zice liberalii de la noi dacă li-am spune, că, pe când ei introduc istorii franţuzeşti în instituţii, limbă şi datine, tot pe atuncea în Rusia de amiazizi se intro-

www.digibuc.ro

duc pe zi ce merge datinile românești printre Malorosieni, cari au îndrăgit felul de a fi al Românului.

Dar aici se ivește totodată întrebarea: cu i-a putut veni în minte de a introduce toate formele costisitoare de cultură ale Apusului într'o țară agricolisată abia pe la anul 1830? Sigur că numai oameni cari nu-și cunoșteau țara de loc.

Oare crezut-au reformatorii că lucrurile acestea nu vor ținea bani? Și, dacă știau că vor ținea, n'au știut de unde, cum și cine-i va plăti? Nu știa absolut nimenea, cum Stat, armată, biserică, cultură, c'un cuvânt tot ce e comun al nației, se plătește numai și numai din prisosul gospodăriei private, cum că din acel prisos se hrănesc toate formele civilisației și că, dacă istovești pe acesta, atunci începi a mânca însuși capitalul de muncă al oamenilor, condițiile existenței lor private, și-i ucizi economic, deci trupește și sufletește?

Apoi de ce muncește omul? Ca să aibă el din ce trăi Dacă ascultă vioara sau petrece serbătorile, cheltuiește prisosul timpului și banilor lui, nu însă ceia ce-i trebuie pentru ca să-și ție sufletul lui și-al copiilor.

Dar puterea fisică a unui om e restrânsă, căci natura n'a făcut calculul că această putere va avea de hrănit din prisosul ei liberali, advocați, pierde-vară și alte soiuri de parasiți, și i-a dat fiecăruia atâta putere, ca să se poată ține bine și să mai puie și ceva la o parte, pentru ca mâne să poată reîncepe munca cu mijloace mai multe. Va să zică prisosul, pe care muncitorul îl poate pune la dispositia civilisației și a junilor crescuți la Paris, e foarte mic. Dar ce li pasă d-lor de aceasta! Liberi nu sânt de a sărăci lumea?

D. C. A. Rosetti, în cuvântul său de la Circ [1], vorbia

---

[1]) Pe la începutul lui Novembre 1877, C. A. Rosetti adunase cetățenii la o întrunire publică la Circ, spre a da pe față uneltirile «reacțiunii». (K)

www.digibuc.ro

cu dispreţ despre calitatea cea mai bună care o aveau boierii. „Ţara? — întreba d-lui — patruzeci de boieri mari, patruzeci de boieri mici, iată ţara pe când eram eu tânăr.“ Ţinem seamă de aceste cuvinte. Ţara n'avea pe umerele ei decât optzeci de oameni, încât la 30 mii de suflete venia un boier, şi încă şi acela cu trebuinţe foarte mici; adică optzeci de oameni, cari umblau cu zilele în palmă şi ţineau neatârnarea ţării prin isteţie şi adesea prin sacrificiul persoanei sau al averii lor, adecă compensau pe deplin munca socială ce-i purta.

Astăzi avem zeci de mii de liberali, cari nici umblă cu zilele în palmă, pentru că nici turc, nici leah, nici ungur nu caută să-i taie, nici de vre-un duh aşa suptire nu se bucură, nici compensează prin ceva munca socială, pe care o istovesc din rădăcini, mâncând chiar condiţiile de existenţă, a claselor producătoare, nu prisosul lor.

Moţul din Ardeal e un negustor foarte cuminte: lui nu-i trebuie la negoţ nici un fel de samsar, nici chiar banul. El face ciubere şi doniţe, trece în Ţara Ungurească, şi nu se mai încurcă, ci le schimbă de-a dreptul pe grâu. Atâtea doniţi de grâu, pe o doniţă de lemn, atâtea ciubere de grâu, pe un ciubăr de lemn.

Dacă am face şi noi socoteala Moţului din Ardeal, am zice: atâtea mii de chile de grâu ne ţine o chilă de frase liberale, atâtea chile ne ţin mărfurile importate din străinătate, atâtea chile ne ţin tinerii ce-şi pierd vremea prin străini, atâtea mii de chile ne ţine Constituţia, atâtea ne ţin legile franţuzeşti, cu un cuvânt toate liberalismurile.

Prisoasele economiilor individuale constituesc o sumă certă. Dacă vei hrăni cu ele câteva mii de stărpituri liberale, de unde îţi mai rămân condiţiile pentru întreţinerea unei culturi sănătoase şi temeinice? Două sute de nebuni mănâncă de sigur mai mult de cât un singur înţelept.

www.digibuc.ro

Deci abecedarul nostru economic zice:

Natura i-a dat omului putere mărgenită, socotită numai pentru a se ţine pe sine şi familia sa.

El produce ceva mai mult decât consumă. In acest „ceva“ mai mult, în acest prisos sânt cuprinse: Intăiu ceia ce-i trebue pentru a reproduce, va să zică condiţiile muncii de mâne, şi încolo un prea mic prisos, care-l poate pune la dispoziţia societăţii, supt formă de dare. Din acest prea mic prisos al gospodăriei producătorului trăeşte toată civilisaţia naţională.

Dacă hrănim cu acest prisos străinătatea de idei, de instituţii şi de forme, lipsite de cuprins, al căror complex liberalii au apucat a-l numi „tot ce este românesc“, atunci nu ni mai rămâne nimic pentru ceia ce este într'adevăr românesc, pentru cultura naţională în adevăratul înţeles al cuvântului.

FRASA ŞI ADEVAR[1])

Nimic n'ar părea mai natural, decât ca oamenii să iea lucrurile aşa cum sânt şi să nu caute în nori ceia ce-i d'inaintea nasului lor.

Cu toate acestea tocmai calea contrară urmează.

Innainte de a da exemple din ţară, dăm unul din străinătate.

Socialistul Bebel, în foaia sa «Volkstaat», anul 1873, spune următorul lucru:

„Sau există Dumnezeu, şi-atunci sântem traşi pe sfoară, sau nu există, şi-atunci putem face ce-om pofti“. Frasa întoarsă nu va fi nici mai clară şi mai cuprinzătoare de cum e. Să zicem: „Sau nu există Dum-

[1]) «Timpul» din 23 Decembre 1877.

www.digibuc.ro

nezeu şi-atunci sântem traşi pe sfoară, sau există şi-atunci facem ce-om pofti."

Tot astfel sânt toate frasele radicalismului. Oricum le-ai întoarce, cuprinsul lor nu s'adaogă, pentru că nu-l au; ba adesea contrariul lor cuprinde mai mult adevăr decât ele însele.

„Luminează-te şi vei fi". Poate contrariul e adevărat. „Fii şi te vei lumina!" Căci o existenţă lungă şi sigură va avea drept fruct al ei cunoştinţa, adecă lumina. Tot aşa-i şi cu „voieşte şi vei putea!". „Să poţi, şi-atunci vei şi voi", căci omul vrea ceia ce poate, iar când vrea ceia ce nu poate, nu-i în toate minţile. Dar, fie cum o fi, cu vorbe nu-l încălzeşti pe nimenea, şi vorbe rămân toate abstracţiunile şi, cu cât mai abstracte sânt, cu atât mai curată vorbă de clacă.

Dar cu asemenea cultură din gazete au început reformatorii noştri. Căci nu mai este îndoială că n'au învăţat mai nimic de la străini decât să vorbească supţire, să se îmbrace supţire şi să pue lumea la cale cu frase. Cultura fraselor o puteau învăţa bine din gazetele străine.

Oamenii scot acolo gazete în toate zilele, şi neavând ce spune, abstracţiunile li vin foarte bine la îndămână, căci prin mijlocul lor poţi scrie coale întregi fără să spui nimic. Să nu ne înşelăm. Beţia de cuvinte din gazetele româneşti e numai întrecerea beţiei de cuvinte din cele străine. Mai puţin culţi, deci având mai puţine de împărtăşit de cât străinii, gazetarii noştri au şi mai multă nevoie de gură decât de cap, dar şi în străinătate lucrează în mare parte gura, fără ca creerii să ştie mult despre aceasta. Ci în străinătate în genere nu prea ieau oamenii gazetele în serios, întru cât s'atinge de partea lor intenţională. Se ştie că sânt făcute pentru a trezi patimile societăţii şi a crea în public atmosfera ce-i trebueşte Guvernului sau adversarilor săi spre a inaugura suirea unora şi cobo-

www.digibuc.ro

rîrea altora: în sfârşit presa nu-i cu mult mai mult decât o fabrică de frase, care cu făţărnicie omenească îmbracă interesele străine de interesul adevărat al poporului.

Căci ce este Statul, şi ce scop are el? Nu din carte — aievea.

Iasă cineva pe uliţă sau la câmp, şi va vedea îndată ce e. Colo unul vinde, altul cumpără, unul croieşte, altul coase, un al treilea bate fierul până-i cald, la câmp se ară, se samănă, se seceră, colo meliţă cânepa, ţeş. tund oi, şi numai în zi de sărbătoare stau mânile şi lucrează creerul. Atunci se foloseşte omul de prisosul liber al unei vieţi de muncă, merge la biserică, după aceia la horă —, în sfârşit săptămâna toată e a stomahului, serbătoarea e a creierului şi a inimei.

Materia vieţii de Stat e munca, scopul muncii bunul traiu, averea, — deci acestea sânt esenţiale. De aceia se şi vede care e răul cel mare: Sărăcia.

Sărăcia e izvorul a aproape tuturor relelor din lume: boala, darul beţiei, furtişagul, zavistuirea bunurilor altuia, traiul rău în familie, lipsa de credinţă, răutatea, aproape toate sânt câştigate sau prin sărăcie proprie sau prin sărăcia strămoşilor.

Sărăcia trebue luată în înţelesul ei adevărat.

Sărac e cel ce se simte sărac, căruia îi trebuie neapărat mai mult decât are.

Că este aşa, ni e dovadă suma de cuvinte care însemnează relele morale prin cuvinte împrumutate sărăciei şi boalei. Mişel, altă dată însemna sărac, azi înseamnă lipsit de calităţi morale. Tot astfel, „miserable", frances, şi „elend", german. Odată Voevozii românesti dăruiau prin hrisoave pe „mişei" în înţelesul lor, astăzi mişeii în înţelesul nostru stăpânesc toată ţara de la un capăt la altul.

Calităţile morale ale unui popor atârnă — abstrăgând de climă şi de rasă — de la starea sa economică. Blândeţa caracteristică a poporului românesc dovede-

www.digibuc.ro

şte că în trecut el a trăit economiceşte mulţămit, c'a avut ce-i trebuia.

Deci condiţia civilisaţiei Statului este civilisaţia economică. A introduce formele unei civilisaţii străine, fără ca să existe corelativul ei economic, e curat muncă zădarnică.

Dar aşa au făcut liberalii noştri. In loc de a-şi arunca privirile la răul esenţial al societăţii, s'au ţinut de relele accidentale şi fără însemnătate.

In veacul nostru se înmulţiau trebuinţele, deci trebuia înmulţită producţia şi braţele producătoare. Din contră am urmat. Numărul producătorilor, cari în ţara noastră sânt absolut numai ţeranii, dă îndărăt, deci e supus la o trudă mult mai mare decât poate purta; şi se 'nmulţesc — cine? Cei cari precupeţesc munca lui în ţară şi în afară şi clasele parasite. La ţară putrezesc grânele omului nevândute, în oraş plăteşti pânea cu preţul cu care se vinde la Viena sau la Paris. Căci firul de grâu trece prin douăzeci de mâni de la producător până la consumator, şi pe această cale se scumpeşte, pentru că cele douăzeci de mâni corespund cu cincizeci de guri, care având a trăi de pe dânsul, produc o scumpire artificială.

Va să zică, înmulţindu-se trebuinţele, trebuiau înmulţite izvorele producţiunii, şi nu samsarlâcul, căci la urma urmelor, tot negoţul nu e decât un soiu de samsarlâc între consumator şi producător, un fel de manipulare, care scumpeşte articolele. In această manipulare naţia agricolă totdeauna pierde, pentru că productele ei sânt uniforme în privirea valorii, şi, dacă constituesc o trebuinţă generală, nu e mai puţin adevărat că sânt cel mai general articol de producţiune, adecă acela care se face pretutindenea.

Pe când naţia agricolă plăteşte atât transportul, cât şi vama şi câştigul comerciantului, la cumpărătura unui articol industrial, tot în aceiaşi vreme vamă, transport şi câştigul comerciantului se scad din preţul

www.digibuc.ro

cu care naţia agricolă îşi vinde productele, — va să zi că ea păgubeşte dublu în toate transacţiile ei, la vânzarea productelor ei, la cumpărătura celor străine. Apoi e cumplit de mare diferenţa între valori. Incărcând 500 de vagoane cu grâu, capeţi în schimb o jumătate de vagon de obiecte de lux. Cu un cuvânt naţia agricolă e expusă de-a fi exploatată de vecinul industrial, ba de-a pierde pe zi ce merge clasele sale de manufacturieri, cari neputând concura cu fabrica, devin proletare.

Dovada cea mai bună pe continent e chiar poporul nostru. Samsarlâcul care mijloceşte schimbul între productele noastre şi cele străine, încape pe zi ce merge pe mânile străinătăţii. Oomeni bătrâni n'ar avea de cât să asămăneze fisionomia de azi a Bucureştilor cu aceia pe care o avea înainte de cincizeci de ani. Nu-i vorbă, nu erau aşa de străluciţi Bucureştii pe atuncea, dar erau româneşti; azi...? Ce să zicem de Iaşi, şi, în genere de oraşele moldoveneşti?

Toate împrejurările acestea nu se schimbă prin frase, ba nici măcar prin şcoli profesionale. Căci profesiile lipsesc pentru că lipsesc condiţiile lor de existenţă.

Dar aceste împrejurări nu se schimbă nici prin legi civile ,care regulează modul în care are a se face transacţiunea x, între indivizii A. şi B., nu se schimbă prin axiomul că toţi oamenii sânt liberi prin drept înnăscut şi inprescriptibil, nici prin regula că ei toţi sânt născuţi egali, nici prin participarea tuturor la afacerile guvernării.

Evul mediu avea o formă pentru păstrarea fiecării ramuri de producţie, şi aceasta era autonomia breslelor şi îngrădirea lor faţă cu orice agresiune de din afară. La noi evul mediu a ţinut până mai ieri-alaltăieri, şi mulţi bătrâni vor fi ţinând minte epoca în care un străin nu putea fi breslaş. Nu mai pomenim că pricinile dintre breslaşi se hotărau la staroste, şi se întăreau numai de Vodă; nu mai pomenim

www.digibuc.ro

apoi că instituţia a fost atât de puternică, încât Impărăţia, totdeauna foarte diplomată, a Austriei şi-a introdus consulatele în ţară supt numele şi forma de „stărostii de breaslă".

Deci „Salus reipublicae summa lex esto". Puţin ne pasă pe basa cărora principii metafisico-constituţionale s'ar fi putut realisa bunul traiu al claselor Românieî; destul că avem dovadă că pe calea liberalismului mergem tocmai de 'mpotrivă.

Căci Statul are nevoie de clase puternice, şi liberalismul le-a adus la sapă de lemn. Inainte de 30—40 de ani aveam o clasă puternică de ţerani nu bogată, dar cuprinsă, şi începuturile unei clase de mijloc.

Azi ţeranul scade pe zi ce merge, proprietarul, ale cărui interese sînt identice cu ale ţăranului, asemenea; bresle nu mai avem, negoţul începe pe mâni străine, încât mâne să vrem să vindem ce avem, găsim cumpărători străini chiar în ţară, şi-am putea să ne luăm lucrurile în spinare şi să emigrăm la America. Chiar ar fi bine să ne luăm de pe acuma o bucată de loc în Mexico, în care să pornim cu toate ale noastre, când nu vom mai avea nimic în România.

Să nu ne facem ilusii. Prin atârnarea noastră economică am ajuns ca toate Guvernele, spună ele ce-or pofti, să atârne mai mult ori mai puţin de înrâuriri străine. Nu doar c'ar sta în relaţie cu consulii — această acusare ar fi prea gravă, pentru ca s'o facem cuiva. Ne înnegrim unii pe alţii, — vorbesc de naturile mai nobile, fie ele în orice parte, nu de stârpituri — ne înnegrim, zic unii pe alţii, pentru că simţim că starea poporului românesc e nesuferită şi că ne-am încurcat rău. Dar în această încurcătură vina istorică şi blestemul urmaşilor să cază asupra celor ce-au făptuit tot răul, asupra liberalilor de orice nuanţă, cari au format cadre goale, în care a intrat tot gunoiul societăţii, au creat Guvern represintativ ca să-i umple oameni ce abia ştiu a îndruga două cuvinte,

www.digibuc.ro

au făcut ca clasa de mijloc, în loc de a căuta să muncească şi să înflorească, să se azvârle toată asupra puterii Statului, ca să domnească.

Răul esenţial a fost că se 'nmulţiau trebuinţele fără a se înmulţi producţia sau fără a se urca în mod considerabil valoarea ei; înegalitatea claselor şi nelibertatea, apoi neparticiparea la Guvernul ţării erau rele cu totul necesenţiale.

Daţi-mi Statul cel mai absolutist, în care oamenii se fie sănătoşi şi avuţi — îl prefer Statului celui mai liber, în care oamenii vor fi miseri şi bolnavi. Mai mult încă — în Statul absolutist, compus din oameni bogaţi şi sănătoşi, aceştia vor fi mai liberi, mai egali, decât în Statul cu legile cele mai liberale, dar cu oameni miseri. Căci omul are pe atâta libertate şi egalitate, pe câtă avere are. Iar cel sărac e totdeauna sclav şi totdeauna neegal cu cel ce stă de-asupra lui.

SEMI-BARBARIA

Pseudo-Românul în „semi-barbaria" lui, are se 'nţelege defectul acestei stări intelectuale; nu e în stare a pricepe termenii technici cu cari operează şi-i întrebuinţează pe dos. Am arătat în unul din numerile trecute cauzele cari ne fac a stabili, pentru epoca din urmă a istoriei ţărilor noastre, câte o stare de semi-barbarie, de o sută de ori mai rea de cât barbaria adevărată şi, se înţelege, fără proporţie de rea faţă cu civilizaţia adevărată.

„Pseudo-Românul, care nu cunoaşte termenul „semi-barbar" şi nu-i ştie însemnătatea, dă următorul înţeles cuvintelor noastre:

„Poporul (spun conservatorii) a făcut un *pas spre*

www.digibuc.ro

progres: din barbar, acum 50—60 de ani, a devenit semi-barbar, adică pe jumătate barbar, *pe jumătate civilizat.*

„Acest *pas făcut spre civilizațiune,* — și aci vorbim în teza pretinșilor conservatori — în loc d'a fi un bine, *căci lumea întreagă spre civilizare merge, la civilizare țintește și'și încordă toate puterile* spre a ajunge, e rău mare, e nefericirea poporului român".

„Asemenea afirmări nu se discută".

Hotărât că nu se discută ceea ce zice *Românul,* de vreme ce nici am zis nici am putut afirma vre-odată platitudinea că *semi-barbaria e un pas spre progres,* spre civilisație, că *e o jumătate de civilizație.*

Nici odată. Semi-barbaria e o stare de degradare, un regres, este corupereą unui popor primitiv prin viciile unei civilizații străine.

Un popor barbar e bună oară religios. Civilizarea lui religioasă adevărată vine atunci când, prin progresul lent al propriei sale manieri de a vedea în materii religioase, credințele formale, adesea superstițioase se schimbă în convingeri morale. Dar când el admite de la alt popor numai ștergerea credinței formale, fără a o înlocui prin *convingerea* morală și religioasă, el remâne și fără una și fără alta; are numai răul civilizației și răul barbariei, e semi-barbar.

Un popor barbar își are industria lui de casă, meseriile lui, activitatea lui economică sănătoasă, de și primitivă poate. Când el, în loc de a da desvoltare propriei sale munci, cumpără obiecte gata de la străini, fără a învăța cum să devie el însuși în stare de-a le produce, e semi-barbar.

Civilizația adevărată a unui popor consistă, nu în adoptarea cu deridicata de legi, forme, instituții, etichete, haine stăine. Ea consistă în desvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăți ale sale. Nu există o civilizație umană generală, accesibilă tuturor oamenilor în acelaș grad și în ace-

www.digibuc.ro

laşi chip, şi fie care popor îşi are civilizaţia sa proprie, deşi în ea intră o mulţime de elemente, comune şi altor popoare.

Există deci o civilizaţie franceză, una engleză, una germană, una italiană. Nu există însă o civilizaţie română, şi dacă sunt începuturi, ele sunt cu totul individuale şi n'au a face nimic cu desvoltarea generală a lucrurilor.

Trecerea adevărată nu e de la barbarie la semi-barbarie, căci asta e o trecere spre rău, ci de la barbarie la civilizaţia adevărată. Semi-barbaria nu este o stare organică sau necesară; ci e o boală, un regres, o stare de slăbiciune şi de mizerie. Dacă pe acest pământ va exista vr'odată o civilizaţie adevărată, va fi aceea ce va răsări din elementele civilizatorii vechi.

Nu de greco bulgara subţire şi nasalizată a secolului fanarioţilor se va lega progresul limbei noastre, ci de începuturile sănătoase ale unui Urechie sau Miron Costin; nu de traducerea de legi străine atârnă civilizaţia juridică, ci de perfecţionarea şi completarea vechilor şi propriilor începuturi de legislaţiune şi viaţă juridică. Din rădăcini proprii, din adâncimi proprii, răsare civilizaţia adevărată a unui popor barbar; nu din maimuţarea obiceielor străine, limbelor străine, instituţiunelor străine.

Poate că popoarele slave ale nordului şi mijlocului Germaniei sunt mai civilizate „ca oameni" de cum erau în stare primitivă; dar ele nu mai sunt slave; au perit în poporul a cărui civilizaţie au primit-o. Populaţiile tatare ale Rusiei sunt mai civilizate ca „oameni" azi de cât sub Chanii lor. Dar nu mai sunt tatare; ele au perit ca existenţă proprie din momentul în care au primit modul de a fi al unui alt popor.

Semi-barbaria nu este dar un progres, ci un regres din punctul de vedere naţional şi politic.

www.digibuc.ro

„*Românul*“ mai pretinde că „barbaria actuală ne-a dus în așa scurt timp la independență și la regat, la libertate și la conștiința de sine, la progres și la avere“.

Iată lucruri ce le tăgăduim.

Pro-forma independenței, plătim un tribut de sute de ori mai mare de cât cel vechiu; libertatea populațiunelor noastre, este după date statistice autentice, sinonimă cu libertatea de a muri de mizerie; progresul și averea se află în realitate nu la elementul, care etnic și istoric e singurul element în adevăr românesc, ci la... *românii „Românului“*, la acea pătură superpusă de populație străină, incapabilă de a pricepe poporul nostru, incapabilă de a'l iubi.

Barbarie și civilizație, stau la o laltă în raportul în care stă ghinda stejarului cu rădăcinile trunchiului.

Semi-barbaria e altceva, e o boală produsă prin mediu străin, decrepitudinea ce s'ar produce, plantând un stejar la loc băltos și mlăștinos și supunându-l la regimul sălciei comune. Ei, nici salcia pom, nici Caradalele români.

Deci, orice civilizație adevărată, nu poate consista de cât într'o parțială întoarcere la trecut, la elementele bune, sănătoase, proprii de desvoltare.

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

Ar fi un act de adâncă ingratitudine către strămoșii noștri, dacă ne am închipui că cu noi să înceapă lumea în genere și România în deosebi, că numai noi am fost capabili a avea instinctul neatârnării, când la dreptul vorbind, n'am făcut de cât a mănținea cu

www.digibuc.ro

mai mult ori mai puţin succes ceea-ce ei au câştigat, fie prin sângeroase lupte, fie prin desvoltarea unei isteţii extraordinare, puse amândouă adesea-ori în serviciul acestei unice preocupaţiuni, a păstrării neamului şi ţării.

E drept că presentul cu graiul lui viu, cu ambiţiile şi pretenţiile lui e un advocat foarte elocuent pentru meritele sale, fie reale fie închipuite, faţă cu meritele unuí trecut, a cărui gură o astupă pământul. Şi cu toate acestea fost-ar-fi cu putinţă de a vorbi chiar de neatârnarea Statului român, fără a sufla praful aşezat pe tractatele noastre vechi şi de pe cronicele noastre? O ilustrare curioasă a manierei de a-şi atribui un merit, care e în mare parte al trecutului, e că în acelaş timp în care se încheia un tractat de comerţ cu Austria, ca manifestare a neatârnărei noastre, d. Mitilineu, înalt funcţionar al ministerului de externe, publica un volum de tractate de alianţă şi de comerţ, încheiate de dinastii române d'inaintea epocei fanarioţilor.

Şi ce străluciţi într'adevăr, ce neasemănat de mari sunt representanţii din trecut ai neatârnărei Statelor române, faţă cu epoca noastră? Oare Mircea I, în cei 38 ani, Ştefan cel Mare în cei 46 de ani ai domniilor lor, au avut o altă preocupare de cât neatârnarea ţării?

Mircea I — acest prototip luminos şi al arteî războinice şi al celei diplomatice la Români — n'a gândit toată viaţa lui de cât la manţinerea neatârnărei. La 1394 bate pe Baiazid Ilderim în memorabila luptă de la Rovine, păstrată în memoria întregei peninsule balcanice; la 1395 încheie tractat de alianţă cu Ungaria, la 1396 ia parte la bătălia dela Nicopole, la 1398 bate el singur pe Baiazid lângă Dunăre, la 1406 îşi întinde mâna în Asia şi scoate pe Musa ca pretendent în contra lui Soliman I, îl susţine cu bani şi arme şi îl face împărat; la 1412 scoate un alt pre-

www.digibuc.ro

tendent, pe Mustafa în contra lui Mahomed I, ba chiar în anul morţii sale 1418 a ajutat cu bani şi arme pe un sectator moametan anume Mahmud Bedreddin, sperând succese politice, din sciziuni religioase între turci.

O politică analogă a contrapunerii iscusite a puterilor creştine, a luptei directe cu Turcii a susţinut Ştefan cel Mare.

Din atitudinea acestor doui Domni se explică, cum de ţările noastre au putut să se închine puterei turceşti păstrându-şi cu toate acestea intreaga lor suveranitate înlăuntru şi 'n afară, cum s'au putut să se introducă în tractate de supunere proibiţiunea pentru moametani de-a se aşeza în ţară, cum s'a resfrânt până chiar asupra umbrelor de fanarioţi o rază din vechea neatârnare, căci şi aceştia îndrăzneau a se numi Domni *din mila lui Dumnezeu,* de şi erau numiţi şi scoşi prin firman, de şi se ştie că titlul „Dei gratia" nu se cuvine de cât numai suveranilor.

E o ciudată ironie a istoriei de a vedea pe un Gheorghe Hangiarlâu de pildă, un cirac al unui Capudan başa din Ţarigrad, îmbrăcându-şi fiinţa paralitică cu titlurile unui Mircea „Dei gratia Woevoda transalpinus, Fogaras et Omlas Dux, Severin Comes, Terrarum Dobrodicii Despotus et Trisfri Dominus".

Făcut-au bine sau făcut-au rău cei mai mari doui Domni ai noştri, preferând o supremaţie nominală turcească unei supremaţii reale creştine? Realitatea a dovedit că era tot ce puteau face mai bine. Toate, dar absolut toate statele dunărene au devenit paşalâcuri, marele regat al Ungariei a fost asemenea paşalâc o sută de ani. Polonia a fost împărţită şi nu mai este azi, pe când vechile noastre tractate iscălite cu litere mari şi băţoase pe piele de viţel, au fost până ieri isvorul neatârnărei reale, isvorul din care a decurs actele succesive de emancipare de subt dom-

www.digibuc.ro

nia turcească. Tudor să bazează pe ele când cere de la Poartă reintroducerea Domniei naţionale şi divanurile adhoc căci n'a găsit alte arme mai puternice înaintea aeropagului Europei de cât tot pe acestea.

Aşa dar „independenţa“ precum o numim astăzi nu este un „copil găsit“ fără căpătâiu şi fără antecedente, ci un prinţ, care dormea, cu sceptrul şi coroana alături. Căzută în desuetudine prin necumpănitele acte ale lui Dimitrie Cantemir şi a generalului de cavalerie Toma Cantacuzin, neatârnarea noastră a fost pururea reală, ca drept pururea în vigoare, ca fapt ştirbit din când în când, nu prin alt drept ci prin escese şi abuzuri de putere ale Turcilor. Şi dacă ea a fost întunecată curs de o sută de ani prin postomania fanariotă, tradiţia ei şi încercările de a o restitui n'au încetat nici când, iar mai cu seamă secolul nostru a fost bogat în succese pe terenul acesta. Deja „regulamentul organic“ ca legiuire unitară pentru amândouă ţările, răsărită chip din iniţiativa rusească dar din libera voinţă a parlamentelor de atunci, era un liniament al unirii ţărilor. Aceleaşi tendinţe se ivesc cu mai multă putere în mişcarea de la 1848 şi culminează în 1859 prin alegerea lui Vodă-Cuza. Dorinţa divanurilor ad-hoc de a alege un principe dintr'o dinastie europeană, nu se putu împlini de o cam dată, totuşi a doua zi de încheierea tractatului de la Paris şi în contra prescripţiunilor lui formale, am ales un singur Domnitor pentru ambele ţări surori, câţiva ani în urmă am realizat unirea, prin conferinţa de la 1864; fostul Domn obţinu suveranitatea absolută în legislaţia internă, şi în fine la 1866 obţinurăm şi recunoaşterea unei dinastii ereditare, toate acestea fără nici un sacrificiu, graţie numai încrederii ce am putut inspira marilor puteri şi bunei-voinţe de care ne bucurăm din partea lor. Purtat de o mişcare de a dreptul entuziastă, Cuza Vodă a devenit el însuşi principalul purtător al politicei es-

www.digibuc.ro

terioare, al politicei neatârnării, având cea mai credincioasă și neobosită mână de ajutor în Constantin Negri.

Toate atributele unei neatârnări reale s'au câștigat de către Vodă-Cuza, esceptând firma acestei realități. In faptă jurisdicțiunea consulară și-a perdut terenul sub domnia lui, secularizarea averilor închinate s'a operat, de și călugării greci se gereau în supuși ai puterei suverane, ai Porții; s'a înființat o armată relativ numeroasă și completă, s'a proclamat neatârnarea bisericei naționale pe baza vechilor drepturi ale mitropoliei Moldovei și Sucevei, vechii consuli generali deveniră de fapt, de și nu prin titulatură, miniștri diplomatici, relațiunile internaționale ale statului român erau încredințate unui ministru al afacerilor esterioare în regulă, în cât întregului aparat al unei depline suveranități interne și externe nu-i lipsea de cât numele propriu, ce părea a lipsi din dicționarul apusului european.

Guvernele cari au venit în urma anului 1866, n'au prea avut alt ceva de câștigat de cât firma, de cât recunoașterea unei neatârnări ce existase totdauna, și care scădea numai când n'avea cine s'o mânție, sporea însă sub mâna oricui, care ar fi avut voința de a o restabili.

N'avem nevoie să adăogăm, că departe de a fi un *copil găsit,* neatârnarea României era atât de reală în cât, cu prea puțină politică bună și fără cheltuiala unui ban roșu, ea se restabilise pe deplin înaintea tractatului de la Berlin care, în loc de a ușura situațiunea, recunoscând pur și simplu un fapt, ce resulta de sine din căderea împărăției turcești, a îngreuiat-o punându-ne condițiuni atât de costisitoare.

Nu este nici o îndoială că cumpărătura firmei a costat mult mai mult decât realitatea neatârnării noastre, care nu ne-a costat nimic pe noi, dar cu atât mai mult pe strămoși. Căci abstracție făcând de la

www.digibuc.ro

milioanele de bani, de la miile de oameni căzuți în bătălie, de la pierderea unei provincii, mai rămâne în paharul destul de amar, băut până acum, drojdia *asigurărilor formale* din declararea de recunoaștere, asupra cărora nu ne-au luminat încă ilustrii oameni de la putere.

CARȚILE DE CITIRE

Meșter în falșificare de calcule financiare, pișicher când e vorba de a apăra pe Strousberg, sublim când redactorii apără „cea mai populară cestiune" câștigând cu ea milioane, „Pseudo-Românul" se crede special și în ale instrucțiunei.

Astfel în numărul de azi propune ca în „cărțile de citire" pe lângă... *istorioarele morale,* cè sunt menite a forma „prin exemple inima elevului, să fie și ex-„puneri scurte și substanțiale asupra agriculturei".

C'un cuvânt să se înlocuiască cartea de citire printr'un manual de agronomie.

Daca ar fi vorba de a se introduce în școala rurală limba maternă neo-grecească a d-lui X, sau cea maternă bulgărească a lui Mihăilescu în locul celei române, lucrul ar fi indiferent.

Ca istorioare morale s'ar putea povesti bună-oară copiilor drept „exemple spre a le forma inima":

Istoria cum un grecotei cinic ajunge prin minciuni, trădări și crime cel dintâi om în România.

Istoria cum un alt străin ajunge din pisăr cu 2 galbeni leafă pe lună la regimentul de muschetari, din scriitor la Agia din Iași și din corector la „Pseudo-Românul" cu patru clase primare și o coardă de violoncel, rescumpărătorul unui drum de fier de 250 mi-

www.digibuc.ro

lioane, milionar, director de bancă, fondator de institute de credit;

istoria cum un bulgar mărginit şi hoţ, ajunge tot în România, director de minister şi efor la aşezăminte de binefacere;

istoria cum un Bosnagiu, ce a făcut fericirea în Ţarigrad la Turci, devine profesor de cea mai grea şi mai gingaşă din ştiinţele naturale, de fiziologie la facultatea din Bucureşti.

Iată... istorioare *foarte morale* de sigur, menite de a forma prin exemple inima elevului.

Ca studii substanţiale s'ar putea introduce în „Cartea de citire" greco-bulgărească cultura caprelor. Idem indicaţie de parfumuri pariziene pentru a neutraliza *factos Caprinus*. Idem cultura maslinelor. Idem uscarea ţârilor. Idem indicaţiuni pentru jocul cu cărţi măsluite. Idem metode nouă pentru a se chivernisi pe lângă Ruşi prin tainică binefacere.

Iată o mulţime de ramuri de producţiune patriotică, cărora roşii îşi datoresc carierele. Ar fi păcat să nu fie obiectele instrucţiei publice, undeva, însă nu la noi. Asta am propune noi, dac'ar fi vorba de a introduce în şcoala rurală bulgărească şi neogreceasc ă în locul limbei române. Dar pe cât timp studiul principal al unei şcoale rurale sau primare e limba românească, ea este tot odată organul prin care neamul îşi cunoaşte fiinţa sa proprie, organul prin care acest neam moşteneşte avutul intelectual şi istoric al strămoşilor lui. Copilul nu învaţă numai a vorbi corect, el învaţă a gândi şi a simţi româneşte.

Agronomie câtă poftiţi. De şease ori pe săptămână zilnic, dar limba română rămâne limbă şi s'a încheiat.

Nu numai istorioare morale, onorabililor, cuprinde o carte de citire, menită pentru întreg tineretul românesc. Ea coprinde biografia lui Mateiu Basarab, duşmanul vostru, odinească'l Dumnezeu din a

www.digibuc.ro

dreapta sa; biografia lui Ştefan-Vodă care n'a avut onoarea, în veacul lui de aur, de a vă înşira mutrele pe parii de garduri; cuprinde descrieri etnografice ale poporului nostru, bucăţi de literatură populară şi de arte, balade culese de Alexandri sau poesii de ale lui, fabule de ale lui Donici, pasagii din Bălcescu, în sfârşit o sumă de elemente caracteristice şi proprii numai poporului nostru, elemente cari 'l disting de rasa voastră greco-bulgărească şi 'l fac să fie ceea ce este: deştept, inimos, curat, nu viclean şi puţin la suflet precum sunteţi voi.

O bună carte de citire ar fi de recomandat la toată pătura din care faceţi parte; poate aţi ajunge în adevăr a cunoaşte şi preţui poporul nostru. Limba românească aţi fost şters'o din licee, voiţi s'o ştergeţi şi din şcoala rurală cu toată comoara ei de locuţiuni, de proverbe, cu bogăţia ei de forme şi gingăşia de simţiri? Voiţi ca şi ţăranul să capete o inimă de moro-câine cum e a lui X..., capete viclene şi tâmpite, gusturi de animal ca ale bulgarilor din partidul vostru? Vreţi să înlocuiţi pe Alexandri cu „ceasurile de mulţumire" ale lui C. A. Rosetti, pe Donici cu colecţiunea de poezii ale lui Serurie, pe Gr. Alexandrescu cu „Orele de repaos" ale lui Radu Pătărlăgeanu?

Mai bine nu vă amestecaţi unde nu vă fierbe oala. La pehlivănii de burse şi politice, la escamotări de bilete din urne electorale, la pungăşie şi tripotagiu vă pricepeţi. Adevărat meşteri, n'avem ce zice.

Dar până şi de bietele „Cărţi de citire" vă legaţi, cari ar trebui să fie un obiect de îngrijire naţională ca şi textul „Bibliei"? Ş'aci vreţi să vă arătaţi filosofia de ţap în toată goliciunea ei? Dar nu vedeţi că nu ştiţi a scrie româneşte, pentru că în viaţă-ve n'aţi avut o „Carte de citire" în mână? Nu vedeţi că nu gândiţi româneşte, pentru că titva voastră strimţă nu s'a îndeletnicit cu o asemenea carte de folos?

www.digibuc.ro

De-ar fi propus încai bătrânul Ioan Ionescu a se adaoge articole agronomice în „Cartea de citire", om care scrie materii agronomice în limbă bună, pe placul țăranului și al tuturor, om cu condeiu simpatic. Dar redactorii lui „iniorinte," „permaninte" „iustiție" și ai altor cabazuri linguistice, oameni ce scriu neo-grecește-bulgărește cu termeni franțuziți în loc de românește, sunt autorități în materie de „Carte de citire"? Ciudată pretenție!

PARTIDUL CONSTITUȚIONAL

De când datează exportul nostru de grâne, de atunci importul de fraze. S'ar putea zice că România a preschimbat păturile adânci și bine-cuvântate de Dumnezeu ale țărânei sale pe vorbe deșerte, pe teorii de gazetă, pe subțiri apucături advocățești s. a. m. d., căci spiritele cele bune, ce mai sunt în viață, le datorim unei epoce cu mult anterioare celei actuale.

Intre aceste fraze deșerte, fără nici un corelat real, căreia îi am consacrat atâtea critice, e și aceea inventată de *Românul* și afiliații săi, că dreapta conservatoare din România ar fi *reacționară;* frază care s'a repetat de atâtea ori în viața noastră politică, în cât, conform proverbului latinesc „calumniare audacter semper aliquid haeret", mulți o repetă fără să-și fi dat vre-odinioară seama de înțelesul cuvântului ce-l întrebuințează, fără a se întreba cel puțin dacă o reacție, în sensul apusean al cuvântului singurul adevărat, e măcar cu putință în România.

Care sunt oare actele reacționare ale dreptei conservatoare?

La unirea țărilor, la alegerea unui Domn, au luat

www.digibuc.ro

parte cu votul şi cu fapta conservatorii actuali, precum se poate constata din discuţiile adunărilor *ad-hoc*

Secularizarea averilor închinate se propune şi se obţine cu unanimitate de voturi de către un actual conservator.

Oborirea privilegiilor, egalitatea civilă şi iustrucţiunea populară se datoresc conservatorilor.

Constituţia liberală de astăzi se propune de un guvern în majoritate conservator, se admite de către o adunare în majoritate conservatoare, prezidată de M. K. Epureanu.

In privirea aceasta nu există absolut nici un precedent, care i-ar da cui-va ocazia de a susţine că dreapta a fost când va reacţionară. Dreapta a voit şi a realizat introducerea libertăţilor publice şi a mecanismului constituţional în ţară, într'o măsură mult mai mare de cum au făcut-o vre-odată liberalii.

Dar până atunci, şi nu mai departe.

Republica de la Ploeşti într'adevăr n'a proclamat'o dreapta, pe Domn nu l'a ameninţat cu asasinarea sau cu detronarea, cu un cuvânt ea s'a mărginit la păstrarea, la conservarea instituţiilor actuale, nu a încercat însă nici a le falşifica, nici a le înlătura, nici în fine a le distruge.

O reacţie există în Franţa. Toate partidele monarchice de acolo, unele voind dreptul divin, altele apelul napoleonian, toate într'un gând de a resturna constituţia actuală a statului francez şi de a readuce instituţiuni din domeniul trecutului, sunt într'un chip oare-care reacţionare.

Dar ce voeşte dreapta la noi?

Avem vre-un candidat de domnie, voim măcar reintroducerea regulamentului organic? Până şi copiii ştiu că asemenea imputări nu cutează nimeni a ni le face, nici adversarii noştri politici. Ştiind însă aceştia că termenul (reacţionar) e odios în unele părţi ale Europei, fac *sport* cu această poreclă, atribuind-o

www.digibuc.ro

nouă. Dacă noi zicem despre liberali că sunt radicali, avem dovezi la mână: avem *Republica Română* redijată de însuşi Pontifex Maximus al partidului, d. C. A. Rosetti, avem ediţia duodez a acelei republice la fericiţii Ploeşti.

Dar noi reacţionari? De unde şi până unde?

E vre-un Ioan sau Caliman Asan, vr'un Bogdan Mușatin, vre'un Vladislav Basarab, ai căror crainici şi curteni să fim; apărăm privilegii şi constituţii vechi; voim suprimarea libertăţilor publice, a egalităţii cetăţenilor?

Nimic din toate acestea.

Ceea ce voim azi, precum am voit-o pururea: este *conservarea intactă* a acestei constituţii, însă bine înţeles *intactă*, căci e propusă de un guvern în majoritate conservator, votată de o adunare în majoritate conservatoare.

Prin *intact* înţelegem însă ca toţi factorii constituţionali să-şi îndeplinească misiunea ce li se atribue, pentru a nu se cufunda responsabilitatea lor. Camera să fie Cameră, să nu se amestice în atribuţiunile puterei judecătoreşti şi a acelei executive; puterea executivă să nu ocolească responsabilitatea ce-i incumbă prin voturi servile; alegătorul să nu fie stânjenit de a-şi exercita dreptul lui printr'un sistem de presiuni morale şi materiale, de ameninţări şi promisiuni defuncţii şi favoruri.

Dacă însă, de la alegător începând, tot constituţionalismul se mărgineşte la păzirea exterioară de formalităţi goale, pe când în fond tot spiritul constituţiei e falşificat, toate garanţiile ei înlăturate, atunci nu mai poate fi vorbă de guvern parlamentar. Atunci avem a face cu o societate organizată de exploataţie, care intimidează ţara prin manopere machiavellice, şi în contra ei dreapta constituţională e în apărare. Ea apără instituţiile actuale şi libertăţile publice.

Dreapta se poate numi cu drept cuvânt *Partidul*

www.digibuc.ro

constituțional: lupta ei e îndreptată contra partidului anticonstituțional, radical, care falșifică și spiritul și litera instituțiilor actuale, ducându-le *ad absurdum* și inspirând națiunii neîncredere în eficacitatea lor.

Singurele analogii ce se pot cita între dreapta noastră și altele drepte apusene e poate cu partidul conservatorilor republicani din Franța și cu partidul constituțional din Italia. Față cu tendințele unui Clémenceau și a altora, republicanii conservatori apără constituția actuală a Franței, instituțiile ei actuale.

Întrebuințarea aceasta de porecle deșerte e indealtmintrelea o sofismă comună și veche ca lumea, și precum lesne se vede, e ceea ce se numește în logică o *petitio principii.* In loc de a dovedi o teză, în cazul nostru în loc de a dovedi prin fapte că dreapta voiește trecutul, de unde apoi ar resulta în adevăr că e reacționară, se aleg în discuție din capul locului numiri, adecă vorbe, care cuprind în sine deja concluziunea și din a căror analiză lexicală să rezulte ceea ce mai întâiu ar fi trebuit, după toată buna-cuviință, să se dovedească. Nepărtinitorul zice *cult* sau *religie,* amicul cauzei zice *pietate* sau *beatitudine Dumnezeiască* adversul zice *bigoterie, superstiție.* Nepărtinitorul zice *preot,* d. Sichleanu zice *pochi.* Astfel, cei ce discută, trădează, prin chiar alegerea termenilor, intenția pe care o au.

E într'adevăr trist ca niște apucături sofistice, atât de vechi și atât de cunoscute fie-căruia, în cât de la întâia vedere sar în ochi, să poată avea o influență oare-care asupra convingerii oamenilor.

Astfel însă stă și cu dreapta conservatoare. Cei nepărtinitori o vor numi *partid constituțional,* adversarii de rea credință vor continua a ne numi reacționari, ferindu-se însă s'o probeze aceasta.

Am avut speranța — vană poate — că în era nouă ce ni s'a creat prin tractatul de la Berlin, copilăriile și poreclirile din trecut vor înceta.

www.digibuc.ro

Deşi presa guvernamentală nu încetează nici azi, cu toate că adese ori a ţinut seamă de argumentaţia noastră, de-a întrebuinţa termeni improprii în discuţie, ceea ce noi nu facem ori cât de aspri ar fi termenii noştri, ne-a rămas a ne măguli cel puţin cu realitatea lucrurilor, cu numărul dispărând al foilor oficioase, căci mai puţin de cât una nu poate fi.

Afară de *Românul,* nu mai e într'adevăr nici un organ radical care să poată fi luat în mână măcar, necum citit. Specia presei radicale de respântii nu mai e representată asemenea de cât printr'un singur organ, pe care nu-l mai citeşte nimenea. Cât despre *Pressa* centrului sau centrul *Pressei,* ne credem dispensaţi, după probele vesele ce le-am dat despre consecinţa cu care este condus acest organ, de-a mai insista asupra lipsei de gravitate a acestei alianţe de ocazie d'alde Dimanci, Pătărlăgeni, etc., precum se exprimau odinioară confraţii noştri.

Astfel, *calomnia* că dreapta e reacţionară şi-a trăit şi ea traiul şi-a avut şi ea epoca de înflorire sau mai bine de rodire, căci calomnia e criptogamă şi învechindu-se pe terenul inundat de lumina mare a adevărului, se usucă şi dispare ca toate criptogamele ce rodesc la întuneric şi în umbră.

Deşi nu sperăm din partea confraţilor de la *Românul* că vor recunoaşte pe faţă eroarea lor, fie voluntară fie involuntară, dar una ştim: că în contra evidenţii lupta e absurdă şi ridiculă ca şi acea a celebrului erou de la Mancha.

Absurzi sunt oamenii adese-ori, ridicoli însă nu vor să fie nici când, şi teama de ridicol, pe care confraţii trebue s'o fi având ne deschide perspectiva de-a vedea dispărând, din dicţionarul nostru politic cuvântul *reacţionar,* căruia-i lipseşte ori ce temeiu istoric, precum nu are nici o îndreptăţire socială.

www.digibuc.ro

DESPRE PROGRAM [1])

Atâtea programe au apărut în ţară la noi de patrusprezece ani încoace, emanate ba de la guverne provizorii, ba de la partizani, ba de la personalităţi politice izolate şi atâtea decepţiuni amare au urmat tuturora, în cât ori ce om cu bun simţ trebue să învingă un sentiment de sfială când încearcă a recuceri pentru cuvântul „program“ înţelesul lui adevărat de serie de principii mărturisite, împărtăşite sincer de mii de cetăţeni, realizabile.

Ceea ce se cere de la o profesie de credinţe politice este de sigur înainte de toate, ca ea să corespunză cu simţimintele şi aspiraţiunile legitime ale ţărei şi să fie adaptată instituţiunilor ei. S'ar putea într'adevăr imagina un sistem de idei politice, folositoare chiar, cari să nu fie conforme cu sentimentele şi aspiraţiunile ţărei, dar în lumea strictei necesităţi un asemenea sistem n'ar fi cu mult mai mult de cât productul unei imaginaţii fecunde. Căci un principiu absolut, netăgăduit de nici un om cu bun simţ este, că o stare de lucruri resultă în mod strict — cauzal dintro' altă stare de lucruri premergătoare şi fiind-că atât în lumea fizică cât şi cea morală *întâmplarea* nu este nimic alta de cât o legătură cauzală nedescoperită încă, tot astfel aspiraţiunile şi sentimentele sunt rezultatul neînlăturat al unei desvoltări anterioare a spiritului public, desvoltare ce nici se poate tăgădui, nici înlătura. O profesie de credinţe politice care ar face abstracţie de linia generală descrisă prin spiritul public, nu s'ar deosebi cu mult de scrierile regelui Iacob al Angliei, de Utopia lui Thomas Morus, de statul

[1]) Acest articol a fost publicat la 17 fevr. 1880, a doua zi după publicarea programului lui M. Costache Epureanu.

www.digibuc.ro

ideal al lui Plato, de contractul social al lui Jean Jacques Rousseau.

Deci stabilind principiul fundamental că ori-ce politică nu poate lucra de cât cu elementele care-i sunt date, iar nu cu cele pe care şi le închipueşte a le avea şi convinşi că idei şi interese, fie cât de diverse sunt şi trebue să fie armonizabile pentru ca statul să fie cu putinţă, nici înţelegem nici avem vre-o încredere în mişcări violente sau extra-legale şi mai puţin încă în conspiraţiuni, deşi aceste din urmă s'au bucurat în trecut de o nejustificată glorie, de laurii pe cari cu uşurinţă îi plăsmuesc gazetele, de aureola pe care cei interesaţi o creează cu aceeaşi uşurinţă cu care cei desinteresaţi o condamnă.

Tăgăduim că pe calea aceasta se poate realiza un adevărat progres, pe care nu-l vedem şi nu-l aprobăm de cât în desvoltarea dreaptă şi continuă a muncei fizice şi intelectuale. Căci cine zice „progres" nu-l poate admite de cât cu legile lui naturale, cu continuitatea lui treptată. A înbătrâni în mod artificial pe un copil, a resădi plante fără rădăcini pentru a avea grădina gata în două ceasuri, nu e progres ci devastare. Precum creşterea unui organism se face încet, prin superpunerea continuă şi perpetuă de nouă materii organice, precum inteligenţa nu creşte şi nu se'ntăreşte de cât prin asimilarea lentă a muncii intelectuale din secolii trecuţi şi prin întărirea principiului înăscut al judecăţii, precum ori ce moment al creşterii e o conservare a celor câştigate în trecut şi o adăogire a elementelor, cucerite din nou, astfel, adevăratul progres nu se poate opera de cât conservând pe de o parte, adăogând pe de alta: o vie legătură între present şi viitor, nu însă o serie de sărituri fără orânduială. Deci progresul adevărat fiind o legătură naturală între trecut şi viitor, se inspiră din tradiţiunile trecutului, înlătură însă inovaţiunile improvizate şi aventurile hazardoase.

www.digibuc.ro

Ne putem făli cu drept cuvânt cu probele de vitalitate pe care le-a dat poporul nostru de cinci-zeci de ani încoace. E drept că în acest period de ani aceste probe nu sunt repărţite în mod egal, că unii ani se deosebesc prin un mare prisos de putere intelectuală, bine întrebuinţat, alţii din contra prin o risipă puţin justificată a acelor puteri pe căi improductive, totuşi însă sumând la un loc şi mărimile pozitive şi cele negative, găsim prin mijlocul cărărilor laterale, cari s'au pierdut în pustiu, calea generală a unui progres real mai cu seamă pe terenul politic.

Farmecul ce ne ţinuse în întuneric şi înapoiare, nu era atât de imaterial precum şi-ar închipui cineva la prima vedere. El era, din contra, representat prin un sistem de cetăţi turceşti din stânga Dunărei, ale căror ameninţătoare brăie de pământ şi piatră trebuiau dărâmate pentru ca să'nceteze epoca întunericului. După pacea de la Adianopol s'au dărâmat în sfârşit şi cele din urmă fortificaţii pe cari Turcia le avea pe malul stâng al Dunărei, şi de odată cu aceasta se ridică una câte una piedecele de până atunci ale negoţului şi agriculturei şi astfel, începând a se desvolta bogăţiile pământului nostru şi căutându-şi schimbul pe producte apusene, am fost puşi în contact cu civilizaţia, cu ideile apusului, cari şi-au făcut drum, s'au răsădit la noi fără nici o greutate, fără nici o împotrivire din parte-ne.

Din capul locului cată să negăm că ar fi existat în ţările noastre o reacţiune în senzul feudal al cuvântului. Din timpul războaielor lui Napoleon I se ivise în ţările noastre un reflex, la început încă slab dar nefalşificat al înaltei culturi şi lipse de prejudiţii a secolului al XVIII-lea, reflex care avea caracterul acelui secol: un raţionalism strălucit şi spiritual, lipsit de cunoştinţe pozitive. Zeiţa raţiunii credea în apus să pună lumea în orânduială numai prin propriul aparat al deducţiunilor logice, ale căror premise nu erau

www.digibuc.ro

bazate nici pe experienţă, nici pe organizaţia înăscută a statului şi a societăţii, ca obiecte ale naturei. Golul nostru intelectual, setos de civilizaţie, a primit fără control, fără cântărire idei bune şi rele, şi potrivite şi nepotrivite, ba naţiunea întreagă, cu prea puţine excepţii, nu vedea că nici o dată o *vorbă* nu poate înlocui o realitate, că nici o dată fraza culturei nu e echivalentă cu munca reală a inteligenţii şi mai ales cu întărirea propriei judecăţi, care e cultura adevărată, că nici o dată fraza libertăţii nu e echivalentă cu libertatea adevărată, care e facultatea de a dispune de sine însuşi prin muncă şi prin capitalizarea muncei. Nu o utopie, o mie de utopii populau capetele generaţiei trecute, care-şi închipuia libertatea fără muncă, cultura fără învăţătură, organizaţia modernă fără o desvoltare economică analoagă. O serie de fraze ieftine, copiate de gazete streine, din scriitori de a doua mână, din discursurile unor politici trăiţi şi crescuţi în alte ţări, a înlocuit şi înlocueşte încă în mare parte silinţa de-a învăţa singuri; raţionamente străine, răsărite din alte stări de lucruri înlocuiesc exerciţiul propriei judecăţi.

Deci tocmai lipsa unei reacţiuni adevărate, raţionalismul foarte strălucitor, dar şi foarte superficial al epocei trecute, au făcut ca introducerea tuturor formelor nouă de cultură să se întâmple fără controlul, fără elementul moderator al tradiţiilor trecutului. In loc ca un spirit nou de muncă şi de iubire de adevăr să intre în formele vechi ale organizaţiei noastre, s'a păstrat din contra incultura şi vechiul spirit bizantin, care a intrat în formele nouă ale civilizaţiei apusene. Nu ceva esenţial, nu îmbunătăţirea calităţii a fost ţinta civilizaţiei române, ci menţinerea tuturor neajunsurilor vechi îmbrăcate în reforme foarte costi sitoare şi cu totul în disproporţie şi cu puterea de producţiune a poporului şi cu cultura lui intelectuală.

Programul, publicat în n-rul de eri, asupra căruia

www.digibuc.ro

vom reveni în deosebite rânduri a răsărit, din acest viu sentiment al contrazicerii între fond şi forme, care se arată atât de deschis în toate fonomenele vieţii noastre publice.

Chiar dacă epoca formelor goale, care domneşte de două-zeci de ani şi mai bine în ţările noastre, s'ar putea esplica, de şi nu justifica, prin cuvântul, „epoca de transiţiune" e evident că sarcinele cu care transiţiunea ne-a încărcat peste măusră ne dictează în mod serios de-a ne întoarce de pe calea greşită, de-a privi în mod limpede starea adevărată a ţării, de-a judeca în mod mai limpede necesităţile ei.

O schimbare a opiniei publice în înţeles conservator se poate constata de mai mult timp încoace. Foaia noastră acum doi ani încă a prezis că ţara, prin tristele esperimente la care e supusă de domnia frazei, va ajunge până în sfârşit să fie conservatoare. In urma acestei preziceri, indealtmintrelea lesne de făcut, s'a văzut că însuşi liberalii au fost siliţi să recunoască necesitatea unei legi contra uzurei şi a unei legi contra înstreinărei pământurilor ţărăneşti. Aceste legi stau însă în flagrantă contrazicere cu însuşi raţiunea de-a fi a liberalismului, care recunoaşte ori-cărui cetăţean dreptul de-a dispune de bunurile şi de munca sa după propria şi libera sa chibzuinţă. Iată dar că din chaosul de idei liberale-cosmopolite, pentru care clasele şi statul nu sunt nimic, iar individul totul, răsare ca din senin necesitatea absolută de existenţă a unei clase asigurate de muncitori agricoli. Nu ne îndoim că mai târziu capetele mai clare dintre liberali vor recunoaşte tot atât de mult necesitatea absolută a proprietăţii mari, care este în toate ţările sprijinul cel mai puternic al neatârnării de caracter, al celei mai înalte forme a libertăţii omeneşti. Nu odată în istorie se va confirma adevărul fabulei lui Meneniu Agrippa.

Incheiem aceste şiruri aducând cetăţenilor aminte,

www.digibuc.ro

că nu există nici libertate culturală fără muncă. Cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a înlocuit munca, deci libertatea şi cultura, acela se prenumără, fără s'o ştie, între paraziţii societăţii omeneşti, între aceia cari trăesc pe pământ spre blestemul, ruina şi demoralizarea poporului lor.

INDEPENDENŢA

Unul din miturile cele mai semnificative din câte a păstrat poporul nostru este următorul: La leagănul unui copil se coborâseră cele trei ursitori,menindu-i una tărie, alta isteţime, a treia mărire lumească. Mama copilului, nemulţumită că i se dăruiseră şi lui bunuri pe cari le-au avut atâţia oameni, rugă pe cele trei zâne ca în deosebi copilului ei să-i hărăzească ce-va ce n'a avut încă nici un muritor. Cu întristare îi răspunde una din zâne: „Ca toţi oamenii nici judeci, nici poţi judeca ceeace ai cerut, dar totuşi îţi împlinesc dorinţa şi dăruesc copilului tău tinereţe fără îmbătrânire şi viaţă fără moarte". Copilul creştea văzând cu ochii într'o zi cât alţii într'un an şi mânat de instinctul de neîmbătrânire şi de nemurire, sădit în peptul lui, luă lumea în cap, spre a mântui împărăţiile de peire, omenirea de duşmani. Trecu pe rând când prin pustii, primejduite de zmei puternici, unde nici om, nici turmă nu putea petrece şi ucidea pe acei zmei, deschizând locuri aşezării oamenilor, când prin păduri locuite de fiare, pe care le nimicea făcând drum vânătorilor şi cărbunarilor, când iar prin împărăţii înflorite şi vechi, prin oraşe puternice şi avute, până ce într'un târziu ajunse în palatul unei

www.digibuc.ro

zâne aeriane, unde îl aştepta neîmbătrânirea şi nemurirea.

Aci petrecu trei zile în deplină linişte.

După trei zile, plecând însă la vânt, adormi într'o vale frumoasă în care pietre şi copaci, râuri şi isvoare începură a vorbi cu el şi a-i aduce aminte de casa părinţilor, de locurile părinteşti şi tot amestecul acesta de vorbiri îl fermecă şi-l ademeni atât de mult, în cât cum se deşteptă, încălică şi luă drumul spre casă. El adormise în valea „aducerii aminte". Cum eşi din cercul magic al zânei, începu a nu mai cunoaşte lumea. Ajunse într'un loc, unde ştia că e un oraş mare şi nu găsi de cât ruine, pe care păşteau caprele. Intrebă pe păzitor de nu ştia unde e oraşul cutare, dar acesta răspunse că neam de neamul lui nu pomenise acolo de cât ruine. Trecu mai departe şi — unde fusese acum trei zile un pustiu întins — află un oraş foarte mare. Ba în piaţa oraşului văzu un grup de marmoră, care-l representa pe el însuşi luptându-se cu un zmeu. El întrebă pe un orăşan ce însemnează acel grup. Acesta-i răspunse că acum câte-va sute de ani un viteaz, se zice, c'ar fi ucis un zmeu în locurile acestea care erau pustii, şi că de atunci încoace a fost cu putinţă să se aşeze oameni acolo şi să se ridice acel oraş.

Dar bine, eu sunt acela — zise atunci cavalerul nemuritor.

Lumea ce se strânsese împrejurul lui, râse de dânsul şi-l crezu nebun.

Şi astfel pe ori şi unde trecea, pe ori şi unde vedea înflorire în urma faptelor lui, lumea-şi bătea joc de el, îl lua în râs, nevoind nimeni să-l crează că el fusese acela, care curăţise codrii de fiare şi pustiurile de monştri. Nu trei zile, cum i se părea lui, sute de ani trecuse din timpul când el plecase în lume după nemurire.

Cam astfel pate şi geniul neîmbătrânit al istoriei

www.digibuc.ro

Românilor. Dacă acest geniu ar veni astăzi sub forma lui Mircea-cel-Bătrân şi ar zice: „eu v'am dat independenţa ţării, căci după ce am înfrânt oştirile turceşti, m'am supus împăratului sub condiţii, cari au trebuit să vă păstreze ţara şi naţionalitatea"—mulţi ar lua în râs pe bătrân. Dacă acelaş geniu sub forma lui Cuza Vodă ar zice: „eu v'am dat toate drepturile câte le aveţi astăzi, şi numai datoria publică de şase sute de milioane e meritul vostru de patru-spre-zece ani încoace" roşii i-ar răspunde, „că înainte de a se pri păşi un fanariot în strada Doamnei nu existau asemenea idei". Nu ne am mira dacă într'una din zile roşii s'ar lăuda că ei au „creat universul", care înainte de partidul naţional-liberal, nici nu exista. Şi cu toate acestea e evident, că o ţară care există de 700 de ani aproape parte independentă, parte pe deplin autonomă în lăuntrul său, nu are să-şi mulţumească existenţa unui partid, care nu e decât de ieri alaltăeri şi că independenţa, departe de a fi meritul actualei generaţii e suma vieţei noastre istorice, minus inepţiile unui partid compus din oameni ignoranţi şi de rea credinţă, cari ne-au dat această sumă ştirbită.

RELIGIA

In realitate biserica care a voit dominaţiunea asupra spiritelor şi o voeşte încă odată în mod absolut, astăzi s'ar mulţumi cu libertatea care se permite celorlalte confesiuni. Se înţelege că această dominaţiune asupra spiritelor nu putea fi în trecut fără o nuanţă politică, după timp şi după ţară. In Mexic catolicii sunt republicani, în Franţa monarhişti, iar ca-

www.digibuc.ro

lităţile sau defectele clerului sunt cam în genere acelea ale rasei în mijlocul cărei trăeşte. La spaniolii ce se fanatisează tot atât de uşor pentru republică ca şi pentru monarhie, pentru o idee ca şi pentru alta, şi clerul cată să fie fanatic; în Italia, de şi scaunul ca tolicismului, el era cu mult mai tolerant şi mai liber cugetător de cât în alte ţări; deci clerul va purta, poate într'un grad mai pregnant, caracterul îndoit al epocei în care trăeşte şi al rasei căreia îi aparţine. Toleranţa sau netoleranţa, asprimea sau blândeţea lui, va fi aceea ce-l caracterisează pe popor însuşi. Germanii cari sunt de un caracter mai îndărătnic au avut un cler mai neîngăduitor de cât Italienii, ba mai mult încă — biserica reformată din Germania, poartă aceeaşi maculă de judecăţi ale ereticilor, de arderi de vii a vrăjitoarelor ca şi biserica cea catolică. Atârnă deci de energia cu care un popor îşi însuşeşte o idee, atârnă de calităţile înăscute ale lui, ce formă va lua şi biserica lui. Cu aceeaşi energie cu care republicanii tăiau în secolul trecut capetele tuturor, cari-şi permiteau a avea alte idei, clerul răsărit din acelaş popor persecuta odinioară pe aceia, cari nu-i păreau îndestul de catolici. Atâta despre biserică ca instituţie împământenită într'o ţară oare-care.

Cât despre catolicism ca instituţie universală, nu putem tăgădui meritele lui într'adevăr estra-ordinare pentru cultura omenească.

Pusă în faţa unor rase aspre, abia răsărite din locuinţele lor primitive şi abia aruncate asupra civilizaţiunei antice, pe care au călcat-o în picioare şi au nimicit-o, bserica era singurul punct luminos nu numai pentru cultură în genere, dar chiar pentru libertatea desvoltării omeneşti.

Intr'un timp de aservire generală, într'un timp în care numai naşterea, deci numai descendenţa din ilustrii luptători fizici, dedea un drept la libertate; tot ce nu avea fericirea de a fi ucis o sută de duşmani,

www.digibuc.ro

ori cât era inteligent sau energic găsea o cale de înaintare în cler. Şi precum spiritul şi caracterul învîng totdeauna în lume puterea brutală, tot astfel micul David a învins până în fine pe uriaşul Goliat al evului mediu cu tot întunerecul şi esclusivismul lui. Caracteristic şi vrednic a se recunoaşte în favoarea catolicismului e tendinţa de-a nu baza creşterea poporului pe idei abstracte, cari să convingă capul, ci pe idei redate intuitiv, cari să îmblânzească inima, de aceea frumoasele arte au fost cele mai puternice arme ale bisericei. Arhitectura, muzica, sculptura şi poezia au fost puse în serviciul bisericei, pentru a da în această sferă curată, neatinsă de nici o suflare impură, un adăpost sufletului omenesc, atât de bântuit sau de patimi sau de golul lui propriu de urât. Aruncat din nevoie în urât, din urât în nevoie, stări immanente naturii noastre şi cari nu se pot înlătura prin mâna de creer de care dispunem, arta bisericească, care a cultivat în pictură frumosul în culmea perfecţiei, mu zica şi arhitectura în genul sublim, a înălţat prin mijloace, lesne de înţeles pentru toţi, sufletul omenesc în decurs de sute de ani, peste nivelul vieţei de rând şi nevoilor zilnice. Toate popoarele cari posed înaltă civilizaţiune astă-zi, dacă nu sunt, au fost măcar mult timp catolice.

Despre învăţământ cată să notăm asemenea că atât cel popular cât şi cel înalt sunt creaţiuni ale acestei biserici. Cum că prin învăţământ biserica a urmărit şi scopurile ei proprii e nu numai adevărat, dar şi foarte natural. Nici n'am înţelege ca o instituţie să înfiinţeze anume şcoli contra sa. Aceasta însă n'a împiedecat ca spiritul pe care ea l'a crescut, să se îndrepteze în contră-i şi s'o renege.

E o istorie veche aceasta că orice formă nouă de cultură e duşmana formei din care s'a născut, că fiica e duşmana mumei şi povestea biblică a lui Cain, în formula ei nouă de luptă pentru existenţă are loc tot

www.digibuc.ro

așa de mult la curenturi intelectuale ca și la cele materiale.

Lupta e însă departe de a fi mântuită și învingătorul momentan nu este totdeauna cel definitiv. Religia are în favorul ei forma gata și pozitivă, pe când curentul opus n'are nimic gata, nimic format încă. Incercările de speculațiune metafizică, cari culminează în ipoteze și sunt tot atât de deosebite ca și scriitorii lor, sunt departe de a constitui convingeri pozitive pentru milioane de oameni. Prin lupte ca cea de astăzi, prin mai grele încă, a trecut deja biserica: ea a avut însă inteligența de a-și muta punctul de gravitație cam tot în țările, cari aveau mai mare nevoie de ea, în cât totdeauna a aflat puteri nouă și proaspete, pentru a le opune negațiunii pure, pe care a întâmpinat-o de atâtea ori în cale.

TRECUTUL PARTIDELOR NOASTRE

Unul din argumentele cele mai obicinuite ale ziarului Românul, pe care îl repetă de câte-va zile necontenit, este că dacă țara se află în rea stare vina e a partidului conservator, care a guvernat-o secoli întregi, pe când d'abia vre-o cinci șase ani a putut să se bucure România de fericita oblăduire a partidului— Brătianu. Argumentul este falș în mod istoric și deducțiunea absurdă. Ce se înțelege întâiu prin partidul conservator și prin partide în genere? Se înțelege o grupare a unui oare-care număr de oameni politici făcând parte dintr'o adunare legiuitoare, cari se conduc de aceleași idei și cari caută a obține majoritate în țară și în adunare pentru progra-

www.digibuc.ro

mul lor, spre a putea în numele acelei majorităţi pune în practică teoriile politice.

Prin urmare, pentru ca să esiste un partid politic trebue mai întâiu într'o ţară o adunare legiuitoare, al doulea trebue ca să fie admis principiul representativ, adică că această adunare să fie adevărat suverană, adică că majoritatea ei să aibă dreptul de a indica coroanei pe şefii săi ca guvern legal şi constituţional al ţării. Când într'o ţară nu există un asemenea regim, se pot afla diferite opiniuni între cetăţeni, diferite vederi, dar partide în înţelesul constituţional al cuvântului nici că există nici că pot exista. Chiar expresiunile de dreapta şi de stânga, luate de la locul ce-l ocupă materialiceşte cutare sau cutare grup pe jeţurile unei adunări, dovedesc că n'a putut fi cestiune de partide într'o ţară care nu se bucura de regimul representativ şi parlamentar.

A zice dară, cum zice „Românul", că partidul conservator guvernează de secoli ţara, este a zice un neadevăr istoric, este a se întemeia prea mult pe naivitatea sau pe ignoranţa cititorilor săi. Astfel pe nedrept „Românul" face responsabil pe partidul conservator de astăzi de tot ce a putut fi rău în trecut.

Dar de ce, pe baza aceluiaşi sistem, acest ziar nu acordă atunci aceluiaşi partid conservator laude meritate şi pentru ceea ce acel trecut a avut bun? Şi se vede că acest trecut a avut şi ceva bun, căci cu toate invaziunile seculare ale Leşilor, Ungurilor, Tătarilor, Turcilor, Ruşilor, el a ştiut să păstreze o ţară creştină şi autonomă coborâtorilor săi, la început prin vitejia armelor, şi când România a fost sleită de sânge şi de puteri, prin dibăcie diplomatică şi înţelepciune politică. Partidul conservator n'ar avea în fond de ce să roşească de acel trecut, de acel trecut întreg, fie din timpurile de putere, fie din timpuri de restriste; căci, la imputările ce i s'ar face de istoricii pasionaţi şi neinteligenţi, cari judecă nerozeşte pe oa-

www.digibuc.ro

menii trecutului cu ideile și prejudecățile timpului în care trăim, el ar putea răspunde: „Apărarea mea este că v'am transmis o țară în care puteți astă-zi să vorbiți sus și tare, să scrieți și bune și rele, și să insultați chiar cenușa acelora cari v'au lăsat mijlocul de a fi și a vă zice Români". Insă noi credem că nu cutare sau cutare partid poate fi mândru de acest trecut, ci țara întreagă; căci încă odată, a vorbi de partide politice sau în epoca lui Radu Negru, sau în epoca fanarioților, sau chiar în epoca Regulamentului organic, este un curat anachronism.

Dar unde absurditatea se înfrumusețează și cu rea credință, este când ziarul „Românul", punând tot acest trecut în sarcina partidului conservator, face și o distincțiune arbitrară, imputându-i numai relele regimelor trecute și lăsând la o parte tot binele ce trebue să recunoască că a fost și 'n trecut. Cine dar are gloria acestui bine, fiindcă după chiar spusa „Românului", de pe acele timpuri (în acele secole, cum zice) nu exista de cât partid conservator? Oare era pe atunci vre-un Brătianu misterios, vre-un Rosetti legendar, cărora li s'ar putea atribui victoriile și gloria unui conservator modest ca Ștefan cel Mare, unui reacționar impelițat ca Mihaiu Viteazul, sau meritele reformei lui Mavrocordat la sfârșitul veacului al 18-lea?

Să aleagă *Românul*. Ori partidul conservator, care a făcut atâtea rele țării guvernând-o de secoli, caută să 'și atribue și gloria Ștefanilor și a Mihailor; ori partidul conservator fiind pe atunci un secret al viitorului ca și partidul roșu, această glorie rămâne numai a țării și a domniilor ilustre, dar absolute, din trecut. Insă atunci este absurd de a imputa partidului conservator relele guvernelor trecute. Domniile absolute, fie pământene, fie străine, fie prin conspirații interne, fie prin intrigi și tocmeli la Constantinopole, dar toate despotice în sine, la cari în durata

www.digibuc.ro

lor efemeră toţi căutau să se supue, — iată trecutul ţării noastre în liniile sale generale de la Radu Negru până la convenţia de la Paris, care a stabilit la noi pentru prima oară regimul parlamentar, sistemul representativ, cu supremaţia maiorităţilor, cu miniştri responsabili, cu organizarea partidelor luptând pentru idei câte-odată, pentru putere totdeauna. De la 1859 dar s'a arătat în ţară un partid conservator un partid roşu. Până atunci de sigur erau idei conservatoare, idei progresiste, idei revoluţionare şi oameni cari le represintau mai mult sau mai puţin. Insă aceste idei s'au grupat şi s'au disciplinat numai de la 1860, de când cu convenţia, care cel puţin în teorie a admis ca guvernul să fie icoana majorităţii ţării legale şi a invitat diferitele idei de a se formula pentru lupta legală, diferitele individualităţi a se grupa în partid.

De la acea epocă avem să ne întrebăm care este partidul care a guvernat mai mult ţara şi cui se poate imputa starea socială şi economică, ce de la 1859 şi în special de la 1866, a fost resultatul sistemului introdus atuncea şi urmat cu câteva sdruncinări şi modificări parţiale de 21 de ani încoace.

In scurta perioadă a convenţiei; de la 59 până la 64, şi înaintea unirii efectuată la 63, partidul liberal n'a fost de loc esclus de la putere; în Moldova au fost ministere liberale sub prezidenţia d-lui Cogălniceanu şi a răposatului Panu; în Muntenia a fost prezident de consiliu d. Ion Ghica, şi o clipă numai d-nii Goleşti, Brătianu şi Rosetti. Scurtă a fost prezenţa acestor din urmă la putere. Domnii Panu, Cogălniceanu şi Ghica erau persoane cari, prin funcţiunile ce ocupaseră mai înainte, aveau nu numai esperienţa, dar şi cunoştinţele necesare pentru a li se fi putut confia cârma ţării; pe când zişii liberali de dincoace de Milcov, cari 'şi făcuseră educaţia lor politică între conspiratorii cosmopoliţi Mazzini, Blanqui şi Proudhon,

www.digibuc.ro

în scurtul timp cât au ocupat puterea, au dat probe de încapacitate atât de crasă, în cât n'au putut să se menţină la putere mai mult de câte-va luni; cu toate că d. Rosetti dedese lui Cuza-Vodă epitetul de sublim, se vede că această apreciere n'a fost reciprocă.

In cei 14 ani ai domniei actuale, conservatorii au guvernat vr'o cinci ani, roşii vre-o şase şi ceilalţi trei ani au fost împărţiţi între guverne mixte sau incolore, precum guvernele Ioan Ghica, Dimitrie Ghica, Cogălniceanu, Alexandru Golescu etc. Un minister curat conservator a fost numai ministerul de la 1871 până la 1876 al d-lui Lascar Catargi.

Am putea număra şi ministerul d-lui Epureanu din 1870, dar fără a aduce aminte că acest minister a ţinut numai zece luni, vom spune numai că având în faţă lui nişte Camere, a căror majoritate îi era contrară, a fost cu totul redus la neputinţă.

Cinci ani dară, a guvernat partidul conservator ţara din 14 ani ai domniei lui Vodă Carol; restul timpului guvernul a fost în mâinile radicalilor curaţi, ca de la 1867 la 1869, ca de la 1876 la 1880, ceea ce face deja şease ani de domnie, sau în mâinile unor ministere intermediare precum Ion Ghica—Al. Golescu, sau Dimitrie Ghica—Cogălniceanu.

Nu vom aduce aminte că sub ministerele radicale s'au grămădit asupra ţărei toate sarcinele şi toate angaralele. In treacăt vom aduce aminte concesiunea Strusberg şi Offenheim, împrumutul domenial, contractat pentru a stinge datoria de 40 milioane, moştenire în cea mai mare parte a ministerului Brătianu din 1867 şi 1868 şi celelalte. Acestea au fost sarcinele primei domnii. La a doua împărăţie vom avea să lichidăm: 1, sarcinele războiului de peste Dunăre, 2. hârtia monedă ca de vre-o 30 milioane, care şi dânsa este un împrumut deghizat, 3. răscumpărarea căilor ferate cu sarcinele ei cele noui, 4. o datorie flotantă în bonuri de tesaur, a cărei ţifră încă nu se poate pre-

www.digibuc.ro

ciza, dar care de bună seamă va fi însemnată în faţa deficitului budgetar al anului trecut şi viitor.

Conservatorii au avut totdeauna nenorocirea d'a veni la putere după fapte împlinite, şi, în loc de a guverna după ideile şi principiile lor şi-au sleit forţele şi inteligenţa ca să remedieze o situaţie compromisă de predecesorii lor, să plătească datorii angajate, să impună dări pentru a umplea goluri făcute de alţii, să facă convenţiuni aproape silite pentru a suplini lipsele şi greşalele unor angajamente deja luate, şi când misiunea lor de reparaţiune era aproape sfârşită, când puteau să întrevază momentul de a aplica nişte principii sănătoase, şi după lichidarea unui oneros trecut să se ocupe de un viitor mai bun, fatalitatea aducea iarăşi la putere pe radicali, cari reîncepeau administraţia lor desmăţată şi risipitoare.

Dacă noi ne-am preocupa numai de interesul de par tid şi n'am prevedea că desastrele financiare şi economice ce ameninţă ţara au să cadă mai mult asupra celor nevinovaţi de cât asupra celor vinovaţi, am putea sta nepăsători în faţa operii de distrugere a ordinii politice şi economice, întreprinsă şi continuată cu atâta stăruinţă de către puternicii zilei. Situaţia însă e prea gravă ca să nu denunţăm ţării pe aceia cari sunt adevăraţii vinovaţi, şi plini de încredere în simţul deşteptat al tutulor oamenilor de bine, credem că lumina va creşte mereu până ce adevărul se va deosebi de minciună.

www.digibuc.ro

MARTIRIUL LUCRATIV

Există o seamă de spirite, cari nu se sfiesc de-a susţine cum că lumea e ingrată ,că oamenii nu recunosc nici când meritul adevărat, ba asemenea aserţiuni culminează până şi în inexactităţile de fapt precum ca Hristos ar fi fost restignit, ca Galilei era să fie pus pe foc ş. a. m. d.

Toate acestea sunt pure invenţiuni. Martiriul şi lupta pentru principii sunt meserii tot atât de lucrative ca ori-care alta şi dacă cine-va câştigă cu tăbăcăria mii de galbeni, de ce n'ar câştiga şi prin meşteşugul de-a fi fost totdeauna cu naţiunea şi în contra reacţiunii?

Ast-fel în şedinţa de Duminică seara, între orele 10 şi 11, puţin înaintea misteriosului miez al nopţei, camera, după propunerea d-lui Giani, a votat d-lui X., neînsemnatul capital de 150000 franci, plătibili îndată plus o recompensă de 1000 lei pe lună. Octavian August a pus pe Senatul Romei să voteze, puţin înaintea morţii sale o recompensă naţională lui Isus Hristos de 432.000 sesterţi pentru pretinsele sale merite de democrat umanitar şi liberal.

Ni s'a probat — e prea adevărat— că peste Olt au murit oameni de foame în vremile acestea, e adevărat asemenea că nu mai departe de cât Sâmbătă s'a votat un nou împrumut de 25.000.000 şi s'a anunţat oficial existenţa unei datorii flotante de 64.000.000, a cărei adevărată sumă o ştie numai D-zeu. Ce strică toate acestea? De geaba, gratis să se lupte cine-va contra reacţiunii? Ce este o jumătate de milion de lei vechi? Nimic. Atârnă de abilitatea detentorului acestui capital, plătibil îndată, ca să înoiască jumătatea de mi-

www.digibuc.ro

lion şi după cum martiriul e lucrativ, nu ne îndoim că aceasta se va întâmpla cât mai curând.

Lord Beaconsfield se desparte de prezidenţia ministerului Engliterei şi nimeni nu se gândeşte a'i vota o recompensă naţională; Gladstone a guvernat şi va guverna încă acea ţară veche şi nimeni nu s'a gândit a'i vota doui bani măcar, necum sute de mii de franci. Dar acestea se întâmplă în Englitera, nu la noi. Englezii sunt sgârciţi şi săraci, noi generoşi şi bogaţi, iată deosebirea.

E drept că poporul nostru e bântuit de foamete. Lasă-l să moară, căci espiră în conştiinţă că libertatea, egalitatea şi fraternitatea au fost resplătite în fondatorul lor cu apanagiu şi pensie reversibilă.

Pe această cale e bine şi demn de o naţiune ca a noastră ca să mai afecteze câte-va sume în budgetul anului 1881 pentru diverse recompense naţionale, a căror listă ne-am permite a o presenta respectuos onorabilei Adunări legiuitoare începând-o cu cucernicul Warszawski.

Ar fi şi păcat alt-fel.

Pe când armata noastră murea de foame şi ger în câmpiele Bulgariei, pe când stoluri de corbi roteau de asupra ei, lăsându-se pe pământ spre a muşca din carnea omenească, liberalii noştri beau şampanie cu mironosiţele de la *caffé-chantant* pentru gloria şi reuşita armatei române.

Cine să plătească cheltuiala? Patria se înţelege.

Pe când Basarabia se rupea de la sânul ţării şi oamenii cu lacrămi amare îşi luau rămas bun de la patria lor străveche pentru a nu mai auzi graiul strămoşilor lor şi pentru a vesteji în umbra străinătăţei pe atuncea asemenea liberalii puneau să între oştirea în triumf în Bucureşti şi beau în sănătatea gloriei naţionale.

Cine plăteşte cheltuiala? Patria se înţelege.

Dar oare biurourile patente de împământenire nu

www.digibuc.ro

merită recompense? Daţi mereu înainte căci mare, glorioasă, fericită România va fi! Daţi mereu înainte căci nu marmură rece şi metal nesimţitor dăm noi, oamenii secolului al nouă-spre zecelea, martirilor libertăţii; din contra bani peşin, reversibili. Au aflat James Walt puterea aburului, Galilei heliocentrismul, Newton legea gravităţei...? Nebuni şi nemernici cari-şi puneau viaţa şi silinţele întru luminarea ingratei omeniri. Noi am aflat adevăratul articol de industrie universală: martiriul lucrativ. Noi, prima naţiune în Orient şi în Univers, răsplătim adevăratele merite.

Dacă cine-va, trei-zeci de ani de a rândul, a calomniat în modul cel mai ponegritor tot ce a fost mai generos şi mai desinteresat în această — ţară, îi votăm recompensă naţională.

Dacă cine-va, între clase muncitoare, econoame şi cu bun simţ, cari trăiau liniştite lângă olaltă a vârât zădărnicia, ura şi neagra invidie — îi dăm pensie reversibilă.

Dacă cine-va trei-zeci de ani de-a rândul şi-a bătut joc de limba noastră străveche, de obiceiele noastre străvechi, de natura noastră dreaptă şi îngăduitoare — îi votăm apanagiu.

Dar a murit un Eliad în mizerie, un Bolintineanu în spital, un Negri în uitare şi sărăcie, respingând cu desgust, nu recompense, ci ceea ce i se cuvenea, dar a rămas copii orfani şi văduve în urma celor căzuţi în războiu, dar o cărare nu duce la mormântul unui Mihai Vodă sau unui Matei Basarab, dar toţi oamenii, cari au avut dragoste adâncă pentru acest popor, zac în ţărână vitregă sub uitarea unei generaţii şi mai vitrege? Ce ne pasă nouă? Martiriul lucrativ să trăiască! Să trăiască aceia cari cu ovreii au fost ovrei, cu Strusberg nemţi, cu Ignatief orto-

www.digibuc.ro

docşi, cu Gambetta francezi, cu Orsini carbonari! Să trăiască liberalii cosmopoliţi de tagma martiriului lucrativ, să trăiască recompensa naţională şi sfântul budget.

INVAŢAMANTUL CLASIC

Nu există mai mari prieteni ai învăţământului real de cât tocmai noi. In nenumărate rânduri am vorbit despre inconvenientul social al proletariatului condeiului, în nenumărate rânduri am arătat că, de la şcoala primară începând şi sfârşind cu universităţile, institutele noastre nu produc de cât sute de esemplare ale logofătului Coate-goale, care primejdueşte mersul bazat în esenţă pe muncă şi pe producţiune, a ori-cărei societăţi omeneşti.

Ce fericire pentru noi, când vedem acuma ideile noastre împărtăşite cu multă bună-voinţă de un organ atât de... ne lipseşte într'adevăr calificativul pentru a însemna cu destulă pregnanţă pe aprigul apărător al cestiunilor celor mai populare.

Această fericire de a'şi vedea în sfârşit recunoscute ideile, nu ne opreşte însă de a releva oare-cari lucruri, cari vor arăta că ideia noastră, adoptată cu atâta generozitate de aprigii odinioară adversari ai proiectului de lege propus de d. Maiorescu, ca ministru al învăţăturelor, are mai multe rădăcini şi nu se basează numai pe insuficienţa şcoalelor de greceşte şi latineşte.

Inainte de toate, grecească şi latinească să fie de vină că societatea noastră merge rău? Milioane de spirite tinere s'au adăpat la isvorul fecund al anti-

www.digibuc.ro

cităţii clasice, fără ca să se fi ivit vre-un pericol pentru desvoltarea lor ulterioară; din contra. Cată dar să fie o cauză mai adâncă, pentru care greceasca şi latineasca să fi avut tocmai în România resultate fatale. Şcoale de latineşte au produs în Franţa pe un Voltaire, la noi pe d. A. Sihleanu. Cerem iertare ilustrului fost vice-prezident al Camerei roşie, că-l citărn alături c'un om atât de „insignifiant" ca francezul mai sus pomenit, dar superioritatea hotărâtoare a d-lui Sihleanu în modele de stil, precum şi cercetările sale, cu drept cuvânt faimoase, asupra lui Cin cinat şi a *pochilor,* ne impune de la sine această probă a superiorităţii culturei române asupra celei franceze bună-oară, ne mai vorbind de cea nemţească care nu merită nici o consideraţie în alăturare cu a-noastră.

Cultura clasică are calitatea determinată de a *creşte,* ea este în esenţă educativă, şi iată ceea ce a lipsit şcoalelor noastre pân'acuma şi le va lipsi încă mult timp înainte. A învăţa vocabule latine pe din afară, fără a fi pătruns de acel adânc spirit de adevăr, de pregnanţă şi de frumuseţe a anticităţei clasice, a învăţa regule gramaticale fără a fi pătruns acea simetrie intelectuală a cugetării antice, este o muncă zadarnică, o literă fără înţeles. Fixat odată pentru totdeauna, ne mai putându-se schimba, căci aparţine unor timpi de mult încheiaţi, spiritul anticităţii e regulatorul statornic al inteligenţei şi al caracterului şi isvorul simţului istoric.

Dar o dovadă netedă pentru influenţa educativă a anticităţii e fără îndoială faptul că tocmai statele acelea, cari au cultivat-o mai mult, sunt cele mai înaintate, că redeşteptarea culturii în genere se datoreşte studiului acestuia, că fără el n'ar exista în genere o cultură a cătării. Sau într'adevăr s'ar putea suplanta Salust prin Rochefort, scrisorile lui Cicero prin telegramele de condoleanţă ale d-lor Mir-

www.digibuc.ro

cea, Vintilă şi Horia? Noi credem că, cu toată actualitatea producţiunilor geniale ale acestui sănătos şi matur prezent, el încă nu are acea formă de deapururea determinată, precum o are anticitatea.

Nici latineasca, nici grecească, nu sunt în ele însile de vină la relele ce li se atribue. Privite ca cunoştinţe, ele într'adevăr nu dau de cât profesorilor pânea de toate zilele; dar nici nu este aceasta menirea lor. Important este ca spiritul de adevăr, ce domneşte în cultura fixată prin ele, să stăpânească în societate, şi de aceea înţelegem ca studiul lor să fie mărginit la clasele acelea ale societăţii, cari determinează spiritul public: la învăţaţii de profesie, la jurisconsulţi, la cler; dar în aceste ramure cunoştinţa trebue să fie deplină. Celelalte clase se pot într'adevăr dispensa de cunoştinţa anticităţii, — căci desvoltarea limbei naţionale, stăpânită fiind din sferele superioare de acelaş spirit de adevăr şi bine pe care 'l are anticitatea, va fi un instrument destul de bun pentru desvoltarea inteligenţei lor. Ceea-ce nu ne convine aşa dar în maniera d'a vedea a organului guvernamental, este confundarea acestor sfere deosebite, este amestecul învăţământului clasic cu cel real. Sferele trebuesc despărţite odată pentru totdeauna precum se desparte facultatea de medicină de cea de drept. De sigur trebuesc împuţinate liceele, de sigur trebuesc şcoli reale. Dar numai nu confuzie şi amestec între sfere cu totul deosebite ale activităţii inteligenţei. Scopul practic al învăţământului real e câştigul, e aplicarea cunoştinţelor pentru a câştiga. Scopul învăţământului clasic nu este acesta. Din contră, se presupune totdeauna că învăţământul clasic aduce foloase societăţei, cari nu stau în absolut nici o proporţie cu câştigul individului. Munca unui om se poate plăti, caracterul, cultura lui nici când. A judeca un proces de milioane, e poate o muncă tot atât de uşoară ca şi a judeca u-

www.digibuc.ro

nul de o sută de lei, dar cestiunea e de a'l judeca drept şi pe unul şi pe altul.

Precum gimnastica desvoltă toate puterile musculare şi dă corpului o atitudine de putere şi tinereţe, tot astfel pururea tânăra şi senina anticitate dă o atitudine analogă spiritului şi caracterului omenesc. Dar, pentru ca această gimnastică morală să se resimtă în caracterul şi în spiritul public, trebue ca să existe clase întregi de oameni, cari s'o exercite imediat, şi anume clasele acelea, cari nu sunt avizate la muncă materială. Atunci gimnastica aceasta se va resimţi, vrând, nevrând, şi asupra celorlalte clase pozitive.

Dar avut-am noi oare licee?

Cine nu ştie că, pentru a fi profesor de liceu după incalificabila noastră lege a instrucţiei, nu se cerea de cât absolvirea liceului însuşi şi depunerea unui concurs ca vai de capul lui. Oare latineasca şi greceasca sunt de vină că o generaţie întreagă de ignoranţi — exceptăm profesorii cu studii academice — umple catedrele liceale şi gimnaziale, predându-şi neştiinţa lor drept ştiinţă, ca nişte somnoroşi fără vocaţiune se pun pe carte până ce pot trece vr'un concurs, şi după aceea leagă cartea de gard, nu mai citesc absolut nimic şi dictează numai an cu an acelaş caet vechiu şi unsuros, unor urechi nouă? Latineasca şi greceasca e de vină dacă postulanţi de rând, ce nu ştiu citi şi scrie, ocupă funcţii în organismul instrucţiei publice? Latineasca e de vină dacă un reteveist cu patru clase primare, agent electoral de soiul birtaşului Purcel, e şef al diviziei instrucţiei în România?

La acestea nu e de vină senina anticitate, ci desvoltarea demagogică a societăţii noastre. Până ce nu va înceta aceasta, prevedem că orice şcoli s'or face — cât de speciale — ele nu vor putea aduce nici o îndreptare într'o societate în care meritul e în pozi-

www.digibuc.ro

ţie de a fi judecat de Fundeşti, Costineşti sau Serurii! Şi oare nu vedem această tendinţă nefericită la aceia chiar cari au urmat cursuri de ştiinţe esacte? Medicii români... caută funcţii, cei eşiţi din şcoale de arte, de meserii, de tecnică, toţi, toţi aleargă după funcţiuni, salariate de stat, de comune, de judeţe!

Dar dacă în adevăr şcoalele noastre de latineşte şi greceşte ar fi fost bune, ce n'am vedea astăzi în România? Am vedea cel puţin ştiinţele istorice înflorind, am avea eruditi. Ei bine, ştiinţa, câtă se face la noi, se face de ruşine, de ochii lumii oare-cum, şi de către bărbaţi cari, între noi fie zis, nici n'au studiat vr'o dată în şcoalele româneşti, cel puţin nu în cele din România. D. Cipariu, care ştie de sigur bine latineasca sa, n'a studiat în şcoalele noastre, Cihac asemenea nu, c'un cuvânt nici unul din învăţaţii sau literatorii mai însemnaţi, cari în de altmintrelea se pot număra pe cele zece degete, siguri că ar rămânea câteva de prisos.

Să nu atribuim dar esclusiv împrejurării, că se pretextează prin şcoli a se învăţa latineşte şi greceşte, relele cari resar din desvoltarea demagogică a societăţii, din ignoranţa noastră şi din lipsa de voinţă de a pune capăt unor monstruozităţi, incompatibile cu secolul în care trăim. O ţară, a cărei instrucţie se dirigează de către indivizi cu câte patru clase primare, o ţară a cărei jurnalism şi legislaţiune e reprezentată tot prin asemenea genii, nu poate înainta, din cauza spiritului de minciună, care pluteşte asupra tuturor raporturilor, nu însă din cauză că latineasca sau grecească i-ar fi punând piedeci!...

www.digibuc.ro

ROŞII

Adese-ori o lege care stă în aer, când toate împrejurările câte o reclamă, există şi e destul ca o picătură să se adaoge la paharul plin pentru ca ea să se voteze de exemplu. Acea picătură, acel caz izolat care-i dă naştere, se numea de către cei vechi *occasio legis*. Tot astfel şi un adevăr e câte odată în aer, precum acela al legii gravităţii, care de mult presimţit, a căzut în sânul lui Newton sub forma unui măr şi în mintea lui sub forma unei teorii. Acel măr a fost ocazia descoperirii unui adevăr, mai mare de sigur şi de-o importanţă mai universală de cât acela pe care noi îl vom expune mai la vale, servindu-ne de o polemică, deja încheiată cu ziarul *Unirea* din Iaşi.

Acest ziar făcuse oare-cari observaţiuni la programul partidului conservator. Din parte-ne am întâmpinat nu numai cu lesnicioasa înlăturare a acelor observaţiuni, ci tot o dată cu o scurtă caracterizare a roşilor, din partidul cărora *Unirea* după a noastră părere fără cuvânt încă, pretinde a fi. Intâmpinarea noastră a primit un răspuns din care publicăm o parte.

„Noi respingem deosebirea ce de o cam dată „Timpul“ caută a stabili — între partidul roşu şi între noi — aceasta este o nouă insultă aruncată gratuit liberalilor.

„Noi am declarat că am intrat în partidul liberal naţional şi orice deosebire chiar şi mai cu seamă, în favoarea noastră — o considerăm ca o răutate din partea confraţilor noştri de la „Timpul“.

Noi ne servim de partea aceasta de răspuns, nu pentru a-l combate căci — vorba unui lord englez,

www.digibuc.ro

auzise discursuri cari i-au schimbat sentimentele, nici unul care i-ar schimba votul — dar pentru a espune odată pe larg convingerea formată în decurs de mulţi ani despre roşii şi care nu e bazată pe împrejurarea că împărtăşim alte idei politice, ci ar rămânea aceeaşi, chiar atunci când ideile noastre ar fi cu totul opuse celor de faţă.

Răspundem deci scurt că e şi demn şi onorabil de-a constata un adevăr şi tocmai dorinţa de al constata ne-a silit să stabilim deosebirea pe care *Unirea* o respinge şi care cu toate aceste rămâne tot atât de intactă ca şi evidenţa, ori-cum am încerca de a o înlătura.

Deja din stilul observaţiilor prime, era lesne de recunoscut că autorii sunt numai pretinşii roşii, căci stilul adevărat roşu nu se află în *puritatea* lui, de cât numai în *Românul*, şi chiar aci nu totdeauna, apoi în *Democratul* din Ploeşti, în *Curierul de Galaţi* şi în *Telegraful*.

Obiectiv vorbind, fără a şti câtu-şi de puţin nici cine redijează *Unirea*, nici cine sunt pretinşii roşii din Moldova, am băgat de seamă că acele observaţii nu pot fi scrise de ceea-ce, dincoace de Milcov, se numeşte „roşii“, căci stilul acestora se distinge printr'un indisolubil amestec de vicleníe şi mărginire. Nici prin minte nu ne-a trecut să voim a îndupleca pe confraţii de la *Unirea* în favorul manierei noastre de a vedea. Cu aceaşi privire cu care am constata deosebirea între doi actori, chiar când joacă acelaş rol, între doi pictori când zugrăvesc acelaş potret, când emulează şi cred a semăna unul cu altul, am recunoscut din trăsătura de condeiu că nu avem a face cu ceea ce, în ţara românească, corespunde cu epitetul de „roşu“.

„Ex ungue leonem“, zice latinul. Naturaliştii moderni reconstruesc după o măsea fosilă forma animalului anti-deluvian. Dacă naturaliştii fac aceste re-

www.digibuc.ro

construcţiuni pentru secole îndărăt, cu cât mai mult justificat pentru contimporan de a recunoaşte neidentitatea naturelor, chiar când eticheta „naţionale-liberale“ e identică. Admitem că grupuri deosebite prin natura oamenilor, pot merge împreună un scop comun, precum alte grupuri, identice prin natura oamenilor, pot fi deosebite în aparenţă, nu în apucături. N'avem ce-i face dacă resultatele cercetării noastre, vrând nevrând, ese în contra teoriei identităţii între d-nii de la *Unirea* şi acei de la *Telegraful* bună oară. Dacă am fi observat că confraţii de la *Unirea* sunt de calibrul acelor roşii, de cari Ţara românească din nefericire e plină, de cari Moldova a fost scutită până acum, îi asigurăm că nici nu ne-am fi dat osteneala de—a răspunde cu o silabă măcar la observările lor, precum nu polemizăm nici cu *Telegraful* nici cu *Democratul* sau *Curierul din Galaţi.*

Noi întrebăm pe confraţii de la *Unirea* câte-va lucruri, la cari nu cerem nici un răspuns, căci facem întrebările numai pentru a le pune *ad oculos* deosebirea ce voim s'o stabilim. Aceste întrebări vor releva caracterul a ceea ce noi numim partid roşu.

Fost-ar fi capabili dumnealor să laude concesia Strusberg cu termenii cei mai strălucitori, când însuşi şeful partidului declară azi în Senat, că era o afacere care, —fără ştirea şi peste voia ţărei—se pusese la cale între Viena şi Berlin?

Fost-ar fi în stare să declare că descoperirile, făcute de d. St. Mihălescu în Senat, sunt o simplă cestiune de formalitate reglementară, când se ştie de toţi că raportul adus în Senat, în cestiunea aceasta se făcuse cu *supresiune de acte,* când se ştia că altul a fost raportul adus, altul cel care era să se aducă? Şi cu toate acestea dacă confraţii noştri ar fi văzut starea nedescriptibilă de mizerie şi goliciune atât a oştirii noastre cât şi a oamenilor purtaţi sub suliţi căzăceşti până dincolo de Balcani, ar înţelege înfio-

www.digibuc.ro

rătoarea ușurință cu care se trece peste aceste abisuri de corupțiune și de duplicitate.

Noi înțelegem prea bine ca un guvern să fie slab în afară, când nu reprezintă sute de mii de baionete și miliarde de producțiune industrială, dar această amăgire sistematică a poporului, această glorificare a unor sarcini impuse, a unor ușurințe criminale, a unor scabroase cestiuni, ca a unor idealuri naționale, iată ceea ce dovedește o duplicitate și de inimă și de minte, care n'are seamăn în lume. Aceste calități numai românești nu sunt. De facto se află între noi, dar avem o sumă de cuvinte etnologice pentru a tăgădui românitatea lor.

După opiniunea noastră ceea ce e ferment roșu în țară, sunt acei străini, colonizați în secolul trecut, cari n'au avut timpul necesar, sau n'au fost în stare de a-și adapta caracterul lor moștenit caracterului nostru național. Când zicem „român" fantasma psihologică, care trece pe dinaintea ochilor noștri în acel moment, e un om a cărui semn distinctiv e adevărul. Rău sau bun, românul e adevărat. Inteligent fără viclenie, rău — dacă e rău — fără fățărnicie; bun fără slăbiciune; c'un cuvânt ni se pare că atât calitățile, cât și defectele românului sunt întregi, neînchircite; el se arată cum este. N'are o cocoașe intelectuală sau fizică, ce caută a o ascunde, nu are apucăturile omului slab; îi lipsește acel iz de slăbiciune, care precumpănește în fenomenele vieței noastre publice sub forma linsă a bizantismului și a espedientelor. Toate figurile acele fațarnice și rele, viclene fără inteligență, toate acele câte ascund o duplicitate în espresie, ceva hibrid, nu încap în cadrul națiunii „române". Poate deci că acei oameni n'au avut timp să se asimileze, poate apoi ca să fie din rase prea vechi, prea osificate, prea staționare, pentru ca prin încrucișare să poți scoate ce-va bun din ele.

In țara noastră, care e pe clina de despărțire între

www.digibuc.ro

trei lumi deosebite, aceste elemente au existat totdauna. Cu cât mai vechi însă, cu atât mai asimilate. O luptă între elementul autochton, chiar pentru un timp determinat, se înseamnă prin înflorirea ţărei, momentele de învingere a celorlalte elemente se deosebesc prin o repede cădere a tuturor elementelor de înflorire.

Cred oare confraţii de la *Unirea* că pentru Anglia ar fi indeferent dacă ar ajunge elementele celtice la dominaţiune?

Şi există asemenea elemente în Anglia; ele se deosebesc prin turbulenţa lor, de şi vorbesc aceiaşi limbă şi au aceleaşi obiceiuri ca şi Englezii de rasă anglosaxonă.

Sau nu li se pare ciudat în confederaţia germană rolul Prusiei ai cărei locuitori sunt de origină slavă şi trădează în toate apucăturile lor caracterul autoritar şi aspru al rasei lor, faţă cu Germanii de sud de ex. cu instinctele lor, cu îngăduinţa lor înăscută? Şi cu toate acestea sunt oameni tari şi viteji, robuşti şi inteligenţi ca şi confraţii lor actuali, dar geaba—germanul fundamental al rasei e altul. Ori ce s'ar zice dar, la deosebire de rasă cată în ultima linie să reducem şi deosebirea de apucături—de aceea repetăm că mugurii inocenţi de la *Unirea* vor trebui să se aleagă mai la urmă într'un fel şi abia atunci vom putea sorta, cine dintre dumnealor se potriveşte între roşii cine nu.

www.digibuc.ro

DECLASAREA

Nimeni nu se va mira dacă îi vom spune că în ţara noastră se află advocaţi profesori de teologie, advocaţi revizori de şcoale şi nu ne-am mira dacă s'ar constitui şi în Sinod pentru a canoniza, adică a trece în rândul sfinţilor, dacă nu pe alt cine-va cel puţin pe marele mucenic Warszavsky de pildă.

Şi aceasta să fie naţia, naţia noastră modestă, iubitoare de adevăr şi cu minte?

Aşa dar, când un advocat se face soldat, cu scopul anumit de a se ilustra, când un altul se face president de republică — fie chiar numai ploieşteană— când un al treilea joacă pe archeologul, un al patrulea e ales în Academie ca filolog de şi n'a dovedit printr'un singur şir scris, că e specialist în aceasta, când vedem toate astea, ne vom convinge cu durere că golul reformelor trebue să fie cumplit de mare, dacă trebue pentru el atât de mulţi comentatori înaintea forului, ba cu mai multă decepţiune încă ne vom convinge că această imensă sumă de aluat protoplasmatic are, la dreptul vorbind, rolul de a încurca şi întuneca înţelesul legilor, căci vedem că adevăraţii jurisconsulţi ex professo joacă un rol secundar între ei.

Iată dar o nouă clasă dominantă în România, care se distinge prin absoluta ei improductivitate.

Ţăranul, mare sau mic, căci ţărani sunt şi proprietarii mari şi cei mici, pune un fir de grâu în ogor şi scoate zece; deci el înzeceşte valoarea obiectului ce i s'a dat în mână spre muncă.

Meseriaşul ia o bucată de lemn, de piele, de metal, o supune muncii sale şi scoate obiecte cari au o înzecită, adesea o insutită valoare de cât acea pe care o aveau înainte.

www.digibuc.ro

Negustorul caută, din mii de pieţe existente, pe aceea unde productele naţionale se pot desface mai cu folos, din miile de preţuri relative el caută preţul absolut al obiectului într'un moment dat. Deci şi el augmentează — nu totdeauna fără pericol pentru alte clase — valoarea producţiunii naţionale.

Vedem că activitatea tuturor claselor pozitive ale societăţii consistă în a augmenta prin munca lor valoarea producţiunii naţionale, în a o înzeci, a o însuti chiar.

Este aceasta misiunea proletariatului de încurcători de legi, a proletariatului cenuşarilor?

Din contră. Averi descurcate le încurcă, stări de drept sigure le primejduesc, introduc desordinea şi turburarea în toate clasele.

Se poate întemeia un stat serios, o organizaţie serioasă pe această clasă de oameni fără soliditate, fără ştiinţă, fără avere, al căror instrument de muncă e o inteligenţă sofistizată, a căror ştiinţă nu ajunge nici măcar la corectitudinea gramatică a frazei? De sigur că nu.

Poate că şi ei se pot întrebuinţa în vr'un mod practic, — dar nu pentru a domina statul, nu pentru a vâna rolul de organizatori. O populaţie flotantă nu poate reprezenta stabilitatea instituţiilor, nu poate represinta sentimentul înrădăcinat al ideiei statului, al armoniei şi solidarităţii intereselor naţionale.

E prea adevărat că ideile noastre sunt adese ori escamotate şi anticipate de către aceşti adversari generis nullius şi că, pentru a se putea gera ei în adevăraţii proprietari ai ideilor noastre, ne taxează de reacţionari cu instincte medievale, adică ne numesc scară la Dumnezeu şi pod peste mare. Toate acestea le fac pe cuvântul că ne numim „conservatori" şi pentru că în cărţi şi în gazete din Franţa şi Germania între conservatorii de acolo există, din cauza

www.digibuc.ro

unei vechi civilizaţii, o seamă de reprezentanţi ai culturelor şi formelor trecutului.

Cuvintele „Conservator" şi „liberal" au însă la noi cu totul alt înţeles şi faţă cu raţionalismul frazelor, gol, insipid, inexact al aşa numiţilor liberali, noi reprezentăm realismul naturii înăscute a statului şi pretindem că formele introduse să nu rămână forme goale, coji pentru a se juca partizile cu ele, ci să aibă cuprins real. Voim a *conserva* libertăţi şi instituţiuni prin realizarea lor, prin aplicarea lor sinceră faţă cu un curent, care le discreditează prin abuz şi prin ducerea la absurd.

PARTIDUL ROŞU

Nu fără durere am citit cele cinci enciclice ale d-lui C. A. Rosetti, şeful partidului roşu din România. Să nu fie oare dureros a vedea o viaţă întreagă de om scurgându-se întru a inventa pretexte pentru a se deosebi pe sine de ceilalţi şi a indeplini — cu sau fără voe — contrariul de ceea ce pretextă că voeşte?

Cu acte autentice în mână se poate dovedi că nimic, absolut nimic din reformele introduse de la Unire, nu se datoreşte nici d-sale exclusiv, nici partidului pe care-l conduce. S'ar putea proba, asemenea cu acte autentice, că nici când roşii n'au venit la putere prin propriele lor forţe, ci totdeauna sub o firmă străină. Odată era Kreţulescu, altă dată M. Epureanu, totdeauna însă ei s'au introdus sub auspiciile şi protecţia unui om de Stat străin de partidul lor, pentru a'l înlătura mai pe urmă, a disolva adunările

www.digibuc.ro

cărora îşi datorau venirea la putere şi a alege, cu toate mijloacele nelegitime, altele, din partea cărora să fie siguri, stăpâni absoluţi, necontrolaţi de nimenea.

Şi se poate oare să fie altul?

Din ce consistă, într'adevăr, partidul? Poate nega cine-va că cei mai mulţi din aceşti onorabili patrioţi sunt fără avere, fără cultură, fără inteligenţă naturală măcar? Nu. Arate-ni-se, în adevăr, un învăţat în şirul roşilor, un autor însemnat în ori-ce ramură, un economist, un jurisconsult? Nu e nici unul. Dacă le trebue un financiar, aleargă la d. Dim. Sturdza, care i-a combătut cu cea mai mare asprime, pentru ca, redevenind ministru, să-i laude şi căruia majoritatea roşie îi dă totdeauna voturi de neîncredere, de cari d-sale nu prea îi pasă, dovedindu-se că ei nu-l privesc ca făcând parte dintre ei. In genere, cum se arată vre-o dificultate politică, sunt siliţi a apela la câte un om străin de partid, de care usează şi abusează, pentru a'l arunca apoi de o parte, dacă n'a ştiut a-i prinde cu ceva la mână, cu acte compromiţătoare sau cu greşeli comise, pe cari să ameninţe a le destăinui.

In zadar vom căuta o raţiune suficientă stărei aceştia. Singura raţiune e incapacitatea fundamentală a roşilor. Intr'adevăr, nu se va găsi ţară în lume, în care nişte bieţi creştini ca Serurie, Fundescu, Costinescu şi alţii să însemneze ceva. Prin ce să însemneze? Prin avere? N'au. Prin învăţătură? N'au. Prin iubire de muncă. Asemenea nu. Prin inteligenţă înăscută măcar? Nici prin aceasta.

Ce le lipseşte dar? Totul, afară de număr şi un organizator.

Numărul îl aveau, organizator au aflat în d. C. A. Rosetti.

Astfel, lupta acestei mase de nulităţi în viaţa statului, nu era, ca în alte ţări, o luptă între grupuri so-

www.digibuc.ro

ciale cu interese bine definite, ci stăruința unor straturi catilinare fără o meserie hotărâtă, fără talent, fără avere, pentru pânea de toate zilele, ce le-o poate procura, budgetul, în socoteala tuturor claselor pozitive ale societății întregi. Acesta e *punctum saliens*, cheia înfinitei și nefastei lupte sistematice, introdusă de roșii în viața publică a țării.

Parlamentul englez, representațiunea națională a poporului celui mai liber, se va vedea că e compus tot din oameni cu stări, câștigate în Indii, în Australia, sau moștenite de la părinți. Pentru ambiția de a fi aleși, oamenii cheltuesc acolo milioane și nu capătă în schimb nimic material, cel mult onoarea de a putea vorbi, c'un ecou oare-care de pe tribună.

E la noi tot astfel?

Fiecare deputat roșu aproape, este ba primar plătit din casa cutării comune, ba șef de gardă plătit, ba advocat al statului, ba al comunei, ba al județului, ba ține moșii de ale statului în arendă, ba furnisează lemne pentru școli, ba a întreprins pavarea cutărui oraș; c'un cuvânt, fiecare din ei a știut să-și prefacă votul de deputat într'o resursă, care stă în directă legătură cu punga contribuabililor.

In ce conzistă dar meritele partidului, preconizate de d. C. A. Rosetti?

In principii?

Dar de ce nu e atât de bun a spune care anume e principiul acela, pe care d-sa și ai d-sale l'au introdus în legislațiunea țării?

Unirea? Adunarea ad-hoc din Moldova a votat-o, compusă în cea mai mare parte din conservatorii actuali, o adunare, în care nici nu existau partizi, de vreme ce toate se votau aproape cu unanimitate. Tot acea adunare a stabilit toate principiile constituției actuale, programul ei întreg a trecut în legislațiunea noastră.

www.digibuc.ro

Era d. C. A. Rosetti, sau ai săi, membri în adunanarea ad-hoc din Moldova?

Nu. Au zis *da* la ceea ce se făcea dincolo şi atâta e tot.

S'a lepădat de privilegii şi a luat patentă de negustor, zice.

Negustor de vorbe goale, iată ce s'a făcut din capul locului şi până astăzi.

Intrebatu-s'a unul singur dintre acei patrioţi, dacă munca sa echivalează lefile pe care le ia de la contribuabili?

De sigur că nu.

Insuşi d. C. A. Rosetti, cel cu patenta de negustor de la 1844, îşi sfârşeşte cariera negustoriei de principii prin a fi pensionar al Statului, la umbra aceluiaşi budget la care aspiră toată suflarea patriotică!

Nu cunoaştem om de Stat dintre conservatori, care să se fi amestecat în politică, fără a-şi pierde o parte însemnată din averea sa. Arate-ni-se însă dintre roşii unul, care să se fi deranjat prin politică?

Din contră. Toţi au făcut averi, unii mai mari, alţii mai mici.

Aceasta este, aşa dar, deosebirea cea mare.

Celelalte deosebiri pe cari d. C. A. Rosetti caută să le stabilească c'un aer atât de patetic, sunt pentru istoric ca şi pentru economist, cu totul irrelevante. Oamenii nu se deosebesc atât prin ceea-ce zic, cât prin ceea ce fac!

Noi ştim atâta, că rezultatul domocraţiei d-lui C. A. Rosetti e încărcarea unui biet stat agricol c'o foarte mare datorie publică, iar coarda impozabilităţii e atât de întinsă, în cât nu se mai poate întinde fără a se rupe. Caracterul epocei liberale a României e identic cu acela al epocei fanariote: o exploatare neomenoasă a poporului, fără a i se da nimic în schimb pentru sacrificiile ce le aduce Statului.

---

www.digibuc.ro

POLEMICA CU „STEAUA ROMANIEI“

—

Observasm cu oarecare mirare, că *Steaua României* din Iaşi, organul grupului liberalilor moderaţi, de unde până mai deunăzi făcuse o aprigă opoziţie regimului roşu, atât de aprigă în cât tonul nu putea fi mai înalt, nici cuvintele mai vehemente, începu de odată, nu a slăbi coarda, dar a se ocupa, cu o rară grije de amănunte, de manevrele oştirei germane şi de perspectivile unui războiu ruso-chinez. De şi suntem departe de a contesta importanţa unui personagiu atât de însemnat ca Abdur-Rahman, viitorul emir al Afganistanului, sau gravitatea conflictului de graniţă între Rusia şi împărăţia mijlocului, de şi inima noastră nu este cu totul împietrită faţă cu tendinţele de progres ale Japonezilor, totuşi grija esclusivă pe care confraţii din Iaşi păreau a o fi conceput pentru ţări cât se poate de depărtate, când binele e atât de aproape, era un problem psichologic demn de luare aminte. Intâiu ni se păru că, după tonul atât de amar cu care organul ieşean criticase actele guvernului Brătianu, căuta un refugiu în zone mai depărtate, presupuse mai fericite. Astfel Bullaţiu, un amic al seninului Horaţiu, sătul de imperialismul din Roma, căuta mângâere în Chio, în Samosul cel elegant, în Sardes cetatea lui Croesu, in Smyrna şi Colophon, până ce ajunsese a se infunda în neînsemnatul orăşel Lebedos.

Lebedul? ştii tu ce e? respunzi, mai puţin de cât Gabii.
Sau orăşelul Fidenii, şi totuşi aicea viaţa'mi.
Voiu s'o petrec, uitat de-ai mei, uitându-i pe dânşii,
Şi privind de departe, pe ţărm, pe Neptun turburatul.

www.digibuc.ro

Crezând pe amicii noştri ajunşi în starea espatriatului de bună-voe Bullaţiu, crezându'i lehămetiţi de ceea ce se petrece în ţară şi setoşi de noui orizonturi, era să răspundem cu sfatul lui Horaţiu:

Grijile noastre pier prin minte şi'nţelepciune.
Nu prin vr'un loc ce resare domnind peste apele mării.
Cerul de asupra'l schimbi, nu inima marea trecând-o.

Era să răspundem cu acest sfat... când...

Când de odată ne am adus aminte de un fenomen analog din ziaristica română. *Pressa,* amica noastră bine cunoscută, manifestase într'un rând o iubire la început cam vagă, apoi din ce în ce mai pronunţată pentru Afganistan, pentru Sir Ali şi alte ilustre personage din ţări cu o cultură mai izolată, într'un moment în care era la ordinea zilei cestiunea israelită, a *rescumpărării drumurilor de fier, ş. a. m. d.* Mărturisim sincer că de atunci încoace iubirile platonice a'nceput a deveni cam suspecte pentru noi, am început a le privi ca o mască care ascunde inclinaţiuni ilicite sau imorale. Şi'ntr'adevăr, puţin după asta, de unde, pân'acum un an, oamenii roşiilor erau nişte ambiţioşi incapabili, trădători de patrie, oameni de uliţă, d'alde Pătărlăgeni şi Mărgăriteşti, de odată — o minune — deveniră dulcii Pătărlăgeni, mari patrioţi, iar conservatorii deveniră: reacţie, demagogie reacţionară, opoziţie înveninată, oarbă şi pătimaşe, ba nu ne am mirat să ni se citeze chiar popa Tache, om de electorală încredere a prinţului Dim. Ghica sau... afacerea Crawley, pe care tot onorabilul Centru o cunoaşte mult, cu mult mai de aproape de cât noi cestia conservatorii.

Iată dar seria fenomenologică a spiritului omenesc.

Întâiu: opoziţie crâncenă contra guvernului.

Apoi: China, Afganistan, Sir-Ali, Abubekir.

www.digibuc.ro

In fine, portofoliu, prietenul Serurie, reacţiune desnădăjduită.

Astfel vedem că filosoficul număr trei se repetă şi aci, spre edificarea celor ce cred in Trinitatea a toată existenţa din Univers.

Tot această serie o observăm la *Steaua României.*

De la opoziţie crâncenă contra guvernului, trecând prin Afganistan, a ajuns în stadiul ultim al combaterii reacţiunei. Aceasta se întâmplă în numărul de Miercuri 9 Iuliu 1880.

Ce ne zice deci nouă *Steaua României?*

Ne face o mărturisire preţioasă, pe care toţi românii ar trebui s'o înscrie în inima lor:

„Dacă ne vom uita la starea partidelor în ţară, vedem, de la Dorohoiu până la Mehedinţi, *un singur partid conservator,* cu un singur program şi chiar cu un singur şef, formând dar o singură unitate".

Aşa este. Unul este partidul conservator, cum una este ţara, una constituţia liberală dată de acelaşi partid conservator, precum tot ce s'a făcut şi se va face vr'o dată pentru unirea neamului românesc, de către partidul conservator se va face.

Dar, alături cu această mărturisire, ni se afirmă, de către onorabilii confraţi, că adevăratele tendinţe ale programului nostru sunt „tendinţe reacţionare", că declarăm războiu tuturor instituţiilor liberale.

„Când aşa zisul partid conservator spune ţării pe faţă că sfărâmarea instituţiilor ei liberale este principiul său de acţiune, toate nuanţele liberale trebuesc întrunite spre a face mai mare puterea de rezistenţă la lovirile *desnădăjduite* ce se pregătesc din partea „aşa zişilor conservatori", căci acest nume e luat mai mult ca o pavăză spre a ascunde trupul *reacţionar.*

Bravo! Nu e rău, pentru început. Şcoala *Românului* n'a fost fără folos pentru onorabilii confraţi.

Noi constatăm numai ceea-ce oricine poate vedea, că e cu mult mai desnădăjduit saltul mortal al ono-

www.digibuc.ro

rabililor confraţi de cât atitudinea noastră arareori polemică, în genere calmă şi din când în când ironică.

Desperarea trebue căutată cu totul într'altă parte de cât într'aceea a partidului conservator. Atunci când vom fi desnădăjduiţi, crează-ne confraţii noştri, vom avea alte lucruri, mai bune poate de făcut, de cât acela de a polemiza cu gazetele guvernamentale.

Dar să vorbim franc. Toate tendinţele câte ni le atribue *Steaua României* sunt o pură invenţie, pe care ne-ar plăcea s'o atribuim căldurii excesive şi lipsei de băi de apă rece, care domneşte la Iaşi. Instituţiile liberale — precum o ştiu bine confraţii — sunt în cea mai mare parte opera actualilor conservatori. Principiile toate ale constituţiei actuale sunt cuprinse în programul adunării ad-hoc din Moldova, compusă din conservatorii actuali şi dacă este vre-o deosebire între noi şi radicali, e că noi cerem *realitatea* acestor instituţii, nu pretextarea lor, nu guvernul personal al d-lui Brătianu, nu păstrarea esterioară numai a formelor regimului parlamentar. Cine poate pretinde că d.'Serurie sau Carada, vor controla într'adevăr pe d. Brătianu, se 'nşeală, la dreptul vorbind, cu o uşurinţă neiertată pentru o vârstă superioară celei copilăreşti. Oricât d. Brătianu a avut în faţă un adevărat parlament, l'a disolvat. A disolvat Senatul căruia 'i datorea puterea, pentru a încheia fără consultarea lui, concesia Strusberg; a disolvat alt Senat, căruia asemenea i datorea puterea, pentru a încheia convenţia ruso-română. D. Brătianu nu cere control din partea partidului său, ci supunere oarbă. Cum că posibilitatea existenţei unui partid ca cel roşu, cată a se atribui unor vicii a chiar instituţiunilor noastre, n'o poate tăgădui nimeni; dar de sigur că de la recunoaşterea acestor vicii până la reacţiune e o mare deosebire, nu de cale, ci de esenţă. Confraţii de la *Steaua României* sunt cu mult mai culţi de cât cenuşerii de

www.digibuc.ro

la *Românul* sau de la *Telegraful*, şi ştiu foarte bine ce este reacţiune, precum trebue să fi ştiind că reacţiunea în sensul politic al cuvântului nici este cu putinţă în România, pentru că-i lipsesc neapăratele elemente istorice. Lipseşte dinastia detronată, lipseşte amintirea chiar a instituţiilor feudale, a lipsit totdauna aristocraţia prin naştere, lipseşte inegalitatea de drept, c'un cuvânt lipseşte totul pentru ca o reacţiune să fie cu putinţă măcar.

De aceea am fi aşteptat că, dacă confraţii, cari până acum îşi au oferit alianţa tuturor partidelor şi grupurilor din ţară, începând cu conservatorii şi sfârşind cu roşii, dacă vor să treacă în tabăra d-luî Brătianu, lucru de care ştim c'o să le pară rău mai târziu, s'o facă aceasta cel puţin în mod demn, nu reîncălzind acele neadevăruri resuflate, pe cari, de un timp încoace nici „Românul" nu le mai întrebuinţează, lăsându-le cu totul la dispoziţia celor de la *Telegraful* şi de la *Democratul* din Ploieşti.

Adevărata explicare însă a inclinaţiei către tabăra Seruriilor şi a Pătărlăgenilor ni se pare nouă eşecul suferit de grupul liberalilor moderaţi în alegerile judeţene. Nevoind a primi condiţiile, puse de conservatorii din Iaşi, nici unul din liberalii moderaţi n'au fost aleşi în consiliul judeţean.

Hinc illae lacrimae.

CONSERVATORII ŞI LIBERTAŢILE

„Calumniare audacter, semper aliquid haeret". De două-zeci şi patru de ani conservatorii n'au dat de cât dovezi că sprijină din inimă ori ce instituţie liberală, care ar asigura progresul, afară de esploatarea na-

www.digibuc.ro

ţiei de către ignoranţi şi perverşi; de două-zeci şi patru de ani pe de altă parte „Românul", cu toate dovezile de contrariu, îşi atribue sie şi partidului său introducerea reformelor liberale şi ne taxează de reacţionari. Publicul mare, căruia nu-i se definesc exact cuvintele, ajunge astfel a crede că nu are în faţă-i mai mari inamici ai libertăţilor de cât pe conservatori şi mai mari amici ai progresului de cât pe roşii, pe când tocmai contrariul e adevărat.

Conservatorii au comis într'adevăr o greşală. In acest sfert de secul trecut, ei au crezut că purtarea lor francă, mărturisirea adevăratelor lor principii în parlament, ar fi de ajuns pentru a invalida calomnia unor adversari, cari administrau zilnic prin foaia lor publicului cuvenita doză de minciună, de ignoranţă, de otravă socială. Ei au fost destul de optimişti de a crede că cel ce-şi primejdueşte mintea şi inima, citind organe roşii, se simte totodată dator de-a controla zisele foaei prin cele ce se rostiau şi se votau în parlament. Ei nu aveau idee, se vede, că legea fizică a inerţiei îşi are analogia sa, în lumea morală, în lenea intelectuală a cititorilor de gazete şi, că oamenii se măgulesc a fi gândit singuri şi a se fi convins, când ei n'au fost de cât amăgiţi pe neştiute de către nişte şarlatani politici.

Am afirmat că instituţiile liberale de azi sunt în cea mai mare parte opera partidului conservator.

„Românul" o contestă.

Cel ce afirmă cată să probeze.

Deci vom proba.

Se ştie că în Moldova nu există roşii. Liberalii de acolo s'au numit fracţionişti şi au fost aproape tot deauna în opoziţie. Principiile lor politice se'ntemeiază pe doctrinele răposatului Simeon Bărnuţ, iar acestea din urmă au drept isvor o adunare eclectică de principii din dreptul Roman şi din doctrincle etice ale filosofiei germane. La dreptul vorbind nu au a

www.digibuc.ro

face nici în clin, nici în mânecă cu roşii din Ţara românească, căci toată seria de principii e atât de deosebită de a roşiilor, pre cât e de departe Blajul de Cayenne. Afară de aceea în timpul în care reforma constituţională s'a aşternut pe hârtie, fracţiunea mai nu exista; ea s'a format cu mult mai târziu. Principiile toate însă ale constituţiei actuale au fost votate *în unanimitate* de adunarea ad-hoc din Moldova şi au devenit programul întregei desvoltări a statului român.

Să luăm dar pe rând voturile acelei adunări, hotărâtoare pentru întreaga desvoltare ulterioară.

In şedinţa de la 7 Octombrie se votează:

1. Autonomia principatelor în cuprinderea vechilor capitulaţii de la 1393, 1480 şi 1634.

2. Unirea principatelor într'un singur stat sub nume de *România.*

3. Prinţ străin cu moştenirea tronului, ales dintr'o dinastie domnitoare a Europei şi ai cărui moştenitori să fie crescuţi în religia ţării.

4. Neutralitatea pământului principatelor.

5. Puterea legiuitoare, încredinţată unei obşteşti adunări, în care să fie reprezentate *toate* interesele naţiei:

In şedinţa de la 25 Octombrie, acelaş an se votează:

6. Religia domnitoare în România este religia ortodoxă a răsăritului. Exerciţiul celor-l'alte culturi recunoscute este liber, însă cu restricţia prevăzută în capitulaţii.

In şedinţa de la 29 Octombre:

7. Privilegiile de clase vor fi desfiinţate în România.

8. Egalitatea tuturor românilor înaintea legii.

9. Aşezarea dreaptă şi generală a contribuţiilor în proporţie cu averea fiecăruia fără deosebire.

10. Impunerea tuturor la conscripţie militară.

11. Accesibilitatea pentru toţi Românii la funcţiile Statului.

www.digibuc.ro

In şedinţa de la 31 Octombre:

12. Respectul domiciliului şi al libertăţii individuale.

13. Supunerea fiecăruia numai la judecătorii prevăzuţi prin legi.

14. Comisii sau tribunale excepţionale nu se vor înfiinţa în nici un caz.

In şedinţa de la 4 Noembre:

15. Recunoaşterea neatârnării bisericei ortodoxe a răsăritului din Principatele-Unite de orice Chiriarchie, păstrându-se însă unitatea credinţei cu biserica ecumenică a răsăritului în privinţa dogmelor.

16. Infiinţarea unei autorităţi sinodale centrale pentru treburile duhovniceşti, canonice şi disciplinare, unde va fi reprezentată şi preoţimea de mir a fiecărei eparhii.

17. Nici odinioară şi nici într'un chip mitropoliţii sau episcopii ţării nu vor putea fi aleşi dintre străini sau dintre împământeniţi.

In şedinţa de la 6 Noembre:

18. Puterea executivă şi legiuitoare să fie despărţite în România.

19. Străini petrecători în principate să fie supuşi jurisdicţiei ţării fără intervenţia consulatelor.

In şedinţa de la 9 Noembre:

20. Puterile garante să recunoască vechiul şi neprescriptibilul drept al Principatelor-Unite de a-şi regula ele singure relaţiile lor comerciale cu alte staturi.

In şedinţa de la 18 Noembre:

21. Deplina neatârnare a părţii judecătoreşti de putere curat administrativă.

22. Inamovibilitatea judecătorilor. Modul se va hotărî prin o lege votată de adunarea legiuitoare viitoare.

In şedinţa de la 20 Noembre:

23. Responsabilitatea miniştrilor înaintea adunării generale.

www.digibuc.ro

24. O lege specială, votată de adunare în cea d'intâiu sesiune, va statornici tribunalul însărcinat cu judecarea miniştrilor, puşi în acuzaţie de adunare.

25. Minişrii osândiţi în nici într'un caz nu vor putea fi ertaţi de şeful statului.

Ş. a. m. d.

Şi cine erau raportorii adunării acesteia pentru propunerile votate, cine oratorii şi apărătorii reformei constituţionale a României?

Vază se buletinul adunării: Lascar Catargiu, Epureanu, Petru Mavrogheni, Anastasie Panu (n'a fost nici când roşu), Dimitrie Ralet, Vasile Sturdza, Constantin Hurmuzache.

Toate hotărârile acestea se luau, precum am mai spus-o, cu *unanimitate* de voturi, căci nu existau partizi în Moldova.

Să vedem acuma din cine se compunea această adunare? Din Fundeşti, Pătârlăgeni şi Costineşti?

Iată-i citaţi, pe rând, pe toţi mirenii: *Vornicul* Costachi Rolla, *Vornicul* Dimitrie Miclescu, *Clucerul* Bădărău, d. Dănilă Bălan, *Vornicul* Anastasie Panu, Aga, Anast. Fătu, Spătarul Cozadini, Maior Malinescu, *Vornicul* Mihail Cogălniceanu, Aga Iancu Docan, Pitarul Gheorghe Masian, D. Dumitru Savin, Postelnicul Costachi Vârnav, *Vornicul* Dimitrie Rallet, Spătarul Neculai Cananău, Clucerul Ştefan Călin, Simeon a Stancei, *Vornicul* Sevastian Cananău, Aga Alecu Jian, *Vornicul* Alecu Forăscu, Costachi Morţun, Toader sin Pavel, Postelnicul Dim. Grigoriu, *Vornicul* Grigorie Balş, Postelnicul Mihaiu Jora, Comisul Vas. Zaharia, Cost. sin Vasile Ostahi, Aga Dim. Gheorghiad, Logofătul Gheorghieş, Sturza Logofătul Constantin Sturza, *Vornicul Constantin Hurmuzache,* D. Ioan Levĕrda, Aga Grigorie Vărnav, Aga Cost. Roset, Spătarul Dim. Cracte, d. Ion a Babei, comisul Petre Brăiescu, *Vornicul Iord. Pruncu,* Pitarul Chirilă Ciocârlie, d. Ioan Roată, d. Gheorghe

www.digibuc.ro

Ilie, *Vornicul Vasile Sturdza,* Postelnicul Alecu Tiriachiu, Serdarul Ion Hrisanti, Vasile Balais, Spătarul Const. Iacovachi, *Vornicul Lascar Catargiu,* Postelnicul Ioan Fotea, Postelnicul Gheorghe Vârlan, Răducanu Sava, *Vornicul Cost. Negri, Maiorul Alecu Cuza, Vornicul Grigorie Şufu, Vornicul Manolachi Kostaki,* Medelnicerul Vasile Nicolau, d. Vasile Stan, Aga Manolache Costin, Spătarul Nic. Carp, Spătarul Sandu Miclescu, Nobilul Const. Sturza, d. Ioniţă Olariul, d. Ioniţă Ghidionescu, *Vornicul Petre Mavrogheni, Vornicul Nicu Catargiu,* Slugerul Nic. Bosie, Pandele Croitoru, Colonelul Nic. Iamandi, Dimitrie Vasiliev Romov, Lazăr Galiardi, *Vornicul Ioan Cantacuzino,* Aga Grigorie Costachi, Constantin Ştiun, Timofti Sacalov, Logofătul Alecu Balş.

Iată o adunare, compusă din privilegiaţi, din boeri, condusă de Vornici, care abrogă privilegiile, proclamă unirea României, egalitatea cetăţenească, despărţirea puterilor publice, responsabilitatea ministerială,inviolabilitatea domiciliului şi a persoanei, libertatea conştiinţei ş. a. m. d. adică toată zestrea constituţională a apusului, bine înţelegându-se, fără preţiosul concurs al Costineştilor, Fundeştilor,. Pătărlăgenilor, adică fără tagma patrioţilor roşii.

CLASA PATRIOŢILOR

Oricât de multe laude şi-ar aduce partidul guvernant prin foile sale proprii, relele cari bântue ţara sunt atât de generale, în cât, mărturisite în mod oficial precum au fost, ele dovedesc că e peste putinţă ca cu un sistem ca cel de faţă, ţara să nu dea îndărăt şi să nu ajungă la istovirea puterilor sale.

www.digibuc.ro

E dovedit că budgetul cheltuelilor statului s'a urcat în patru ani cu 30 la sută. Această urcare stă însă în ver-un raport cu înmulţirea producţiunii, cu îmbunătăţirea culturei agricole, cu înmulţirea numărului muncitorilor măcar? Nu. Producţiunea e aceeaşi, sau mai mică, cultura agricolă se face azi în acelaş chip ca acum două sute de ani, numărul muncitorilor agricoli scade şi cu tot regresul acesta pe toate terenurile, budgetul cheltuelilor statului se urcă cu peste 30 la sută.

E dovedit asemenea că balanţa comercială e nefavorabilă. Toată munca ţării nu ajunge să acopere exigenţele oraşelor; se importă mai mult valori de peste graniţă, de cum se exportă.

De şi pare că balanţa comercială n'ar sta în legătură cu viaţa politică a unei ţări, totuşi s'ar înşela acela care ar tăgădui cu totul nexul cauzal între orice fenomen economic pe de o parte şi între sistemul de idei ce stăpâneşte o ţară. Venind roşii la putere, se înmulţesc funcţiunile, se măresc lefurile patrioţilor, — dovadă sporul cu 30 la sută al budgetului cheltuelilor şi sporirea analogă a oricărui budget comunal şi judeţean. Ori unde există budget public, fie 'n comună, fie în judeţ, în stat, la spitaluri, resursele sunt strânse cu mâna de fier a patriotismului subliniat, toţi patrioţii se 'nţolesc. E însă evident că un patriot înţolit e exigent, că devine consumator de articole de lux din străinătate. Inchipuiască-şi acum cineva câte-va mii de patrioţi, deveniţi boeri mari prin favorurile ce şi le acordă singuri şi va putea calcula aproximativ milioanele ce cată să iasă din ţară pentru a face pe patrioţi să semene a scoşi din cutie. Când vin d-ni Rosetti-Brătianu la putere, se creiază o nouă clasă consumătoare, care cade ca locusta asupra ţării: clasa patrioţilor. Atunci din paracliseri se fac deputaţi din stâlpi de cafenele oameni mari. Precum importul şi consumaţia se măreşte în

www.digibuc.ro

timpul unei invazii, tot astfel, când vine invazia roşie în viaţa publică, când mii de oameni noui încep a trăi din iubirea ce o au pentru budgetul patriei, consumaţia de lucruri importate cata să se mărească, importul cată să se urce şi să întreacă chiar exportul. E prea adevărat că, dacă clasele rămân aceleaşi, o schimbare de guvern nu poate avea influenţă asupra balanţei comerciale. Dar la noi, venirea roşilor la putere e totdeauna cu o declasare generală. Clasele avute şi inteligente sunt înlăturate de la controlul afacerilor publice şi de la partea ce li se cuvine în conducerea statului şi, în locul lor, se substitue o clasă nouă, care voeşte să trăiască bine şi să se îmbogăţească în socoteala statului: clasa patrioţilor.

Pentru a face parte din această clasă, nu se cere nimic, ba încă cu cât e mai mare minusul, cu atât mai mare patriot eşti. Daca de ex. un patriot a'nvăţat ceva, e suspect în ochii coreligionarilor săi politici; dar cu cât va şti mai puţin, cu atât va avea mai mult, cu atât mai mare patriot este, în cât ultima espresie a celui mai înalt patriotism e Serurie de ex. Boierimea spontanee a mii de Serurii şi Pătărlăgeni înmulţeşte clasa consumătoare, însuteşte apetiturile oricărui membru al marelui partid; iată dar secretul sporirii cu asupra de măsură a importului de articole de lux.

E dovedit asemenea că şcoalele rurale scad. In patru ani de guvernare roşie au scăzut cu nouă sute şi mai bine, adică cu 30 la sută. Se vede oarecare legătură între sporirea budgetului cheltuelilor cu 30 la sută şi scăderea şcoalelor cu 30 la sută. Se 'nţelege. Ce trebue să'nveţe mojicul carte! Daca patrioţii nu ştiu carte, începând de la miniştri şi generali apoi ţăranul să ştie gramatică şi aritmetică, să-l întreacă pe d. Dim. Brătianu sau pe generalul Cernat? Nu se poate una ca asta. Unde ar rămânea atunci ierarchia între badea Ion şi un ministru plenipotenţiar la

www.digibuc.ro

Constantinopole, sau un general? Să sperăm deci că, progresând în minus ca în aceşti patru ani, peste alţi câţiva ani nu vor mai exista de loc şcoale rurale.

Mai e constatat că mortalitatea populaţiunilor e foarte mare. Oraşele dau îndărăt, satele stagnează, sărăcia populaţiunilor *române* din ţară e din ce în ce mai mare. Singura clasă înfloritoare e cea a patrioţilor.

Iată dar starea fericită de lucruri, lăudată de organele guvernului: budgetul cheltuelilor Statului se urcă, mortalitatea se urcă, dar scad veniturile, scade esportul, scade populaţia, scad şcoalele, populaţia emigrează chiar în Bulgaria, ş'apoi să mai zici că ţara nu merge bine?

Iată lucruri pozitive, cari caracterisează sistemul de guvernământ, căci, zice Goethe, „dacă cifrele nu guvernă lumea, ele arată cel puţin cum ea este guvernată".

MANOLACHE KOSTAKI EPUREANU

Duminică, la 7 (19) Septembrie, la 3 ore după amiază-zi a încetat din viaţă.

MANOLACHE KOSTAKI EPUREANU

Greu bolnav, plecase din ţară la Viena şi de acolo la Wiesbaden, unde părea a se îndrepta. Intors din Viena, pentru că temperatura fusese aspră la băile recomandate, fu trimis de medici la Schlangenbad din Nassau, unde, învins de boală şi de o timpurie bătrâneţe, şi-a dat obştescul sfârşit.

O timpurie bătrâneţe în adevăr! Abia de 56 de ani,

www.digibuc.ro

Manolache Costaki, avea arătarea unui om cu mult mai bătrân. Coborâtor dintr'o familie istorică a Moldovei şi moştenind o avere mare, însă încurcată prin împărţeli şi datorii, el a fost viaţa întreagă pe de-o parte bântuit de grija de-a păstra averea strămoşilor ca razim al influenţei politice, pe de altă parte amestecat ca factor de căpetenie în toate mişcările politice ale patriei sale. Studiind în Heidelberg, în timpul în care „Juna Germanie" îşi stabilea ideale politice, ca curent opus stării monarchiei absolute, ce domnea în Europa în urma sfintei alianţe, M. K. Epureanu păstrase, din studiile sale în ştiinţele politice şi juridice, idealul constituţionalismului englez, bazat pe libertatea de a face ceea-ce e bine şi just, pe spiritul adevărului şi al muncei. Credinţa sa fundamentală era că un Stat numai atunci poate înflori când destinele sale sunt conduse de partea aceea a naţiei, care e neatârnată prin avere şi prin cultură şi că orice Stat e osândit la o retrogradare sigură, când începe pe mâna oamenilor, cari-şi fac din politică o meserie de câştig, un mijloc de îmbogăţire ori de bun traiu. Avem înainte-ne o foae eşită de sub dictatul său propriu şi iscălită de el, în care arată care trebue să fie ţinta partidului conservator. „*Intărirea instituţiilor, concordia între fiii aceleiaşi ţări, asigurarea proprietăţii şi a muncii, înlăturarea elementelor parazite, cari, sub o formă sau sub alta, nu trăiesc de cât din averea sau din munca celorlalţi:* aceasta trebue să fie mai ales ţinta ori-cărui partid conservator, ba mai mult, a oricărui partid serios, ori care ar fi denumirea sa".

Ca orator, Epureanu era strălucit. Ore întregi fermeca auditoriul, îmbrăcând adevărurile cele mai crude în forma nevinovată a unui umor atât de contagios, în cât cei mai mari adversari politici ai săi, departe de a fi jigniţi de acele valuri de fină ironie, de acele scânteeri ademenitoare ale unui spirit atât

www.digibuc.ro

de cultivat, atât de elegant şi de o amabilitate personală covârşitoare, îl ascultau cu adâncă plăcere. Nu fraze mari şi patetice, cum le obicinuesc oratorii populari, ci argumente şi un spirit de fermecătoare conversaţie; iată arta în care era maestru. Epureanu era un orator cu totul modern. Dar îndărătul acestui farmec al graiului se ascundea o inimă rănită de starea tristă a patriei lui, căci el a fost cel dintâiu, poate, care nu s'a lăsat nici când orbit de frazeologia goală a politicilor de industrie, nici de aparenţele unui progres în forme, pe când în fond poporul dădea îndărăt pe toate căile.

Începându-şi cariera politică prin participarea la revoluţia din 1848, el a fost una din podoabele curţii lui Grigorie Ghica Vodă, amic şi consilier în cele bune al lui Vodă Cuza, prezident al constituantei din 1866, prezident de consiliu sub Vodă Carol. O învăţătură vastă, un spirit de o libertate genială, o onestitate superioară până şi umbrei vre-unei îndoieli, un nume vechiu înrădăcinat în tradiţiile unui curat patriotism şi, cu toate nesfârşitele necazuri ale vieţei sale, totdeauna vesel, amabil, indatoritor, ori-cât de obosit, de bolnav sau de supărat ar fi fost: astfel era omul, făcut pentru a împăca urele şi preveniunile dintre oameni.

Astăzi, acea bogăţie de spirit, de sentiment, de amabilitate nu mai e de cât o mână de pământ. Nu numai partidul conservator, ţara întreagă sufere o grea pierdere, căci în crearea unor asemenea oameni natura e estrem de avară. Atins de maiestatea morţii, înaintea căreia împăratul şi ostaşul sunt de o potrivă, nu se va afla mână care să se ridice pentru vre-o învinuire înaintea strălucitoarei amintiri pe care acest muritor o lasă pe pământ. Deci, uşoară îi va fi ţărâna şi amintirea neumbrită de aripa uitărei!

www.digibuc.ro

REACŢIUNEA

Ce e reacţiunea? O espresie împrumutată din mecanică, însemnând acţiunea negativă produsă prin una pozitivă. In politică însă cuvântul „reacţiune“ s'a întrebuinţat întâiu la 1789, ca sinonim al contrarevoluţiunii al unei acţiuni contrare revoluţiunei franceze.

Cuvintele au înţelesul lor. Dacă acum le dăm un înţeles, acum un altul, nici o discuţie nu e cu putinţă.

Aşa dar, care este accepţiunea — singură adevărată — a cuvântului, ca să nu se facă vorbă zadarnică?

Odată contra acţiune. In acest înţeles ori-ce opoziţie e o reacţiune şi în această ordine de idei, opoziţia făcută de *Steaua Românieĭ* până mai ieri, ori de *pressă*, e asemenea reacţiune.

Altă dată însă, reacţiune înseamnă asemenea o contra acţiune, însă în sensul *restabilirii unei stări de lucruri, care a existat odată*. Contele Chambord voieşte regalitatea de drept divin precum ea a esistat odată; ceea-ce el voieşte a avut odinioară trup, a fost concret. Centrul din Germania, voieşte restabilirea unor legi cari au esistat, odată şi au fost desfiinţate.

Acest soiu de reacţiune ni se impută nouă şi aceasta zicem că e o scornitură din partea organelor guvernamentale. Ceia ce voim noi: realitatea în locul frazelor, controlul real al actelor guvernului în locul simulacrului de control, responsabilitatea adevărată în locul ascunderii după clapişti iresponsabili, — toate acestea ar fi un progres pe lângă ceeace se întâmplă astăzi, nu o reacţiune.

www.digibuc.ro

Iată dar accepţiunea politică a cuvântului.

Tendinţa de a reîntoarce o formă de guvernământ care a esistat odată: regalitatea de drept divin, imperiu, ş. a. m. d.

Dar, ori-ce tendinţă de reformă, chiar aceea care răsare cu necesitate din relele actualităţi, nu poate fi numită reacţie, de cât în sensul mecanic, nu în cel politic al cuvântului.

Dar la ce atâta discuţie? Se 'nţelege că „Steaua României", până acuma în opoziţie, trebuia să caute un pretext, pentru trecerea nejustificată în rândul guvernamentalilor. Dacă pretextul ar fi *cauza adevărată*, atunci această trecere ar fi trebuit să se opereze încă de acum câţi-va ani, totdeauna a existat acest partid, pretins desnădăjduit, al conservatorilor. Aşa dar nu esistenţa partidului conservator e cauza adevărată că ni se caută acum nod în papură, ci alta. Pretinsa cauză nu este de cât un pretext. Ceea ce am fi dorit însă, e ca confraţii de la *Steaua României* să-şi dea cel puţin silinţa de a descoperi un pretext mai plausibil de cât cel inventat de geniile de la *Românul* sau de la *Telegraful*. Atâta-i tot. Ne făcusem iluzie că putem aştepta mai mult de la tineri, la cari presupuneam mai multă iubire de adevăr.

Aţi fost contra, guvernului, sunteţi acum pentru el.

Constatăm consecuenţa şi ne mărginim la aceasta.

Dreptul de a ne mira l'am perdut de mult în România. Intr'o ţară în care un om cu patru clase primare şi peste aceasta din fire mărginit, e redactor de ziar, deputat, director de bancă naţională, special într'ale drumului de fier şi curând ministru de finanţe, într'o ţară în care mucenicul Simeon e un om căruia nu i se poate imputa nimic, unde procurele falşe ca şi falşele cărţi de alegător joacă rolul de căpetenie pentru înaintarea oamenilor, unde merit,

www.digibuc.ro

ştiinţă, caracter nu sunt nimic, tripotagiul, pişicherlâcul şi hatârul tot, în o asemenea ţară, omul e redus a constata istoriceşte ceea-ce se întâmplă, a se indigna din când în când, a râde mai adese ori, dar a se mira de ceva nu mai are dreptul.

Puţine avem de zis, ca concluziune la o polemică cu mult prea lungă pentru obiectul ei.

Ţara, care, prin aplicarea instituţiilor ei, încurajează ignoranţa, neconsecuenţa, lipsa de caracter, ba le decorează chiar, dovedeşte că e în descompunere de plină. Dovadă despre această descompunere este imigrarea continuă de elemente străine, care n'a fost nici când mai mare de cât sub sistemul actual de guvernământ. De şi aceste imigraţiuni reprezintă prisosul, nu tocmai clasic în virtuţi şi inteligenţă, al popoarelor învecinate, totuşi, acest prisos, ori cum ar fi el, e superior plebei superioare indigene. Pe spatele nefericitului popor românesc, apatic de suferinţe şi ameţit de fraze, se formează un popor nou de venetici, de-o naţionalitate nehotărâtă încă, o nouă rasă americană, în ochii căreia vechiul popor al lui Mircea Basarab dispare şi emigrează. Promotorul acestui americanism e partidul roşu, care are pretenţia de a se numi naţional. Noi nu ne îndoim că şi din acest aluat, în care Costineştii şi Serurii joacă un rol atât de mare, se poate forma ceva; dar ceea-ce se va forma nu va fi de sigur nici popor românesc, nici Stat românesc.

Din punct de vedere istoric, ori cine se asociază cu roşii, dacă nu trădează pământul ţării, trădează însă poporul ţărei. Mulţi, nu contestăm, cei mai mulţi poate o fac fără s'o ştie; vai de aceia însă cari, având putinţă de a vedea clar, o fac cu bună ştiinţă!

Inaintea negrei străinătăţi, care împânzeşte ţara, cad codrii noştri seculari şi, împreună cu ei, toată istoria, tot caracterul nostru. Moartea, descreşterea po

www.digibuc.ro

pulaţiei îndeplineşte apoi restul: stârpirea fizică a neamului românesc.

E deci... iubirea de adevăr din partea feluriţilor noştri adversari politici de a nu mai vedea altă cauză de rele în ţară, de cât reacţiunea.

Şi cu toate acestea ar trebui să ştie toţi că dac-am fi închipuiţi şi dacă n'am şti bine că nu esistă nici putinţa unei adevărate reacţiuni în ţară, ar trebui să fim măguliţi de acest epitet.

A readuce în ţară acea repede creştere, începută în secolul al XIII-lea, în care poporul românesc făcea să dispară dinaintea puterei sale de viaţă triburile tătare şi slave, ce cutreerau pământul acesta, a readuce vulturescul avânt al Basarabilor, starea de bogăţie din vremea lui Petru Rareş ori a lui Matei Basarab, a le putea readuce ar fi merit şi, a fi reacţionar ar fi identic cu a fi sporitor neamului şi ţării.

Dar nici putinţa nu esistă pentru un asemenea partid. Isvorul întăritor al istoriei naţionale, iubirea de limbă, de datini şi de popor sunt înlocuite la tinerime şi ceilalţi prin romane franţuzeşti şi cântăreţe pribege ale cafenelelor străinătăţii. Un aer bolnăvicios de corupţie, de frivolitate, de câştig fără muncă a coprins plebea noastră roşie şi infectează chiar sfera ce rămăsese neatinsă de acest spirit. A crede că o reacţie puternică, în sensul naţional şi istoric al cuvântului, ar mai fi cu putinţă la noi în ţară, ar însemna a se face jertfa unei deşerte iluzii.

Patriotismul, cu toate acestea, nu este iubirea ţărânei, ci iubirea trecutului. Fără cultul trecutului nu esistă iubire de ţară. Azi e constatat că, din momentul în care împăraţii au început a înlocui prin oameni noui pe senatorii Romei, în cari tradiţiile şi cultul trecutului se întrupaseră, Roma a mers spre repede cădere. Cazul Romei nu numai că nu e izolat, dar nu sufere nici escepţie măcar!...

www.digibuc.ro

INVAŢAMÂNTUL DEMOCRATIC

Lumea asta ar mai trece ea, dacă toate păsurile şi toate nenorocirile ţi s'ar întâmpla încai *sans phrase*. Dacă ţi se întâmplă fericirea de-a muri, ea e unită cu neplăcerea că unuia din pretinşii amici îi va veni mâncărime de limbă şi 'ţi va ţinea la căpătâiu un discurs cât toate zilele; dacă te loveşte vre-o nenorocire, părerile de rău ale cunoscuţilor, după cari în genere se ascunde părerea de bine, îţi mai îngreuiază încă sarcina vieţii. Nu a fost lipsit de isteţie muritorul acela care, pentru întâia dată, a observat că soarta nu este numai rea, ci şi răutăcioasă; că ea n'aduce numai suferinţe, ci te ironisează totdeodată într'un chip oare-care pe când ţi le dă.

Astfel s'a constatat de către chiar organele guvernului că învăţământul merge foarte rău. Numărul celora cari, în anul acesta au fost în stare a depune bacalaureatul, e minim; ministerul a trebuit să revoace o măsură asupra corigenţilor de teamă de a nu despopula clasele superioare; în patru ani de guvernare roşie, s'a închis peste nouă sute de şcoale rurale, iar de asupra tuturora este de a se deplânge ignoranţa deplină a personalului didactic, de vreme ce esistă institutori, ba profesori de universitate chiar cari nu ştiu scrie corect şi, cu toate acestea.... d. Hajdeu, d. Vasile Boerescu având a ţinea discursurile funebre ale unui învăţământ în asemenea condiţii, a găsit că minunate progrese am făcut, că grozav ne-am luminat.

Ba mai mult încă.

Românul găseşte că „mari sunt progresele făcute în învăţământul public în epoca de regenerare în care am intrat la 1848. Invăţământul, pe atunci pri-

www.digibuc.ro

vilegiul câtorva, astăzi este la dispoziţiunea ori-cui în oraşe şi, în cât-va, răspândit şi în sate".

Se înţelege. Şcoalele rurale, înfiinţate de bătrânul Grigorie Ghica din ţara românească, erau pe atunci privilegiul câtor-va. Foaia „Învăţătorul satului" care a început a eşi la Octombrie 1843, redijată de Petru Poenaru în colaborare cu Aristia şi alţii, foae care se ocupă numai cu şcoala sătească şi e mult mai bine scrisă de cât gazetele de azi, se datoreşte epocei de regenerare de la 1848 încoace. Nu ne-am mira dacă cele dintâiu şcoale româneşti datorite Mariei Teresiei şi lui Iosif II, s'ar atribui asemenea fericitei inspiraţiuni a d-lui C. A. Rosetti şi dacă ni s'ar spune că Şincai, Petru Maior şi Lazăr au început cariera lor prin a fi ciraci la redacţia *Românului,* asemenea d-lor Carada şi Costinescu.

D. Hăjdeu, în discursul făcut cu ocazia distribuirii premielor a împărţit cultura şcolară a românilor în trei fraze: teocratică, aristocratică şi... democratică, din care aceasta din urmă se datoreşte în Moldova lui Asaki şi Săulescu, în ţara românească lui Lazăr şi Heliade. O împărţire frumoasă, dar care spune prea puţin. Cum că în mânăstiri se învaţă mai multă ori mai puţină carte e prea adevărat, însă această cultură numită teocratică, era tot odată şi... democratică. De vreme ce ori-ce creştin fără deosebire de rang, putea să înveţe carte în mânăstiri, de se făcea sau nu călugăr, şcoala nu era monopolul clerului. Cât despre cultura aristocratică, ea asemenea nu merită un nume atât de pompos. In toţi timpii clasele mari avute au făcut abstracţie de la şcoalele publice, preferând instrucţia privată ca una ce garantează creşterea mai bună a copiilor.

Noi nu ne vom sfii a zice, că înaintea învăţământului public şi gratuit, accesibil pentru toţi, nu esistă în genere învăţământ iar acest învăţământ public nu se datoreşte iniţiativei românilor. Iniţiativa s'a

www.digibuc.ro

luat mai întâiu dincolo de Carpaţi, mai cu seamă sub Maria Teresia şi Iosif II. Lazăr însuşi era un product al epocei Iosefine, ca şi profesorii pe care Asaki i-a adus la şcoala din Socola. Avem înaintea noastre caietele de studiu legate la un loc, ale unui fiu de ţăran, care învăţa la Socola în anul 1810. Din aceste caiete se vede lămurit influenţa şcoalelor latineşti ale apusului.

Aceste caiete încep cu gramatica românească, apoi urmează retorica, logica, morala, exegeza psalmilor, istoria biblică, catechismul creştinesc, în fine istoria generală. Iniţiativei curţii din Viena se datoreşte aşa dar învăţământul democratic atât dincolo de Carpaţi cât şi dincoace, iar dacă *Românul* doreşte numai de cât o epocă de regenerare, în care am intrat şi de la care „mari sunt progresele făcute“ atunci nu citeze anul 1848, care n'are pentru şcoală nici o semnificare, ci *Regulamentul organic* pentru întemeiarea învăţământului şi epoca lui Cuza-Vodă, pentru înmulţirea şcoalelor, o înmulţire fără tranziţie, făcută din nenorocire, în detrimentul calităţei lor.

Ca principiu general, cată să admitem că învăţământul, pre cât a câştigat în estensiune, pe atât a pierdut în intensitate. E nemai pomenit, dar din nenorocire adevărat, că la acest popor, care—când e vorba de cultură—cată să-l luăm ca intreg, nu există nici ştiinţă, nici literatură. Cataloagele librarilor sunt pline de tipărituri, făcute cu scopul lucrativ de-a le desface în şcoală, cărţile de ştiinţă sau literatură se tipăresc în vederea unui premiu academic, ştiinţa şi literatura câtă se face la noi, se face numai în paguba de timp şi bani a acelora ce se ocupă cu ea, dacă nu sunt oameni cu apucături destul de dibace, de-a da operelor lor un relief pe care nu-l merită şi de a le lăsa să fie plătite direct sau indirect din... budgetul Statului.

Nu mai vorbim despre efectele sociale ale învă-

www.digibuc.ro

ţământului nostru. Ele sunt de a dreptul desastroase. Arta atât de răspândită a înşirărei negramaticale de vorbe pe hârtie, deschide celui ce o posedă toate căile de înaintare în viaţa publică, începând de la scriitorul sătesc şi sfârşind cu consilierii tronului. *Astfel activitatea intelectuală a generaţiei actuale pare a se mistui în singura direcţie a câştigului fără muncă pe acele mii de cărări ale influenţei morale, pe cari le deschide a tot puternicia demagogică, în socoteala însă şi cu paguba poporului. O imensă plebe de asipranţi la funcţiuni, iată ce a scos la lumină învăţământul democratic.*

DESVOLTAREA ISTORICA

Să discutăm cu *Românul* lucruri elementare pentru ori-ce cunoscător al istoriei, să-i facem abecedarul istoriografiei sau a fiziologiei Statului? Ar fi o misiune de două ori ingrată, întâiu pentru că oamenii cu cari discutăm, fie ori cât de deştepţi, nu vor găsi în reminiscenţele celor patru clase primare şi a unui curs de violoncel elemente îndestule pentru a ne înţelege, apoi pentru că, coborându-ne noi chiar la nivelul lor intelectual şi copilărindu-ne mintea ca s'o punem pe o treaptă egală cu a lor, totuşi n'or voi să înţeleagă, pentru că nu e în interesul lor să înţeleagă.

Intr'o discuţie cu totul teoretică spusesem, de exemplu, că aristocraţia adevărată are un rol esenţial în viaţa unui Stat. Aceasta am spus-o bazaţi pe cele mai strălucite exemple din istorie. Avem Roma, Anglia actuală, republica Veneţiei, Olanda ş. a.

www.digibuc.ro

Din această teorie susținută în genere, *Românul* ne atribue în *specie*, că pentru România voim domnia unei oligarchii aristocratice, deși tot organul ilustrului Costinescu are imprudența de-a cita condițiile ce le credem noi neapărate pentru existența unei aristocrații adevărate. Se cere a fi *istorică* am zis noi. Poată însă exista o aristocrație istorică într'o țară în care, cu indignare și rușine trebue s'o spunem, un străin ca tatăl d-lui C. A. Rosetti a fost asemenea boer? După epoca vechilor fanarioți, a Caradalelor, Gianiilor, Cariagdiilor din generația întâia, nu mai poate exista aristocrația istorică în generația a doua. Odată ce virusul personificat prin lepădăturile orientului, lipsite de iubire de adevăr și de curagiu a intrat în organismul viu al unui popor, nu mai poate fi vorba de aristocrație istorică. Ea rămâne un ideal de invidiat, pe care puține popoare, a căror viață a fost coruptă prin demagogie sau prin despotism cată să renunțe pentru secole înainte, dacă nu pentru totdeauna.

Există în adevăr familii istorice în țară; numele lor e format în genere după numele vre-unui munte din Carpați.

Dar sub domnia unui regim de ereditate, care avea în vedere împărțirea averilor, în cursul timpului ele n'au putut păstra nici o avere destul de mare, nici o influență politică covârșitoare pentru a fi ceea ce baronii au fost pentru Anglia, patricienii pentru Roma sau pentru Veneția. De aceea am repetat-o de atâtea ori, că reacție în sensul adevărat al cuvântului, reacție ca încercare a unei reconstrucțiuni istorice, anterioare fanariotismului, nu mai e cu putință în România și nu suntem utopiști pentru a cere ceea ce n'ar fi cu putință nici pentru Dumnezeu din ceruri.

Dar, adevărate naturi de spioni și de agenți provocatori precum sunt roșii de regulă a căror esperiențe și apucături polițienești sunt explicabile prin trecu-

www.digibuc.ro

tul lor misterios, ei extrag bucăţele din articole ce n'au a face unul cu altul şi formează apoi un act formal de acuzaţie în contra noastră. Astfel pasagiul privitor la aristocraţie, ca element de desvoltare istorică, se pune alături cu consideraţiunile ce le facem asupra manifestului principelui Bulgariei. E evident că n'are a face. Bulgaria nu are, nu poate avea aristocraţie, precum nu o poate avea Serbia. După bătălia din câmpul Mierlei, într'o robie de cinci sute de ani aproa pe sub domnia egalizatoare a unei rase străine, care ea însă-şi n'are aristocraţie şi care totdeauna a fost domnită de despotismul obicinuit în statele orientului asiatic, Bulgarii şi Serbii n'au putut păstra o instituţie proprie popoarelor celor mai libere şi epocelor celor mai libere. Prin urmare cu totul altul este rolul monarchului în Bulgaria, cu totul alte condiţii de organizare socială cere un Stat fără trecut şi unul care are trecutul lui istoric. Ar fi absurd din parte-ne a pretinde ca Statele-Unite ale Americei să fie conduse de o aristocraţie istorică, când ea nu s'a putut nici naşte pe pământ american; ar fi absurd a pretinde chiar pentru împărăţia Braziliei şi pentru ori ce Stat, născut în urma acelei primăveri etnice, care se numeşte evul-mediu.

Nici pentru ţara noastră n'am gândit vre-o dată de a propune un sistem, care să invieze veacul al XVII, epoca lui Mateiu Basarab.

Cu toate acestea, ori cine va voi să definească marele mister al existenţei, va vedea că el consistă în împrospătare continuă a fondului şi păstrarea formelor. Forme vechi dar spirit pururea nou. Astfel vedem cum Anglia, care stă în toate celea în fruntea civilizaţiei, păstrează şi astăzi vechile sale forme istorice, pururea reîmprospătate de spiritul modern, de munca modernă. De aceea o şi vedem remâind ca granitul, măreaţă şi sigură în valurile adâncilor mişcări sociale, de cari statele continentale se cutremură. Un

www.digibuc.ro

stat mare şi puternic ca Rusia, dar absolutist, se cutremură din temelii de o mişcare socială, tot astfel Germania, tot astfel republicana şi egalitara Franţa. Ba şi membrii internaţionalei la noi, ajunşi aci miniştri şi membri la curtea de casaţie, sunt siliţi a vota o lege în contra străinilor socialişti de vreme ce indigenii socialişti ocupă funcţii înalte. Ei bine, în Anglia, sunt organele centrale ale Internaţionalei roşie, trăieşte Marx, generalismul partidului şi, nici pe guvernul, nici pe poporul englez nu-i doare capul de aceasta.

Cu acelaşi sistem oligarchic vedem Roma devenind imperiu, vedem Veneţia, un oraş, devenind putere, adesea de rangul întâiu în curs de o mie şi mai bine de ani.

Dar se înţelege că nici prin gând nu ne trece a admite că aristocraţia istorică, sub stratul oligarchiei, se poate improviza şi că putem scoate din pământ oasele Basarabilor spre a le da o nouă viaţă.

Cu totul altul e rolul monarchiei în ţara noastră.

E în de ajuns dacă sub ea se asigură înaintarea meritului şi a muncei şi dacă acestea se pun la adăpost de escamotarea din partea Caradalelor şi Costineştilor; e destul atâta şi pentru atâta numai se cere o reorganizare socială. Aceste două nu sunt asigurate în desvoltarea lor. Vedem pe cucernicul Simeon, ce merită o chilie la mânăstirea Ocnei, decorat cu *Steaua României,* senator şi om mare; vedem cavaleri de industrie îmbogăţindu-se peste noapte din răscumpărarea drumurilor de fier; vedem oameni prinşi în rebeliune făţişă devenind adiutanţi Domneşti, vedem pe alţii vânând prin cotituri sub masca patriotismului posturi la casaţie ori la drumul de fier; c'un cuvânt, nici merit nici muncă nu sunt considerate, iar ignoranţa, felonia politică, vicleşugul comun devin titluri de recomandaţie pentru înaintarea în Statul român. Şi toţi acei paraziţi sociali, toată secta

www.digibuc.ro

asta de spioni și cavaleri de industrie, acest *opium generis humani* cum i-ar zice Tacit, costă mult, foarte mult. Sarcinele de întreținere ale politicianilor de la noi, diminuează pănea de toate zilele a poporului de jos, care ca rasă, ca inteligență, ca inimă este superior păturii de parveniți și de scursături din câte-și patru unghiurile lumii, cari s'au așezat de asupra lui din secolul trecut începând.

Acest problem social ar trebui să-i fie cunoscut Regelui la venirea sa în țară; s'ar fi căzut să cunoască că nu oamenii, legați de sute de ani de soarta acestui pământ și a acestui popor, pot fi inamicii lui, ci cei scurși de eri, de alaltă-eri cari usurpaseră pentru ei privilegiul de a fi ei singuri romani, nefiind români și singurii patrioți neavând o patrie hotărâtă. Și când Epureanu a dat consiliul său M. Sale, l'a dat după îndemnul a o sumă de deputați, cari amenințau a nu voi să treacă Milcovul, dacă e vorba ca samsarii din porturi și declasații cafenelelor din București să determine și pe viitor soarta acestei țări.

CLASELE SUPERIOARE

Nu vom discuta cu *Românul* principii fundamentale, de vreme ce deosebirea punctelor de vedere e foarte mare și întreaga manieră de a privi Stat și societate, ne sunt deosebite. *Românul* și liberalii în genere își închipuesc că Statul e resultatul unui contract sinalagmatic, a unei convențiuni stabilite între cetățenii lui. Noi credem, din contră, că el e un product al naturii, că asemenea unui copac din pădure își are fazele sale de desvoltare, asemenea ori-cărui organism, își are evoluțiunea sa. Făcând paralele în-

www.digibuc.ro

tre istoria deosebitelor state antice şi moderne ne-am convins că popoarele acelea au avut prilegiul de-a imprima universului întreg caracterul lor, armele şi inteligenţa lor, signatura lor, cari s'au desvoltat în mod firesc ferite şi de demagogie şi de despotism şi că forma cea mai normală şi mai sănătoasă a desvoltării unei societăţi omeneşti este oligarchia.

Machiaveli însuşi, acest adânc cunoscător al naturii omeneşti în părţile ei rele ca şi în cele bune, dacă aprobă *in usum Delphini* sau mai bine în interesul unităţii Italiei, despotismul casei de Borgia, pe de altă parte recunoaşte oligarchiei o putere de resistenţă contra agenţilor discompunerii, pe care n'o are nici o altă fomă. Un monarch poate fi foarte puternic dar isbit cu toată puterea şi bătut într'un punct, împărăţia se clatină. Statul demagogic e prea dominat de mici interese zilnice şi personale, el e condamnat de-a fi slab înlăuntru şi în afară şi dacă prin puterea inerţiei, a obiceiului contractat de sute de ani, el continuă a merge câtva timp oarecum de la sine vine o zi în care el nu resistă descompunerei. Mărimele lui improvizate şi fără tradiţii, meschine, interesate, ambiţioase n'au întru nimic a specula interesele publice, a trăda chiar patria lor în mâini străine. Intre oligarchi se va găsi un trădător sau doui, dar ei vor fi totdeauna neutralizaţi şi sdrobiţi de clasa lor proprie, care nu va îngădui ca, prin ajutor străin, unul dintre ei să se ridice asupra tutulor.

Noi nu zicem aci că poporul trebue exclus de la dirigerea afacerilor lui. Din contră, nici când libertăţile publice nu sunt mai vii, mai puternic simţite, practicate cu mai mult interes de binele comun către toţi cetăţenii de cât tocmai sub oligarchie. Dovadă viaţa din comiţiile Romei, viaţa politică, sobră în orice punct, în comună şi în comitat în Anglia. Dar sunt cestiuni de politică generală, de războiu sau pace, de întinse şi mari reforme sociale, a căror realizare de-

www.digibuc.ro

termină epoce întregi ale istoriei, carî nu sunt, nu pot fi puse la cale în comiţii, de omul ocupat cu munca zilnică şi cu interesele zilnice.

In state demagogice se formează, pentru resolvarea acestor cestiuni, o clasă de politiciani, de patrioţi de meserie, fără trecut, fără tradiţii, cari fac din politică o speculă, un mijloc de traiu; în Statul oligarchic există o clasă de oameni, cari *ab antiquo* are sarcina de a împăca formele trecutului cu exigenţele viitorului, asigurând Statului continuitatea de desvoltare, ferindu-l de sărituri şi de întreprinderi aventuroase şi în lăuntru şi în afară. In Senatul Romei putem urmări modul în care se creau legile romane. Străbunul propunea reforma, bunul o susţinea în acelaşi senat, tatăl întrunea deja o mare minoritate, abia fiul o vedea rezolvată. Trei generaţii treceau până să se voteze o reformă care apoi intra în adevăr *in succum et sanguinem*. La noi lucrurile se traduc din franţuzeşte într'o noapte şi sunt votate a doua zi cu drumul de fier. De aceea tâmpirea cu care ele se votează, de aceea lipsa de încredere în eficacitatea lor, de aceea multe legi sunt născute moarte. Despre o viaţă şi evoluţiune proprie ideilor ce se legiuesc nu poate fi nici vorbă.

Noi nu zicem că Statul român e menit a ajunge vreodată acest ideal. Statele moderne nu se mai desvoltă, din nefericire, în linie dreaptă, ci prin cotituri, adesea prin concesii, renunţând la maniera lor de a fi, la signatura existenţei lor. Sunt cristalisaţiuni imperfecte, pe lângă câteva cristale perfecte pe cari le presintă istoria. Asta e chiar deosebirea între naţii mici, fără simţ istoric şi naţiile mari c'un profund simţ istoric şi c'un mare viitor.

Despre *refacerea* unei oligarchii istorice, pe care-o atribue *Românul*, nu poate fi nici vorbă. Inamici ai frazei şi ai oricărei formaţiuni factice şi improvizate noi vedem foarte bine, mai bine de cât *Românul*

www.digibuc.ro

poate, imposibilitatea unei asemenea refaceri şi e un act de rea credinţă de a ne atribui că voim ceea ce noi însine *ştim* că este cu neputinţă.

Cu toate acestea urmările domniei declasaţilor sunt evidente. Populaţia şi tocmai populaţia producătoare, scade de la 1864 încoace în proporţii spăimântătoare, dar ceea ce e mai trist sunt cauzele acestei scăderi, cauze adânci economice şi sociale cari fac ca însuşi sâmburul naţionalităţii, *rasa* să degenereze. S'a observat de către medicii de regimente că statura oamenilor scade, că aptitudinele lor fizice şi morale degenerează şi aceasta din urmă împrejurare e mai tristă de câţ celelalte. Nu mai e nevoe a adăoga că aceste rezultate sunt a se atribui şi sărăciei şi urmărilor ei morale, decăderei vieţei de familie, viciilor. Un prefect roşu, d. Vidraşcu, a descris aceste stări de lucruri în colori crude, dar adevărate din nenorocire. Nu noi singuri o zicem aceasta, sunt roşii cari o zic. D. Aurelian constată că facem drumuri de fier, şcoli, etc., dar că în acelaşi moment suntem suplantaţi de străinii ce imigrează, că suntem ca omul care munceşte pentru străini de vreme ce el sau nu va avea copii, sau copiii lui se vor stinge. Dacă *Românul* crede că moartea, peirea fizică a neamului românesc nu este o ironizare amară a sistemului de pân'acum, să-i fie de bine. Noi credem însă, că un sistem care, oricât s'ar îmbogăţi patrioţii, are de rezultat moartea reală a unei naţii, e tot ce se poate mai rău şi mai ucigaş ca sistem.

Dar care e origina comună a acestor rele? Declasarea, zicem noi, înmulţirea peste măsură a oamenilor ce trăesc din munca aceleiaşi sume de producători. In alte ţări clasele superioare compensează prin munca lor intelectuală, munca materială a celor de jos. Intrebăm dacă cele patru clase primare şi cursul de violoncel a d-lui Costinescu compensează zecile de mii de franci ce acest consumator le ia pe an evident

www.digibuc.ro

din munca altora? Inaintarea pe scara societăţii române nu este dar datorită meritului, ştiinţei, activităţei; ci un leneş ignorant care învârteşte şurupuri patriotice, ajunge prin intrigă şi neadevăr ori unde pofteşte.

Aceşti oameni declasaţi sunt tot odată instrumentele cele mai bune pentru că sunt cele mai coruptibile cu cari se servesc străinii pentru a exploata ţara, populaţiile ei autochtone.

Iată nervul răului în contra căruia nu ajută nici proclamarea independenţei, nici coroana de oţel a regelui, nici ridicarea creditului visteriei, bazat pe cunoştinţa că Statul român are bunuri imobiliare de câteva miliarde de înstrăinat, nici frazele patriotice.

Voiţi bani cu 3 la sută? Vindeţi moşiile Statului la companii străine şi-i veţi avea. Aceasta nu va dovedi însă că din sine însuşi poporul românesc se desvoltă, că el însuşi se bucură în plenitudine de măreaţa moştenire pe care i-au lăsat-o harnicii şi vitejii lui strămbuni.

DESVOLTAREA ISTORICA A ROMANIEI

A generaliza o aserţiune, susţinută numai în parte, e o sofismă din cele mai comune. E adevărat că sofismele sunt atât de dese în gazete, încât mai nu merită ca cine va să releveze erorile, parte intenţionate, parte neintenţionate, câte obvin în ele. Un cod al şiretlicului gazetăresc, al apucăturilor sofistice a acestei bresle de negustori de vorbe, scris popular pentru înţelegerea fiecărui, ar merita în adevăr acel nume pe care călugării îl dădeau în evul-mediu logicei lui Aristotel: *medicamentum mentis.*

www.digibuc.ro

In unul din numerile trecute vorbisem de schimbările în Bulgaria şi găsisem că manifestul tânărului principe de Battenberg, avea, abstracţie făcând de orice alte motive, un timbru sănătos.

In adevăr, orice Stat are nevoie de o seamă de condiţii indispensabile, pentru ca să poată exista de pe o zi pe alta. La statele cu trecut istoric sau cari şi-au avut în curs de sute de ani obiceele lor juridice şi administrative, lucrul merge de la sine. *Moravurile fără legi pot totul, legea fără moravuri aproape nimic.* E un adevăr acesta, atât de general, aplicabil tuturor formaţiunilor de Stat, în când se va vedea că Statele în cari există şi mai multă justiţie şi mai multă libertate cetăţenească, sunt acelea unde obiceiul vechiu, datina ţine loc legilor scrise, unde acea datină nici a fost codificată vre-odinioară. Cu totul altfel în Bulgaria. Lipsită din veacul al XIV-lea de o autonomie oricât de restrânsă, trecută prin focul şi sabia cuceritorilor osmani, dreptul public şi cel privat, tradiţie şi datină au fost îngropate sub ruinele cetăţii de spini, împreună cu dinastia Şişmanizilor din Bydn, încât mişcarea de emancipare a popoarelor orientale i-au găsit egalizaţi de sabia păgână, care tăiase ori ce cap răsărea deasupra puţin înţelegătoarei mulţimi.

Problema a fost şi este cu totul alta decât în România, ale cărei părţi constitutive aveau trecutul şi tradiţiile lor stabilite de la începutul secolului al XIII şi până la 1700. Alte condiţii de existenţă ca Stat are deci a propune Alexandru Bulgariei sale ca să existe în mod normal; altele cu totul îşi imagina Epureanu pentru România. Epureanu era liberal şi liberal sincer. Admirator şi cunoscător al instituţiilor liberale engleze, el recunoscuse adevărul că garanţia duratei şi trainicei desvoltări a unui stat cu instituţiile lui cu tot, e împăcarea formelor tradiţionale de existenţă cu cuprinsul lor nou, cu desvoltarea nouă. Astfel stejarul, oricât de mic ar fi la început, un vlăstar ră-

www.digibuc.ro

sărit din pământ, are acelaşi caracter, aceeaşi formă ca uriaşul secular care a dat naştere unui codru de stejari, care a asimilat cu esenţa şi a absorbit în formele sale păturî din ce în ce mai adânci ale suprafeţei pământului.

A imputa lui Epureanu c'ar fi propus loviri de stat sau feudalism este neadevărat pe de o parte, absurd pe de alta faţă c'un om care a fost prezident de consiliu într'un cabinet din care făcea parte şi d. Ioan Brătianu. Dar fiind că constituţia se numeşte pact între ţară şi dinastie dacă ilustrul Carada, improvizat în tribun al poporului, pretindea că opera unei singure nopţi de insomnie, copiată după texte străine, coprinde condiţiile ce ţara le pune dinastiei, dinastia având înainte-i un viitor de sute ani, avea din parte-şi dreptul să pună asemenea condiţii bine cumpănite, pentru ca din acordarea reciprocă a condiţiilor să resulte legea fundamentală a Statului. Aceasta nu s'a făcut şi nici nu se mai poate face. Deci numai în marginele constituţiei actuale se pot crea acele legi organice, cari să asigure autoritatea coroanei pe de o parte, pe de altă desvoltarea morală şi economică a ceea ce noi numim elementul istoric, autocton al ţării faţă cu păturile neistorice ale unei recente şi din ce în ce mai mari imigraţiuni. Dacă în adevăr ţara n'ar fi compusă de cât din acei eleganţi picpocheţi înmănuşaţi, scoşi ca din cutie, cari formează elita partidului roşu, din acei oameni cu patru clase primare şi exigenţe aristocratice, din gheşeftari, nagaica eventuală a unui Ehreurot român ar avea efecte moralizatoare. Dar, contrariu aserţiunei d-lui Dimitrie Brătianu, ţara consistă în cea mai mare parte din oameni cinstiţi, cari n'au nevoe de cât ca munca adevărată şi rezultatele ei să fie asigurate prin o administraţie onestă şi prin o justiţie nepărtinitoare, oameni ce ar trebui sustraşi de sub siste-

www.digibuc.ro

mul de corupţie electorală şi administrativă a partidului roşu.

Generalizarea celor zise de noi despre Bulgaria asupra României, e deci o sofismă a foii oficioase, pe care o respingem.

CULTURA ROŞILOR

Niţică franţuzească învăţată de la vr'un *coiffeur* sau de la vr'o guvernantă, rătăcită prin Bucureşti, cetirea de romanuri rele şi de scrieri beletristice asupra Statului, iată cultura oamenilor ce pretind a voi să discute cu noi probleme serioase de Stat şi de la cari am putea jura, că n'am auzit nici când un contra-argument serios la vr'una din întâmpinările noastre. Sofisme câte vreţi. Panglicării retorice, generalizări de ceea ce s'a susţinut în parte ,strâmbări a tezelor ce s'a stabilit în genere, întortocheri de cuvinte, jucării cu înţelesul îndoit pe care-l poate avea o expresie lexicală, d'astea câte vreţi. Niciodată, dar niciodată un argument *ad rem,* dedus din natura lucrurilor, dictat de iubirea de adevăr.

Şi de ce? Pentru că nu sunt capabili de a pricepe adevărul. Din articolele ziarului guvernamental ar putea extrage cineva un sistem întreg de falşificare a judecăţii de sofistică.

Şi de ce sunt incapabili de a pricepe adevărul? Pentru că scopul lor nu a fost niciodată de a'l căuta. Jurnalistica în mâinile roşilor a fost un mijloc de traiu, un mijloc de a parveni, de a câştiga, nu de-a spune adevărul. Dar unde interesul dictează, acolo nu mai există adevăr: *stat pro ratione voluntas,* voinţa

www.digibuc.ro

i se substitue argumentului şi cu apetiturile nu se discută. De geaba i-am spune onor. Costinescu: nu te face gazetar or director de bancă, pentru că nu ştii carte! Cu toate că'şi cunoaşte cusurul, se va face, căci câştigul material îl chiamă. Geaba i-am spus onor. Stătescu: nu te face director de drum de fier, nu te băga la treaba din care nu te pricepi nici cât e negru sub unghie! Se va face, căci apetitul după zecile de mii de franci îi gâdilă cerul gurii.

Cu apetiturile nu se discută. Când sunt nelegitime, când nu sunt bazate pe muncă, pe cunoştinţe, ele trebuesc condamnate în toată goliciunea lor. Atât ar mai trebui, să discuţi pictură c'un orb, muzică c'un surd, filosofie morală cu Scarvuli.

Şi 'n adevăr ce personage profund respectabile ni se prezintă? Dacă aceşti oameni n'ar avea minte sau cultură, precum n'o au, treacă meargă. Nu cultura 'l face pe om cinstit şi se află în cel din urmă ţăran de munte mai multă noblete de inimă, mai mult caracter, mai mult simţ de dreptate, decât în Flevii şi în Caradalele lustruite şi aristocratizate.

De-ar avea caracter!

Dar oare caracter este a scoate *Republica română*, a face parte viaţa toată din societăţile republicane internaţionale şi a încheia cariera prin a declara că regalitate este încoronarea vieţii unui republican? Respectabil este bătrânul Garibaldi. Republican a fost republican a rămas. Şi slavă Domnului, dinastia de Savoia şi meritele ei pentru unitatea Italiei ar fi motive morale mai puternice de convertire politică, decât... o *pensie reversibilă*. Când era republican, d. X cerea pomană de la piaţă; acuma, ca pomanagiu al bugetului, e mare dinastic. Şi în acelaşi timp fiii săi, ce trăesc din pomana pensiei dată de monarchia ereditară, beau la Paris în sănătatea republicei române în cafeneaua *Procope*, plătind cu banii cari

www.digibuc.ro

poartă capul regelui pe avers şi sunt din visteria regelui.

Iată oamenii respectabili cu cari discutăm, oameni cari n'au respectat nici credinţele lor proprii şi cari sunt gata a le vinde pe o pensie ori pe o slujbă. A se respecta pe sine, onorabililor, nu va să zică de loc a discuta politica serioasă de Stat, cu absolvenţi ai claselor primare şi matematici ca Nastratin Hogea.

„In loc de a lucra ca, întru cât priveşte relaţiunile internaţionale *Românii să se înfăţişeze străinilor totdeauna uniţi*, ziarele opoziţiunei propagă desbinarea" continuă *Românul*.

....hidoasa pocitură
Ce-au semănat în ţară invidie şi ură.

ne spune că noi semănăm desbinarea. Dar existat-a desbinare înaintea roşiilor? Nu s'au ridicat toţi ca un om de câteori era un interes al ţării la mijloc? Dar cine a semănat ura şi desbinarea dacă nu *Românul* în curs de douăzeci de ani.

Şi aceasta ne-o spune cine? Omul, care în mijlocul unui războiu, n'a găsit alt de zis maselor adunate sub fereastra sa, decât că mai există o Plevnă, ce trebue luată... Plevna internă a reacţiunei.

Ei, Plevna reacţiunei e ţara întreagă. Plevna pe care vrea s'o ia Herşcu Goldner împreună cu Giani, Cariagdi, Carada, C. A. Rosetti, este acest popor românesc, îngenunchiat şi exploatat de gunoaele pământului întreg. In contra acestei Plevne vă organizaţi, punând şef al statului major pe complicele lui Varsavski, această Plevnă o scăpaţi, nimicindu-i toate tradiţiile, batjocorindu-i religia, corumpându-i spiritul, încuragiând malonestitatea şi canaileria de caracter; şi, când vedem apatia în care a căzut ţara, fatalismul ce-l domină pe acest popor nobil, dar adânc adânc îngenunchiat, teamă ne e că ora acestei glorioase şi străvechi Plevna a sunat şi că cenuşa lui Mateiu Basarab, care a blestemat neam de neamul

www.digibuc.ro

vostru până într'a şaptea spiţă, va dormi sub ţărâna cucerită, în pământ străin.

„Ca românii să se înfăţişeze străinilor uniţi?"

Dar sunteţi voi Români? Dar cunoaşteţi voi poporul? Sunteţi în stare a pricepe geniul şi înclinările lui? Ştiţi voi româneşte măcar? Păsărească d-lui C. A. Rosetti e limbă? Obiceele de cocote şi de picpocheţi sunt datine strămoşeşti? Cărţile ce le scrieţi, legile ce le croiţi, gândirea şi inima voastră, complexiunea voastră fizică şi morală, răsărit-au din sâm burii de stejar, ce împodobesc mormântul lui Ştefan cel Sfânt? De la Seina, din Bizanţiu, din lupanare şi din spelunci v'aţi cules apucăturile politice şi morale; nu din istoria şi din natura poporului nostru. De aceea aţi fost ca virusul în organizmul viu al naţiei; de aceea corpul material al naţiei moare şi se purifică, pentru aceea voi, paraziţi, nu vă puteţi aclimatiza, pentru că voi, etnic şi moralicește, sunteţi străini cu totul de substanţa din care e compus neamul românesc.

Ne e ruşine că aţi usurpat numele de român, ruşine că strămoşii sunt condamnaţi a purta acelaşi nume, cu care vă drapaţi corupţia şi mizeria de caracter.

PATURA SUPERPUSA

Nu există, după a noastră părere, nici o deosebire între *rasa română* din Muntenia, Moldova, din cea mai considerabilă parte a Ardealului şi a Ţării ungureşti. E absolut aceiaşi rasă, cu absolut aceleaşi înclinări şi aptitudini.

Dar în Bucureşti şi în oraşele de pe marginea Dunării s'a ivit un element etnic cu totul nou şi hibrid

www.digibuc.ro

care ne-a furnisat generaţia actuală de guvernanţi. Acestea sunt rămăşiţele haimanalelor de sub steagurile lui Pasvantoglu şi Ypsilant şi resturile numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar. Din această seminţie nouă fac parte oameni ca Giani, Caradà, C. A. Rosetti, Pherekydis, Serurie ş. al. Toată spuma asta de fanarioţi novisimi, cari s'au pripăşit în ţară de 50—60 de ani încoace, formează naturalmente elementul de disoluţiune, demagogia României.

Fizic şi intelectual stârpituri, neavând nici tradiţii, nici patrie, nici naţionalitate hotărâtă, le vedem punându-se la discreţia străinilor şi votându-le când pe Stroussberg, când răscumpărarea, ba le vedem aliându-se în Moldova cu evreii, ca să paralizeze lupta de emancipare naţională de acolo. Aprinşi de-o instinctivă ură contra tuturor elementelor istorice şi autohtone ale acestei ţări, le-am văzut introducând în toate ramurile legi străine neadaptate nici interelor, nici naturii ei.

Aceste elemente sunt cu mult mai numeroase în Ţara românească de cât în Moldova, dar şi aci ele se află mai cu seamă în centrele şesului, nu prin oraşele de la munte, nici prin ţinuturile de acolo. Pe aceste producte de baltă Moldovenii îi confundă apoi cu populaţia istorică a Ţării româneşti, precum se află în sate în genere şi în deosebi la Câmpu-lung, la Târgovişte, la Târgu-Jiului, ş. a. m. d. Acestor producte de baltă, moldovenii le zic din eroare munteni, căci nu sunt munteni.

Aşa dar: *distinguendum est.*

Ceea ce sunt pentru Moldova evreii, sunt pentru Ţara românească aceste venituri cari, prin identitatea religiei, au ştiut să se strecoare printre români, să-i amăgească şi să ajungă a-i stăpâni; şi pentru că lucrul să le succeadă şi mai bine au precupeţit tocmai instinctele noastre naţionale.

www.digibuc.ro

Vedem bună-oară pe-un C. A. Rosetti, un grec, şi pe Carada un alt grec, înfiinţând o gazetă.

Ce nume îi dau?

Românul.

Ei cari n'au fost români neam de neamul lor.

De-aceea e destul ca aceşti oameni să lipsească de la guvern fie ori-cine altul, şi numai de cât nu se mai simte nici o deosebire între român şi român. Dar cum o fi Carada, Giani, Cariagdi, C. A. Rosetti, Phereky-dis, ş. a. românul de ori unde începe a se simţi străin în ţara lui proprie şi, precum zice *Posta,* guvernul i se pare tot atât de străin ca cel unguresc Ardelenilor, ca cel muscălesc Basarabenilor.

E un axiom în mecanică, că efectul trebue să fie egal cu cauza.

Domnia fanariotă şi scurgerea sistematică de stârpituri şi faliţi în şesul Ţării româneşti a ţinut 121 ani. Abia la 1921 avem perspectiva că, prin o lungă reacţiune a spiritului naţional şi a puterii de asimilaţiune a solului şi a rasei, vom fi esterminat până şi urmele acelei domnii odioase. Abia atunci caracterul meschin, lipsit de onoare şi de curagiu al acestor venetici se va fi adapat caracterului inimos al naţiei româneşti şi abia strănepoţii Caradalelor vor *putea* fi români. Caradalele actuale, *chiar să vrea, nu pot să fie români,* precum din salcie, ori-cât ne-am sili nu putem corci stejar.

Lupta Moldovei contra numiţilor munteni nu este deci îndreptată în contra elementelor istorice ale Ţării-româneşti, ci în contra celor neistorice. E o luptă comună, la care tot neamul românesc ia parte în mod instinctiv, cucerind bucată cu bucată bunurile lui naţionale. Azi e limba, pe care aceste stârpituri o prefăcuseră într'o păsărească neînţeleasă, mâni va fi poate organizaţia socială, poimâine biserica şi şcoa la, una câte una. Totul trebue smuls din mâna aces-

www.digibuc.ro

tor oameni c'o înăscută incapacitate de-a pricepe adevărul şi lipsiţi de posibilitatea patriotismului: totul trebue *dacizat* oare-cum de acuma înainte.

Deşi poporul român e numeros, lupta lui e disproporţionat de grea, de vreme ce aceşti oameni au sprijin pe străini. Aduşi la putere de Rusia, susţinuţi azi de alianţa austro-germană, vedem pârghiile cari-i ridică aşezate în afară, pe când înlăuntru n'avem decât poporul nostru propriu, esploatat cu neomenie, să răcit scăzând numeric şi fără o conştiinţă limpede de ceea-ce trebue să facă.

Naţia românească n'are de gând încă să institue, pentru regularea acestui soiu de stăpânitori, ordinul sfintei cânepe spre a ridica la aceleaşi demnităţi pendente şi pe grecul Serurie şi pe grecul C. A. Rosetti şi pe bulgarul Mihălescu şi toată seminţia dominantă.

Dar să nu desperăm.

Planta creşte la noi. Ar trebui numai nişte mâni vârtoase mocăneşti cari să ştie s'o întrebuinţeze. Apară ele în Moldova, apară peste Olt ca'n vremea lui Tudor, naţia le-ar primi aşternându-le flori şi covoare pe drumuri, precum i le aşternea lui Mateiu Basarab la intrarea în Târgovişte. Şi Mateiu Basarab, adormitul întru fericire, făcea un uz îmbelşugat de această plantă, distribuind cordoane la Caradalele din zilele lui.

Aşa dar, încă o dată, *distinguendum est.*

Avem de o parte rasa română, cu trecutul ei, identică în toate ţările pe cari le locueşte, popor cinstit, inimos, capabil de adevăr şi de patriotism.

Avem apoi de asupra acestui popor o pătură superpusă, un fel de sediment de pungaşi şi de cocote, răsărită din amestecul scursăturilor orientale şi accidentale, incapabilă de adevăr şi de patriotism, rasa Caradalelor, pe care Moldovenii din eroare o numesc Munteni.

www.digibuc.ro

Această teorie am espus-o în mai multe rânduri, dar *Românul* s'a ferit de a ne respunde.

E o cestie foarte neplăcută pentru un guvern compus în cea mai mare parte din asemenea adunături şi pentru un partid în care, la zece nume afli abia unul românesc.

Cine va face lista funcţionarilor mai cu seamă înalţi, a pensionarilor, a deputaţilor, a arendaşilor bunurilor publice şi private, c'un cuvânt a tot ce reprezintă circulaţiunea şi reglementarea vieţii generale a ţării, va observa cu înlesnire că frânele stăpânirii reale au scăpat prin mâna elementului autocton şi istoric şi au încăput pe mâni străine. Dar acest din urmă element, această formaţiune hibridă se pretinde română? Ne apărat se pretinde, căci altminteri n'ar avea pretext să stăpânească. Dar nu este *încă* şi nu are încă nici posibilitatea organică de a fi română.

Nu tăgăduim că foarte numeroase elemente s'au asimilat pe deplin cu rasa română, dar acelea sunt intrate de mult, de-o sută, două, ba chiar de două-sute cinci-zeci de ani.

Insă nu acestea domină, ci imigraţii proaspeţi cari sunt abia în generaţia a doua, a căror limbă maternă era încă străină şi cari s'au romanizat, în privirea limbei, în şcoalele noastre.

Limba singură nu constitue însă naţionalitatea.

Calităţile morale şi intelectuale ale rasei au o însemnătate cu mult mai mare.

Dac'am încerca să determinăm esact timpul în care elementul autocton a învins pe cel imigrant, sau a fost învins de el, am zice:

1700 învinge elementul imigrant prin domnia fanariotă.

La 1821 începe reacţiunea elementului autocton şi merge biruitoare şi asimilând până la 1866.

www.digibuc.ro

La 11 Februarie 1866 învinge din nou elementul imigrant.

Există şi de-atunci o oscilaţiune, o mutare a punctului de gravitaţie când asupra elementelor instinctiv — naţionale, când asupra celor instinctiv străine, dar victoria, precum vedem, e momentan a acestor din urmă.

Dar care îi semnul prin care se disting aceşti oameni neasimilaţi, de provenienţă transdanubiană de populaţiunea de rasă?

Cerem a se constata aceasta în toate punctele. Noi zicem prin sterilitate fizică şi intelectuală. Sunt intelectual şi fizic sterpi, sunt catâri în toată privinţa. Sau nu produc copii de fel sau produc stârpituri, menite la o degenarare gradată şi la stingerea în generaţia a treia ori a patra. Constatăm apoi la ele simptome permanente de slăbiciune intelectuală. La ei mintea e substituită prin viclenie. Viclenia e un semn de slăbiciune, căci mintea omenească veritabilă stă în raport direct cu capacitatea de a pricepe în mod desinteresat un adevăr. Ca slăbiciune de caracter e de citat falşitatea. Prietenoşi, lipindu-se şi măgulind pe ori cine de care au trebuinţă, ei urăsc în realitate ori-ce putere superioară, fie intelectuală, fie de caracter. Istoria lui Tudor şi a lui Cuza ar ilustra această teorie.

Oamenii ce linguşeau a împărtăşi ideile acestor spirite cu totul lipsite de viclenie, nu aceia cari ar fi avut curagiul de a li se opune pe faţă, îi trădează.

Dacă am cerceta originea ofiţerilor de gardă de la 11 Februarie, am afla că e străină, începând cu fiul unui făclier grec de la Botoşani şi urmărind toate numele.

Fără îndoială lupta aceasta e purtată în mod instictiv, fără claritate de vederi, cu tendenţe elementare de atracţiune şi repulsiune. Precum Celţii Irlandei, deşi anglificaţi, simt dominaţiunea anglo-saxonă

www.digibuc.ro

ca pe o dominaţiune străină de rasa şi inclinaţiunile lor, tot astfel poporul românesc simte instinctiv că e dominat de oameni cari se *pretind* numai români, fără a fi, şi cari n'au nici milă de el, nici pricepere pentru geniul lui.

Geniul neamului românesc e o carte cu şeapte peceţi pentru generaţia dominantă.

ELEMENTELE STREINE

Urmând discuţiunea asupra punctului stabilit în numărul precedent, adică a deosebirei între românii de rasă şi pretinşii români de provenienţă incertă, ni se înlesneşte mult răspunsul la cestiunele ce ni le impune viaţa publică.

Vedem de exemplu în vremea lui Matei Basarab, o creştere a populaţiei atât de repede, în cât ajunsese la numărul ce-l are astăzi, adică la 3 milioane aproape numai în Muntenia.

Ca corelat al acestei desvoltări, vedem stabilindu-se definitiv o limbă literară, comună întregei naţionalităţi române, operă la care a concurs atât Teofan, mitropolitul Ardealului, cât şi Varlam al Moldovei. O unitate ideală cel puţin a răspânditului popor românesc plutea înaintea vederilor acelor venerabili bătrâni al căror curagiu războinic nu avea egal decât în curagiul moral de a deslipi odată pentru totdeauna elementul etnic al latinităţei din Orient de masele slave, turanice şi greceşti cari îl înconjurau. Şi în adevăr, dacă citim documentul lui Matei Basarab de la 1639 ne încredinţăm că el îşi pricepea misiunea lui istorică:

www.digibuc.ro

„Doamne! — zice el, — veniră străinii în moşia noastră şi'şi spurcară mâinile lor cu mite şi îndrăznire a vinde şi a cârciumări sfintele Tale şi a goni pe *moşneni* şi în avutul lor a băga pe *străini*, fum de rușine vecinilor noştri,"... oameni străini nouă, *nu cu legea* (religia) şi cu *neamul*, cu *limba* şi cu *năravurile cele rele*".

Iată dar o deosebire clară între *lege şi rasă;* între confesiune şi naţionalitate!

Apoi urmează zicând:

„Intorcându-se Dumnezeu cu milă la această *să-„racă de ţară*, adusu-şi-au aminte de Noi, Matei Ba-„sarab, şi ne-au adus din ţări străine, de unde eram *„goniţi de streini şi pribegi de răul lor* şi ne alese la „domnia ţărei şi ne ridică în scaunul strămoşilor „noştri".

Această reacţiune a elementului contra cotropirii de elemente introduse în mod clandestin în ţară, precum şi redeşteptarea în genere e în luptă însă cu elementele imigrate, cari ajung a stinge dinastia Basarabilor şi a introduce domnia streină a fanarioţilor.

In scurt timp populaţia de trei milioane a Ţării româneşti scade la 700.000, şi aceasta într'o mizerie ne mai auzită.

La 1821 revine domnia naţională. Fără ca sistemul de guvernământ să fi devenit esenţial altul, populaţia creşte repede, limba se desbracă în mai puţin de două-zeci de ani de cuvintele greceşti, turceşti, etc., cari se introduseseră în epoca fanarioţilor; progresul real şi repede al rasei române o face matură pentru unire, pentru cei dintâiu paşi în civilizaţiunea apuseană.

Se va observa că în timpul de la 1821—1866, se tipăreau şi se citeau cărţi, că rasa română este cea setoasă de cunoştinţe şi capabilă de a pricepe adevărul.

www.digibuc.ro

Ei bine, după 1866 se ivesc tot fenomenele ce se constată pentru epoca de la 1700—1821.

Populaţiunea autochtonă scade şi sărăceşte; cărţi nici se tipăresc, nici se citesc; pătura dominantă, superpusă rasei române n'are nici sete de cunoştinţi, nici capacitate de a pricepe adevărul. Dacă acest sediment învaţă, o face de silă, gonind o funcţie trebue să fii înrudit cu ei, să ţi se termine numele în *oglu, opulos* sau în *idis* şi să fi terminat patru clase, sau, în caz de mari exigenţe administrative şi financiare, şi un curs de... *violoncel*. Un adevărat sediment de pungaşi şi de cocote, precum am mai zis'o.

S'ar părea, la prima vedere, că e indiferent ce elemente determină soarta unui popor, fie autochtone, fie venite din afară. Dar pentru un observator mai adânc nu e indiferent.

Toată soarta Franţei e alta, de când instinctele rasei celtice, în revoluţia cea mare, au învins şi înlăturat instinctele romano-germanice cari stăpâniseră pân'atunci. In multe provincii germane se recunoaşte foarte mult influenţa elementelor slave, germanizate şi va rămâne totdeauna o mare deosebire între Germanii de sud, o rasă aproape pură, între Scandinavi, asemenea puri şi între Prusieni bună-oară. Nu e asemenea indiferent pentru Anglia dacă predominaţiunea ar fi a elementului celtic sau acelui anglo-saxon. Predispoziţii şi aptitudini moştenite, calităţi sau defecte intelectuale şi morale, dau domniei unui element etnic alt caracter de cât domniei celui-lalt element. *Suntem de exemplu convinşi, că demagogia la noi e de origină fanariotică; că ea însemnează ura înrădăcinată a veneticului fără tradiţii, fără patrie, fără trecut în contra celor ce au o tradiţie hotărâtă, trecut hotărât.* De aceea roşii să şi recrutează mai mult dintre grecii şi bulgarii romanizaţi. Setea de a'şi crea un trecut pe care nu'l au, se vede din tendinţa de-a schimba totul şi de a da lucrurilor alt *cachet*.

www.digibuc.ro

Ast-fel se schimbă numele istorice ale stradelor din Bucureşti, dânduli-se altele, cari ar putea fi puse în raport cu ceea ce ei pretind a fi făcut în ţară. Aceste elemente hibride se vor distinge aşa dar prin ura trecutului şi a tot ce se poate numi istorie într'o ţară, fie instituţie, fie rasă, fie religie, fie datine.

Dar nu numai la noi se va observa lupta de predominare de rasă şi oscilaţiunea, ci şi în alte ţări, în raporturi mai mari.

In Rusia, mutarea capitalei la Petersburg înseamnă predominarea rasei *germane*, rusificate în dealtmintrelea. Tendinţa de-a muta punctul de gravitaţie la Moscova e *slavă; instinctele* de devastare şi de răsturnare a tuturor lucrurilor existente cu susul în jos, sunt *tătare*.

Astfel vedem că la urma urmelor ori-ce formă cât de subtilă a vieţii, se reduce la un substrat solid, experimental şi că politica unei ţări, pornirile în bine şi în rău, atârnă de la complexiunea fizică a indivîzilor, de la originea lor, de la defectele sau calităţile înăscute rasei lor.

Precum aceeaşi limbă se va pronunţa altfel de un german, alt-fel de un slav, alt-fel de un italian, tot ast-fel aceleaşi legi se vor aplica după natura celui ce le aplică, aceeaşi ţară va avea altă soartă după cum va fi natura celor ce o conduc.

Dacă considerăm vigoarea estraordinară a începuturilor noastre istorice, figura unui Mircea sau Ştefan cel Mare, şi le comparăm cu mizeria şi puţinătatea de caracter din ziua de azi, nu mai încape îndoială, că alt element predomina atunci, altul azi, şi poate toată cestiunea se reduce la aceea că pe atunci precumpănea populaţia autochtonă de *munte*, iar azi precumpăneşte cea imigrată de *baltă*.

Iată dar care e antagonismul veritabil între Moldoveni şi aşa numiţii Munteni. E antagonismul între elementele istorice ale acestei ţări şi cele neistorice.

www.digibuc.ro

ROMANII DE PROVENIENŢA INCERTA

Nu ne îndoiam că distingerea noastră între românii de rasă şi românii de provenienţă incertă are să provoace nemulţumiri. Am mai tratat cestiunea aceasta când în treacăt, când atrăgând în cercul discuţiei elemente istorice şi etnologice mai numeroase, dar era atât de jenantă pentru d. C. A. Rosetti şi pentru partidul de la guvern în cât, cu o vădită teamă, s'a ocolit ori-ce răspuns. Abia acum *l'Indépendance Roumaine* din cauze pe cari le înţelegem poate, ne răspunde, tăgăduind se înţelege adevărul aserţiunii noastre şi, ca argument *ad hominem*, ne spune că, dacă în partidul liberal se află oameni de origine streină, în partidul conservator se află deasemenea.

Argumentele *ad hominem* nu probează nici odată nimic.

Se poate ca scriitorul articolelor din „Timpul" să fie însuşi fanariot sau străin de origine şi teza tot rămâne adevărată, de vreme ce adevărul teoretic nu are a face nimic cu persoana care-l enunţă, precum legea că repeziciunea cu care un corp cade, creşte în pătrat, e o lege egal de adevărată, fie enunţată de un chinez ori de un american. Tot astfel adevărul că în România predominarea a scăpat din mâinile elementelor istorice şi a încăput pe mâna celor neistorice rămâne acelaşi dacă l'ar spune un român de rassă sau unul de origină străină, acelaşi dacă l'ar atinge pe enunţător sau nu.

Aşa dar argumente *ad hominem*, ori cât de plausibile ar fi pentru masa cititorilor, nu au absolut nici o valoare în privirea adevărului în sine al unei teze.

Teza noastră este cu toate acestea atât de adevărată în cât se poate proba oare-cum caz cu caz.

www.digibuc.ro

Intre domnii fanarioţi o singură familie s'a distins prin iubire pentru ţările române, prin sacrificiul vieţii chiar pentru integritatea patriei: Ghiculeştii. Ei bine, Ghiculeşti n'au fost fanarioţi veritabili, ci albanezi. Chiar numele „Ghica" nu însemnează de cât „Gheorghe" în limba albaneză.

In privinţa dar a imigraţiunii de peste Dunăre cată să stabilim că, în încrucişarea de rasă care a avut loc, trebue să se ţină seama de o consideraţie de căpetenie: dacă rasa imigrată a fost tânără sau învechită. Tinereţea unei rase nu atârnă de secolii pe cari i-a trăit pe pământ. Ori-ce popor care n'a ajuns încă la o deplină desvoltare, care n'a trecut încă prin corupţia şi mizeriile ce le aduce cu sine o civilizaţie înaltă, dar în decadenţă, e un popor tânăr. La popoarele tinere se va constata un fel de identitate organică; craniile sunt cu totul asemănătoare în privinţa formaţiunii şi mărimii, statura este cam aceeaşi, precum un stejar nu este de cât reproducţiunea altui stejar. Din această asemănare de formaţiune resultă o mare asemănare de aptitudini şi înclinări, cari se manifestă în caracterul unitar al naţionalităţii. Din asemănarea de aptitudini resultă o estremă putere şi energie vitală a colectivităţii. In acest studiu de desvoltare al nediversificării, omul face atât de mult parte din totalitate, în cât nu el, ci abia totalitatea formează un singur individ. O rasă tânără încrucişată c'o altă rasă asemenea tânără, dă un resultat nou în care aptitudinile amândurora se împreună într'o formă nouă, vitală.

Amestecul însă dintre o rasă îmbătrânită şi una tânără dă aceleaşi resultate pe cari le dă căsătoria între moşnegi şi femei tinere: copii închirciţi, mărginiţi, predispuşi spre morbiditate.

Dacă vom alătura regula aceasta la fenomenele câte ni se prezintă, dacă vom considera emigraţiunea anuală pentru cauze de sănătate a populaţiunilor ură

www.digibuc.ro

şeneşti din România şi morbiditatea cunoscută a acestor elemente, vom vedea că, în cea mai mare parte cel puţin, încrucişarea de rasă a fost nefericită. Mortalitatea din oraşe ne-ar dovedi în fine că această rasă hibridă este menită a se stinge.

Dar ceea-ce este fizic adevărat, e intelectual şi moraliceşte adevărat. Spiritele sunt morbide: de acolo substituţia a orice activitate intelectuală adevărată prin viclenie, tertip şi minciună. Caracterele sunt slabe; de acolo substituţia energiei şi curagiului prin un fel de meschină adoptabilitate în toate împrejurările. In loc ca ele să imprime caracterul lor evenimentelor, din contră evenimentele se imprimă în ele ca într'o ceară moale, însă şi aceasta fără nici un fel de durabilitate.

De aceea nu e nimic serios în România. Azi unul proclamă republica, mâine e ultramonarchist; azi reprezintă o idee, mâine alta; toate în acelaş mod superficial. Am zice că o idee nu mai e în stare a'şi crea în creer un resid material nou în care să se statornicească, precum un copac îmbătrânit nu mai produce ramuri nouă. Numai pe cele existente deja mai răsar frunze, ca cea mai superficială manifestare de viaţă.

Nimeni nu va tăgădui extrema sterilitate intelectuală şi morală a elementelor dominante din România. Cu toată mulţimea de oameni cari ştiu carte, arareori se va găsi un şir scris a cătării, care să dovedească o concepţie puternică. Oameni de caracter hotărât şi statornic sunt asemenea rari.

Stabilim încă odată că trebue a se distinge între deosebitele rase imigrate în România.

Nu toţi cari au trecut la noi sub nume de fanarioţi, sunt în adevăr fanarioţi, nu toţi au fost neasimilabili. Din contră, n'am tăgăduit din capul locului că foarte numeroase elemente s'au asimilat cu totul şi că numai imigraţiunea cea mai proaspătă, de 50—60 de

www.digibuc.ro

ani încoace, prezintă inconvenientele neasimilării sau a neputinţei de a se asimila.

Dar *l'Independance Roumaine,* merge mai departe. Citează ca argument *ad personam* pe d. Catargiu.

Aci se înşeală onor confrate.

Catargieştii se găsesc deja ca boieri în timpul lui Mihai Viteazul şi înainte, deci acum trei sute de ani. Tot astfel Cantacuzineştii, Roseteştii din Moldova ş.a.

L'Indépendance Roumaine mai vrea să introducă cu ocazia aceasta un basm despre C. A. Rosetti. E de notorietate publică ca d. C. A. Rosetti n'are a face de departe măcar cu familiile istorice de acelaşi nume, cari se află în ţară, de notorietate publică că tatăl d-sale era grec, că d-sa pronunţă încă azi limba românească peltic ca orice grec. Ziarul francez susţine acum că actualul ministru de interne e de origină italiană, ba chiar străvechiu în ţară. Până la probă negăm toate poveştile astea, scornite în favorul unui om pentru care a *pretinde că e român* s'a dovedit a fi un lucru mai mult profitabil, de cât adevărat.

Nu oprim pe nimeni de a fi ori de a se pretinde român.

Răul e că asemenea elemente prea proaspete, în loc de a fi *determinate* de caracterul statornic al poporului, sunt din contră *determinante* pentru viaţa publică.

Urmările le vedem.

Neavând nici tradiţii, nici patrie hotărâtă, ele urăsc trecutul, au rupt-o cu tradiţiile; au prefăcut ţara în mlaştină de scurgere pentru toate elementele nesănătoase ale streinătăţii. Azi deja fraternisează cu jidanii, mâine vor coloniza ţara cu nemţi, deşi aceasta nu se poate întâmpla de cât în socoteala poporului autochton. De acolo în fine demagogia descreerată şi teoria de „om şi om".

Dacă — ceea ce nu se mai poate spera — Dumnezeu

www.digibuc.ro

ar avea milă de această *săracă de țară*, cum zice Mateiu Basarab, și ar voi s'o înzestreze din nou cu oameni, purtători ai tradiției și harnici ai păstra caracterul, el ar trebui să-i aleagă din familii, cari ar dovedi o vechime și o continuitate de influență politică de cel puțin 250 de ani.

Atunci am ști cu cine avem a face și nu s'ar întâmpla ca cristalul istoric al României să fie amenințat de a fi reprezentat ici de Pherekydis, colo de Herșcu Goldner.

VENETICII

Ce poftește *l'Independence Roumaine?*

Crede că prin declarații în contra tezei deosebirei de rasă din România se înlăturează un adevăr? Că se supără mulți asupra unui adevăr atât de isbitor, înțelegem; ne pare rău pe de altă parte că așa este, dar *amicus Plato magis amica veritas.*

Pentru a ilustra teoria noastră am citat vorbele autentice ale lui Matei Basarab. Nu din întâmplare nu cum citează ziarul francez pe Mihai Vodă sau pe Ștefan, cari n'au a împărți nimic în cestiunea aceasta, ci pe acel Matei Basarab care spune clar, limpede: „stătură stăpânitori țării oameni *străini* nouă, nu cu legea, ci cu neamul și nărăvirile cele rele, adică *greci,* cari nu se îndurară a pune jos obiceiurile cele bune, bătrâne ale țărei, pentru care curând le fu a aduce țara la risipire desăvârșită și la pustiire".

Acestea le spunea la 1639 Matei Vodă.

La 1669 Radu Vodă (Leon) zice: „și atuncia grecii iară ne-au fost împresurat cu vânzările și cu cametele ca și *acum*, până ce i-au fost scos țara și părintele

www.digibuc.ro

domniei-mele cu mare ocară de aici ca pre niște oameni răi".

Când scriu acești domni memorabilele lor cuvinte pentru lupta între elementul autochton și cel imigrat?

Unul șasezeci, altul treizeci de ani *înaintea* domniei fanarioților.

Când scrim noi?

Șasezeci de ani *după* domnia fanarioților.

Și dacă Matei Basarab, pentru care lupta în contra elementului etnic străin, puțin numeros pe atuncia, era ușoară, vorbește în asemenea mod, ce să zicem noi când peste brazda acestei nefericite țări au trecut una sută douăzeci și unul de ani de domnie fanariotă, când în atâți ani crașele și șesul s'au umplut cu asemenea oameni cari „nu se îndură a pune jos obiceiurile bune, bătrâne ale țărei pentru care curând le fu a o duce la risipă și la pustiire?"

Și oare nu se văd efectele acestei dominațiuni? Nici odată țăranul n'a fost mai mizer decât azi, niciodată sarcinele ce i s'au impus mai grele, niciodată regimul alimentar mai rău, niciodată munca mai multă, niciodată clasele curat consumatoare cari nu produc absolut nimic, mai numeroase și mai lacome de bani. Acest regim e atât de rău, în cât într'o țară cu populație rară, aceasta scade; iar medicii militari constată până și degenerarea continuă a rasei.

Dar oare nu vedem cum acești oameni pun țara să le plătească mizerabilele lor patru clase primare plus violoncelul, cu zeci de mii, cu sutele de mii de franci?

Da! Cu milioanele budgetului, stoarse din firele de grâu ce le produce numai țăranul, întreținem sterilitatea fizică și morală, lipsa de caracter și de inteligență adevărată a acestor oameni.

Dovezi avem în toate ramurile vieței publice.

Avem de exemplu de bine de rău o literatură. Citeze-se numele tuturor cari au scris un șir de litera-

www.digibuc.ro

tură sau știință adevărată, fie Șincai ori Hasdeu, Alexandri ori Gr. Alexandrescu, Odobescu, Martian, Strat, Cost. Negruzzi și oricât alții. Pe nici unul nu-l chiamă nici Giani, nici Pherekydis, nici Carada.

Intre miile de crănii ce formează plebea guvernantă de politiciani de meserie, unul nu e în stare de a scrie un șir pe care să-l poți citi fără scârbă morală. Dacă citâm în teatru pe Millo, în pictură pe Grigorescu, în muzică câțiva germani, am încheiat-o. Nicăeri nu vedem Caradale. Incapabile de a pricepe un adevăr, fie științific, fie artistic, dacă le întâlnim, le vedem lipsite de umbră de talent adevărat, cercând a specula arta ce n'o posedă. precum speculează naționalitatea ce n'o au, patria ce nu-i a lor, gloria națională pe care n'au creat-o.

Și nici e minune. Mihaiu Ciortan, adjutantul lui Tudor, ne povestește că la 1811 se superpusese peste toată populația istorică o pătură foarte numeroasă de străini, în toate funcțiunile, în toate mânăstirile, în toate bisericile, în toată viața publică.

Aceasta e rădăcina adevărată a funcționarismului.

De aceia nu e de mirare ca într'o țară, românească înainte de Tugomir Basarab, un ardelean, Lazăr, să fie de nevoe pentru a redeștepta sentimentul naționalității.

Dar ce mai la deal la vale? Orice etnolog străin, german ori francez a recunoscut și va recunoaște că în cea mai mare parte pătura superpusă acestui popor e neromână. Neromână, nu cu *legea civilă,* nu cu *dreptul public,* nu cu *constituția,* ci cu neamul și cu obiceiurile rele. Atât de străini, încât nu le e cu putință nici de a înțelege pe român, precum acesta îi ocolește și nu vrea să-i înțeleagă pe ei.

Dar sunt mari patrioți acești oameni.

O! ostentativi patrioți, foarte guralivi, foarte infocați când afacerile scabroase și pensiile reversibile sunt în perspectivă.

www.digibuc.ro

Dar ce să fie alta, dacă n'ar fi apucat această breaslă, acest negoţ, această meserie a speculei patriotismului reversibil? Ce ar fi Carada în alte ţări de cât a noastră, la Braşov bună-oară, cu titlurile şi meritele ce le are? Măturător de uliţă. Ce ar fi Giani e *tutti quanti?* Advocaţi de mâna a treia fără nici o însemnătate. Ce ar fi C. A. Rosetti? Un bufon mai mult în stânga estremă şi de sigur că ultramaghiar, ca toţi mamelucii, pe când la noi se gerează în ultraromân.

Da! această plebe romanizată de la Tudor încoace joacă în ţara-românească acelaşi rol pe care Evreii îl joacă în Moldova. Deosebirea e numai că Evreii sunt de zece ori mai oneşti, mai morali, mai umani de cât oamenii aceştia.

Şi în privinţa patriotismului adevărat sunt de acelaşi calibru. Evreii în timpul unei invazii, au avut patriotismul de a denunţa pretinsa lor ţară şi a cere îngenunchiarea ei; d. C. A. Rosetti găsea, în timpul aceleeaşi invazii că singura grijă a ţărei trebuia să fie a lua cu asalt Plevna internă, Plevna reacţiunei.

Dar au mâncat pâinea exilului. *Risum teneatis.* După cum ştim de la martori oculari, această pâine era atât de bună cum nu se află în ţara românească. Ii vedeai tologiţi la cele dintâiu restauranturi, ba luând pensii de la visteria turcească, ba bătând la tălpi averea câtorva naivi de boeri de neam ca Goleştii, cari au avut lipsa de bun simţ de a se amesteca politiceşte cu aceste gunoaie ale României.

La 1921, cine va ajunge, poate că aceşti oameni vor fi putut deveni Români, dacă nu vor fi precupeţit de mult ţara bucată cu bucată către Evrei şi Nemţi, dacă România va mai exista ca expresie etnologică, nu ca expresie geografică.

Şi cine ştie dacă menţinerea expresiei geografice cu sacrificul celei etnologice, nu e de un folos problematic

www.digibuc.ro

Oare nu vedem că în procesul de sacrificare a naţionalităţei române, care se consumă, ajungem să ne fie scârbă de noi înşine?

Dacă în adevăr, prin vicisitudini neterminabile, ne am chinuit ca neam în războaie, în mizerii, ne-având nici timp de a ne cultiva, nici liniştea de a ajunge la bun traiu, pentru a ajunge în urmă la asemene rezultate, de a vedea Caradalele şi Pherekyzii, străinii aceştia răţoindu-se, fără merit şi fără compensaţie, în demnităţile publice şi formând pătura menită a escamota încet încet din mânele rasei române moştenirea ei istorică, atunci în adevăr la ce ne mai şi permitem lucsul unui stat propriu?

Din acest punct de vedere, dureros şi crud ca orice cunoaştere de sine însuşi, poate fi cine-va un foarte bun Român şi tot odată un foarte rău patriot. Unui Român adevărat i-ar putea fi atât de scârbă de aceste adunături în cât să prefere un guvern *străin* onest care să asigure desvoltarea morală şi materială a rasei române, unui guvern, pretins naţional, compus din tot ce Orientul a avut mai infect şi mai netrebnic. Tot ast-fel popoarele din Austria preferă absolutismul cu toate rigorile lui inevitabile, liberalismului dominant al pseudo-germanilor galiţieni, cari dictează la Viena şi a pseudo-maghiarilor din Buda.

Dar ziarul francez ne citează războiul. Iată vorba mare care se aduce ca mijloc de convingere, precum advocaţii cei rei ai „Copiilor de pe natură“ citează pe Ştefan la început, pe Mihaiu la coadă în procese comerciale.

Ce are a face una cu alta?

Ţăranul din Vrancea, de la Vasluiu, s'a bătut cu calităţile înăscute rasei lui din timpi strămoşeşti. Guvernanţii din Bucureşti l'au tratat însă cu calităţile înăscute rasei lor, l'au lăsat să moară de foame şi să degere de frig în câmpiele Bulgariei.

Pe când adevăraţii viteji pe care îi acopere ţă-

www.digibuc.ro

rânа, zăceau în căderea ninsorilor şi sub stoluri de corbi rotitori, într'o nespusă părăsire, viteţii reversibili şi guvernanţii din Bucureşti destupau sticle de şampanie în onoarea mironosiţelor de strade şi berării cari umpluseră pe atunci Capitala. Erau titori dumnealor de aşezăminte de bună cuviinţă.

Nu ni se mai citeze războiul. Nici când deosebirea dintre rasa autochtonă şi cea venetică nu s'a dovedit mai pe faţă de cât atunci. Nici când puterea de sacrificiu a populaţiunei istorice n'a fost mai mare, mârşavele spoliaţiuni ale Mihăleştilor şi Chiriţopolilor mai numeroase, mai inumane, mai vrednice de marele cordon al sfintei cânepe.

Nu e timpul, nu e locul de a vorbi de toate câte s'au petrecut în vremea războiului.

Dar va suna şi ceasul în care se va face lumină şi asupra conferinţelor de la Livadia şi asupra regimului de foame şi de mizerie la care a fost supusă oştirea noastră.

SPITALELE RURALE

Mai zilele trecute *Monitorul* a publicat un regulament pentru înfiinţarea de... spitaluri în sate.

Spitaluri în sate!

Iată în adevăr signatura guvernului şi partidului roşu. Poporul acesta e atât de esploatat, tratat cu atâta neomenie, otrăvit zilnic de fraţii d-lui Rosetti cu care a împărţit „mielul paştelor" încât are nevoie de sticle de medicament.

Curioasa necesitate de a înfiinţa spitaluri în sate— ceea ce nu mai e nicăeri în lume — dovedeşte cum în mod artificial, s'a desvoltat o morbiditate în satele

www.digibuc.ro

noastre care nu s'a mai pomenit nici când, nici în timp de epidemii.

Iată în adevăr unde am ajuns. Până şi sănătatea fizică a poporului nostru, robit de uzură, stors de corupţia administrativă, otrăvit de jidani, e compromisă atât de adânc în cât trebuesc spitaluri în sate.

Noi, bună oară, am crede că o puşcărie în care să încapă zenocraţia de toate categoriile ar fi cu mult mai practică; căci ceia ce trebue schimbat e regimul de traiu al ţăranului, care nu se poate îmbunătăţi de cât cu starea lui materială, care îmbunătăţire iar nu poate avea loc de cât înlăturându-se pătura de pui gaşi şi de cocote care îl guvernează. Dacă Mihaleştii şi Chiriţopolii şi-ar găsi locurile cuvenite în „spitalul iubirei de oameni" de la Văcăreşti, atunci spitalele pentru boale fizice în sate n'ar fi necesare. Dacă budgetul statului n'ar fi el însuşi un imens spital pentru nevolnicii intelectuali cu patru clase primare, pentru aristocraţia covrigului şi simigiului, n'ar fi nevoie de sticle de medicament pentru săteni.

Un medic cu minte care nu seamănă cu doftorii lui Molière, un medic modern ştie că neputincioase sunt leacurile când regimul alimentar e rău; că nu există buruieni contra sărăciei, contra lipsei de alimente suficiente, precum nu există buruieni în contra uzurei, în contra semi-docţilor, în contra postulanţilor în contra Caradalelor, în contra cumulului. Sau dacă există în adevăr ramura de alun ori lugerul cânepei. ele sunt pentru uzul estern, nu pentru cel intern şi cu-rarisesc boale patriotice şi reversibile, nu fizice.

Deci precum am zis, boalele fizice bântue populaţiele noastre din cauza regimului rău alimentar. Acest regim nu se poate schimba de cât prin îmbunătăţirea sorţei materiale a ţăranului şi această îmbunătăţire nu-i cu putinţă de cât prin o reorganizare socială care să-l asigure în contra esploatărei sub orice formă ar veni, fie sub forma datoriilor contractate

www.digibuc.ro

pentru a plăti birul, fie sub aceea a prestaţiunilor exagerate, fie în fine sub aceea a datoriilor pentru băuturi. A veni cu sticla de medicament acolo unde mizeria s'a produs în mod artificial prin biruri, uzură, rău nutriment, muncă executată *manu militari*, a crede că cu buruieni se înlătureză o stare de lucruri ale cărei cauze sunt sociale şi politice, este o şarlatanie demnă de un fanariot bătrân, dar nedemnă de o naţie care-şi are minţile la un loc.

Ce s'ajute terapia, arta de a vindeca, care, din antichitate şi până azi, mai n'a făcut progrese, contra resultatelor administraţiei Chiriţopolilor, Mihăleştilor, Simulestilor?

Cu clistirul se reduc dările, se fac oamenii stăpâni pe echivalentul muncei lor, se face păşunea mai eftină? Bleasturul va desfiinţa erbăritul pe gâşte şi găini, decocturile vor face din Zevzechydis român şi din Pehlivanoglu patriot, hidratele, acidurile şi oxidele vor reda poporului românesc buna lui stare materială, trezia morală, priceperea şi vioiciunea, bucuria de viaţă şi de muncă, pe care o avea acum douăzeci de ani sub regimul defăimaţilor boeri?

Ca mai ba!

Da! buruienile lui Vlad Vodă Ţepeş şi decocturile lui Lăpuşneanu ar avea poate efect, dar aplicate, nu ţăranilor, ci cumularzilor grecotei din sferele dominante.

Venim la principiul pe care l'am stabilit de mult în coloanele acestei foi. Regimul vechiu ori-câte defecte ar fi avut, capabile însă de îmbunătăţire, era ief ten. Pentrù a susţinea un regim, pe care surâzând d. C. A. Rosetti îl numia la „Circ“, compus din zece boieri mari şi trei-zeci de boierânaşi mici, ţăranul plătea acel tradiţional galben pe an din prisososul lui. In fine trebuinţele acelor patru-zeci de oameni erau mici şi lesne de satisfăcut: astă-zi o Carada cheltueşte mai mult de cât Iordache Filipescu, care era putred

www.digibuc.ro

de bogat, cum se zice. Sarcina socială era uşoară; era în raport cu puterile de producţiune ale poporului! Dacă ţăranul trăia rău ori bine, în belşug sau în sărăcie, forţa musculară pe care avea a o pune la dispoziţia societăţei, a ţărei, era minimă; echilibrul între puterea musculară cheltuită şi intre restituţia acestei puteri prin alimente era deplin. Acest echilibru e acum stricat. Sute de mii de greco-bulgari şi de jidani trăiesc azi de pe spatele aceluiaşi număr de muncitori; aceştia caută să-şi înzecească munca pentru ca să susţie noua sarcină socială şi cu toată astea regimul alimentar, departe de a deveni mai bun, e mult mai rău de cât înainte. Există sate mari în care nu găseşti o oca de lapte, o găină, un ou. Cultura vitelor, aşa dar şi alimentele de provenienţă animalică, au căzut în mod înspăimântător; ţăranul nostru e silit de organizaţia sacială, de greutăţile ce i le impun esploatatorii străini, să devie vegetarian.

Şi cu toate aceste cheltuiala de putere musculară ce i se cere *manu militari* chiar, este nemăsurat de mare pe lângă cea din vremea în care el păştea oile pe moşiile boierilor şi ara mai numai pentru trebuinţele lui.

Vechiului proprietar istoric care avea o sinceră iubire pentru oamenii lui cu cari trăise din neam în neam împreună, i s'a substituit noul proprietar parvenit sau arendaşul grec ori ovreiu, care nu vede în ţăran nici pe compatriotul lui, nici pe creştin, nici pe om, ci o simplă unealtă de muncă, o vită de jug, un paria.

De aceea se vor vedea pe moşiile ale d'alde Zevzecopol şi Pehlivanidis oamenii duşi în lanţuri şi nemâncaţi ca să lucreze pentru datorii adesea falşe, fictive, bazate pe contracte falşe, legalizate de primari venali executate de sub-prefecţi mituiţi. Dacă ne întrebăm cum un Simulescu a plătit datorii de sute de mii de franci, fiind prefect câţi-va ani, cum sub-prefecţii um-

www.digibuc.ro

blă în cupeie cu patru cai din leafa de 200 de franci pe lună, cum fiecare din aceşti oameni ese bogat din slujba în care intrase gol ca degetul, ne vom convinge numai de cât că din specula de carne omenească, de viaţă omenească, de sudoare omenească au trebuit să se îmbogăţească.

Inainte, statul avea măsuri extra-ordinare contra canalizei extra-ordinare, contra bestialităţei extra-ordinare. Un vestit tâlhar şi jupuitor de ţărani, supus austriecesc, a fost oprit de divanul lui Grigorie Vodă Ghica pe „vecii vecilor", de a ţine moşie în arendă, de a cumpăra un petec de pământ, de a fi îngrijitor de moşie chiar. Ei bine, sub regimul constituţional, cu drepturile inspresciptibile ale cetăţeanului, acelaşi om a devenit proprietar mare şi ducea ţăranii la muncă în cuşci de câini ca ale hengherilor, iar noaptea, ca să nu fugă, îi înconjura cu cercuri de fer cu ţepi. Dosarele tribunalului sunt faţă. Azi arendaşii jidani îi biciuesc pe ţărani, înjugă fetele la plug, deschid gura moşnegilor şi le scuipă în gură, îi ţin cu faţa de-asupra focului. Toate acestea sub constituţie, sub regimul greco-bulgarilor, unit cu al jidanilor.

De batjocura urdorilor şi a spurcăciunilor universului, a ajuns poporul românesc.

Şi aceste rele strigătoare la cer, d. C. A. Rosetti le lecueşte cu decoct de muşeţel? — Ridicol!

www.digibuc.ro

EFECTELE DEMAGOGIEI

Şi-au pierdut sărita confraţii de la *Românul.*

Nu e vorba, adevăr mai crud decât cel pe care l'am spus în priviri-le, că la adică, partidul pe care îl reprezintă e compus din străini veniţi de eri alaltăeri, cari au tot aşa de puţin drept de a determina soarta României, precum îl au evreii bunăoară, un asemenea adevăr nu le-a mai spus nimene; el i-a durut şi i-a ameţit. Loviturile repezi şi după olaltă câte au căzut din parte-ne asupra acestor titve incapabile de cât de mistificări şi neadevăruri le au ameţit, încât neputând răspunde neavând ce să răspundă *ad rem*, obiectiv, au început să aiureze, să vorbească în dodii şi 'n bobote, ca netoţii, ori ca surzii.

In urma acestei ameţeli vedem curioase lucruri. Intr'unul din numerile *Pseudo-Românului* vedem acuzarea că reacţionarii ameninţă pe Rege cu asasinatul, dacă nu-i va chema la putere.

Cari reacţionari?

Când?

Unde?

Dar mai ştiu ei ce vorbesc când îi apucă istericalele fanariotice?

Mai eri ne numeau pseudo învăţaţi şi falşificatori ai teoriei Lamarck-Darwin.

In adevăr, cine sunt învăţaţi s'au introlucat la redacţia *Românului.* Descoperirea unităţei fiinţelor organice, făcută în acelaşi timp de Göthe şi de Lamarck, şi legile diversificărei acestei unităţi şi ale evoluţiunei, teorie atât de splendid desvoltată de Darwin, ne este nouă mai puţin cunoscută de cât celor patru clase primare şi coardei de violoncel care redijează *Românul.* De când cu răscumpărarea căilor ferate,

www.digibuc.ro

s'a deşteptat cumplit redacţia din strada Doamnei şi Carada e în primejdia de a fi numit doctor al universităţei din Cambridge.

Dar în sfârşit ce suntem noi de vină dacă constatăm un fapt pe care nimeni nu îl poate contesta, că partidul roşu consistă în cea mai mare parte din străini (greco-bulgari) vicleni şi maloneşti, incapabili de a se asemăna rasei române, incapabili de a o pricepe chiar? Ne pare rău că este aşa. Ne pare rău că pişicherlâcul şi lipsa de caracter sunt titluri de înaintare în România; ne pare rău că tocmai clasa actual dominantă e incapabilă de ştiinţă, de arte, de adevăr, cu un cuvânt de orice activitate la care se cere o inimă dreaptă şi o inteligenţă clară, ne pare rău că aceşti oameni, incapabili, de o concepţie puternică, duc Statul din rău în mai rău, din espedient în espedient; dar nici suntem în stare a le lărgi craniile şi a le face bătaia inimei mai energică, mai liberă, mai generoasă.

In vechiul nostru obicei al pământului existau mijloace de înlăturare. „Om vrednic de râs şi de ocară" nu se putea face după *jus olachale* nici popă, nici ostaş, nici dregător; nici om însemnat de Dumnezeu cu darul schiopătăciunei, a încrucişării, cu cocoaşă ori cu un alt ponos.

De sigur că nu mai departe de cât acum o sută de ani, nu s'ar fi găsit Vlădică român să popească vr'o mutră de patriot nici Domn, care să-i învrednicească cu vr'o dregătorie. Aşa era lumea pe atunci, cuminte.

Azi în vremea drepturilor imprescriptibile ale cetăţeanului nu putem opri că cel mai cocoşat să fie mai mare în gardă şi să ajungem de râsul chioarei.

Pe zi ce merge însă istericalele bizantine se urcă *crescendo*.

Astfel în cel din urmă număr *Pseudo-Românul* ajunge să ne zică că nu ne-a crezut aşa de răi şi atât

www.digibuc.ro

de cruzi încât să fim în contra înfiinţărei de spitale în sate.

N'aibă grijă *Românul*. Nu suntem în contra, ci pentru înfiinţarea acestor spitale.

Dar asta nu ne opreşte de a deplânge nenorocita necesitate de a se înfiinţa asemenea spitale, cum nu sunt în nici o ţară din lume. Deplângem, că nouii fanarioţi, au fost în stare a reduce poporul nostru la atâta mizerie materială, în cât asemenea aşezăminte să fie necesare şi ne îndoim totodată că ele ar putea fi mai mult de cât un paliativ la rele, a căror rădăcină e socială şi politică.

Cauza morbidităţei ţăranului român, este exploatarea neomenoasă la care este supus în linia întâia din partea Statului, în linia a doua de către mulţimea nenumărată de străini, pe cari îi susţine cu munca lui. Cauza e demagogia care se hrăneşte din spinarea lui, uzura roşie, administraţia roşie, sporirea budgetelor de cheltueli ale Statului, judeţene şi comunale, prestaţiunile făcute pe moşiile roşiilor, sărăcia ce urmează de acolo că i se fură timpul fără compensaţie, regimul alimentar rău; iar nu clima şi epidemiile.

Sub aceeaşi climă poporul nostru era sănătos şi sporea până mai alaltăeri, sub Mihai Sturdza, sub Barbu Ştirbei, sub Grigore Ghica.

Dar el e bolnav şi scade sub domnia a d'alde C. A. Rosettis, Flevas, etc., scade de greutăţile imense ce i le impune întreţinerea unei xenocraţii fără minte şi fără inimă.

Iată ceea ce am zis noi şi ceea ce repetăm. Ameţeala în care au căzut redactorii foii fanariote nu-i justifică de loc şi nu le dă dreptul de a ne atribui vorbe ce nu le-am spus. Nici nu am numit poporul ce munceşte şi plăteşte, canalie. Pentru plebea şuperioara, pentru acele mii de demagogi cari trăesc direct sau indirect din budget, am păstrat acest *epi-*

www.digibuc.ro

thcton ornans, pentru cumularzi, lefegii, agenţi electorali plătiţi, cârciocari şi coţcari cari s'au vârât până şi în comunele rurale; iată pentru cine păstrăm epitetul nu pentru bietul nostru popor, pe care numai prefectul roşu d. Vidraşcu îl numeşte sălbatec într'o ţară civilizată.

Ignoranţa lui, sărmanul, e mai bună de cât ignoranţa pospăită a acelor redactori ai *Românului* cari, prin frustrarea Statului grămădesc milioane şi se gerează în oameni mari. Pentru aceşti ignoranţi, nesăţioşi să bage ţăranii în spini şi părae îngheţate *manu militari,* pentru a le plăti rămăşiţe mincinoase sau plătite odată unor tâlhari; pentru aceşti ignoranţi se vinde patul, vaca, oaia, cenuşa din vatra ţăranului; pentru a plăti diurnele, recompensele naţionale, pensiile reversibile, misiunile în străinătate a acestor ignoranţi se iau de pe ţărani şapte piei şi se vinde dator pe toată viaţa, de nu-i mai poate nimeni ajuta, nici Dumnezeu din cer, necum un reversibil cu sticla de decoct de muşăţel.

Iată răul şi un ţău la care de sigur nu sunt de vină oropsiţii şi defăimaţii de boeri. Pentru a ajunge cine va alături cu boerii, trebue să muncească, să se distingă. Pentru a fi mare om la roşii, se cere să fi comis vreo trădare, să te fi compromis, să fii imposibil altfel.

Atunci braţele marelui partid îţi sunt deschise; deschisă calea la avere şi influenţă.

Dar de unde să'şi facă această avere fără pierderea altuia?

Prin producţia proprie?

Dar ce a produs, ce a învăţat a produce Carada, Costinescu, Eliad-Cârciumărescu, Fleva, Stolojan, Pherekydis e *tuti quanti?* Nimic, absolut nimic. In ce bunuri de utilitate pot ei să prefacă materiile prime? Ce industrii, ce meserii au introdus în ţară? Nimic.

Industria palavrelor şi prăvăliile de minciuni.

Dar acestea într'o ţară cinstită nu fac parale; numai la noi se plătesc cu 120 milioane pe an.

www.digibuc.ro

POLEMICA CU „ROMANUL“

Pseudo-Românul, ca să esplice acuzarea că „reacționarii ar fi amenințând pe rege cu asasinatul“ reproduce din *Timpul* un pasagiu al unui articol ce ni s'a trimis din Galați.

Iată acel pasagiu:

La 1735, când Voltaire susținea cum că iubirea de binele public în Franța nu este de cât o chimeră și că Francezii nu sunt cetățeni, ci o simplă plebe ordinară. Franța era cu mult superioară stărei actuale din România și, cu toate acestea, bunul dar imbecilul rege Ludovic XVI trebui să plătească cu capul, în ziua de 21 Ianuarie 1793, nesocotita sa toleranță.

Regele Carol al României n'ar trebui să peardă din vedere că legile naturei nu se pot altera, că prin urmare, *aceleași cauze aduc totdeauna aceleași efecte.*

Acest pasagiu arată în adevăr cum un rege, bun de altmintrelea dar fără prevedere, a fost jertfa demagogilor pe cari i-a ridicat din noroiu.

Ca esemplu istoric ne învață că un rege cată să se păzească de a face adiutanți și miniștri din eroii militari de la 11 Februarie, din conspiratorii de meserie. *Pseudo-Românul* însă face cu totul alte deduceri, căci iată ce zice:

Ce însemnează oare aceasta de nu cea mai clară amenințare?

Timpul spune că Regele Ludovic XVI trebui să plătească cu capul *toleranța sa.*

Regelui Carol I același ziar îi dă numirea de „Carol Ingăduitorul“ adică cel *tolerant.*

www.digibuc.ro

Ludovic XVI plăti cu capul toleranța sa.
Carol I e tolerant.
Și fiindcă aceleași cauze produc aceleași efecte, cum zice *Timpul*, conclusiunea vine de sine și forțat în mintea ori cărui om cu judecata limpede și dreaptă — Carol I va plăti cu capul toleranța sa.
Trebuință de mai lungi esplicațiuni nu este.

In adevăr nu e trebuință de esplicațiuni mai lungi.
Prezidentul republicei de la Ploești și eroul din noaptea dela 11 Februarie, actual adiutant; fiul făclierului grec din Botoșani, asemenea erou al acelei nopți, actual delegat militar la manevrele din Franța; generalul de la Bacău, fost mai eri ministru de războiu, sunt dovadă, că dacă regele nu are din partea acestor oameni soarta celui francez, nu este a i se atribui lui. O stea fericită îl protege. Ingăduința celui ce resplătește cu medalia *Bene-merenti* pasquilurile îndreptate contra persoanei sale și cu ranguri militare înalte pe prezidentul republicei ploeștene, care i-a proclamat detronarea, îngăduința aceasta e de sigur egală, dacă nu superioară celei a lui Ludovic XVI.

Da, regele e tolerant cu conspiratorii și rebelii, tolerant cu Chiriţopolii și Mihăleștii, tolerant cu xenocrația fără de minte și inimă.

Pericolul, amenințarea perpetuă e din partea acestor oameni pe cari îi tolerează, pe cari îi ridică din nimic. A constata acest pericol, a constata că regele se înconjură cu oameni, a căror existență este deja o amenințare pentru Stat și dinastie, a constata că redactorul *Republicei române* și afiliatul revoluțiunilor de pe tot continentul e azi întâiul consilier al M. Sale, va să zică a arăta de unde vine amenințarea, nu a amenința.

Mai mult. La 1875 roșii i-au trimis Domnului un a-

www.digibuc.ro

nume delegat cu însărcinarea de a-i spune să „scutiască țara de o crimă".

O amenințare clară, făcută M. Sale pentru a veni la putere.

Oare... reacționarii au făcut-o?

Am constatat, în studiele repetate asupra păturei de străini ce s'au superpus poporului român că ea e incapabilă de a discuta chiar.

Care inteligență onestă, ce cunoaște istoria Franței și a regelui Ludovic XVI, ar fi putut deduce din citarea acestui caz... că reacționarii ar amenința pe rege?

Reacționarii au fost aceia cu care Ludovic XVI s'a înconjurat? *Reacționarii* au fost cauza sorții lui tragice? Dar la ce discuție? Când un adevăr îi isbește, ei încep a răspândi în juru-le prin neadevăruri și sofisme, acel *factor caprinus*, acel miros specific al unor inteligențe potrăcălite de vicii și bătrânețe de rasă, cu care nu se mai discută. I-a apucat istericalele; nu mai sunt stăpâni nici pe mintea, nici pe organele lor. Nimiciți moralicește prin adevărul că sunt străini; neputând inspira nici-o autoritate prin faptul că o capră chiar decorată cu cordoane, e pur și simplu ridicolă, au ajuns de râsul și de batjocura neamului românesc care, după cum zice și Miron Costin, e un neam râzător de felul lui. Nu le mai rămâne de cât arma cea mai de jos a spiritului: minciuna și mistificația.

Neputincioase arme contra adevărului pururea de și târziu învingător, dar singurele ce le-au rămas.

De aci vorbe ca „monomanie, absurditate, poznaș, ziar de insulte, amenințări de asasinat, falșificarea lui Lamark sau Darwin" toate neputincioase contra u nui adevăr limpede ca lumina zilei, dovedit prin cărți *gospod*, resdovedit prin realitate.

Când vom avea un cap al unui fanariot parvenit și l'am putea avea odată, căci dacă perversitatea e

www.digibuc.ro

nemuritoare, perverșii sunt muritori, îl vom putea trimite lui Wirchow sau lui Quatre fages să-l compare cu un simplu craniu de mocan de la Vrancea ori de la Breaza. Dacă învățații străini nu vor crede că-i *mistificăm*, că le-am trimis o capățână de capra s'o compare cu un cap de om, sa nu ne spuneți pe nume.

Când le-am spune însă că scorbura mică și găunoasă e a unui om de Stat din România, iar craniul al doilea, larg și încăpător, al unui cioban de oi și-ar face cruce oamenii, ar înțelege de ce neamul românesc numeros și inteligent, muncitor și îndrăzneț, nu poate ajunge în lume la poziția ce i se cuvine.

Cum să și ajungă când oceanul cel turbure cel din prejurul insulei romanice a aruncat de asupra lui o spumă de stârpituri?

Ce'i pasă acestei spume cosmopolite de ființa istorică a României? Vorba lui Hamlet: „Ce e Hecuba pentru ei?"

Ce'i pasă, ce'i poate păsa unui C. A. Rosettis, unui Giani, unui Pherekydis, coborâtori din străini, în cari idei și sentimente nici pot prinde radăcini, de vreme ce cad pe pământ sterp, de Țara românească, de poporul nostru, de obiceiurile ori de trecutul nostru?

Ca obiect de exploatat, ca vacă de muls, ca isvor de lefuri și pensii? Calea-valea. *Vive la Roumanie!*

Dar când e vorba de acea iubire adâncă și nestră mutată de neam, precum o aveau bătrânii, precum o avea Miron Costin care 'și punea creștetul sub sabie pentru a înlătura un bir nou, când e vorba de a apăra adevăratul popor românesc de exploatarea la care e supus, atunci adio Românie! Atunci îi vezi alături cu jidanii cari scuipă mosnegilor de la țară în gură și le frig ochii de-asupra tăciunilor; atunci sunt frați cu străinii și împart „mielul Paștelor" cu ei.

Ei, acest adevăr vă doare confraților, de ați ajuns

www.digibuc.ro

a restălmăci pasagii din articolele noastre şi a vă face din nou meseria „înstrăinând pe oamenii ţărei prin pâre şi năpăşti de către Domnia Sa“ precum zicea Radu-Vodă.

FANARIOŢII ŞI CLASELE DIRIGENTE

Din nefericire organele roşii nu sunt capabile de o discuţie serioasă. A discuta va să zică a compara argumentele proprii cu cele ale adversarului şi a distinge cu desinteresare care e mai tare, care e adevărat. Dar când alt-ceva zici, alt-ceva îţi răspunde; când dai ici şi crapă cine ştie unde, când discuţia, în loc de a fi o comparare de argumente, degenerează în ceartă pentru vorbe, în logomachie şi subtilităţi, discuţia e stearpă.

Am dovedit de zece ori ceea ce nu avea nevoe de dovadă: evidenţa; am dovedit că de asupra poporului românesc istoric pe care îl cunoaştem toţi de acum două-zeci, trei-zeci de ani, de asupra ţăranului, a moşneanului, a breslaşului, a boerului mare şi mic s'a superpus o pătură de populaţie străină, romanizată în parte în privinţa limbei, dar ne având de loc nici natura, nici instinctele poorului nostru.

E clar că această populaţie joacă în viaţa noastră publică rolul unui altoi care produce alte fructe de cât trunchiul în care s'a altoit şi, drept vorbind, fructe veninoase.

Altoit în stejar, trăeşte din sucul stejarului, iar acesta se usucă, căci populaţia moşneană a acestei ţări, săteanul e morbid (dovadă spitalele d-lui C. A. Rosetti) şi supus unei mari mortalităţi.

www.digibuc.ro

Am dovedit că acest altoiu veninos n'are nici minte nici inimă. Oamenii aceştia cari sunt aproape toţi roşii, sunt mărginiţi în privinţa inteligenţei, răi, meschini, falşi în privirea caracterului. Am probat că între ei nu se poate naşte un autor de exemplu, un om de ştiinţe sau de litere, un om care să compenseze prin ştiinţă sau talent, munca naţională ce-l susţine; că n'au nici un alt talent de cât acela al vicleşugului, al pungăşiei, al cumulului, al tripotagiului; că mintea la ei e substituită printr'un surogat din cele mai rele, pişicherlâcul; inima şi caracterul prin surogate şi mai rele, prin falşitate şi înclinări de trădare.

Iată ceia ce am dovedit clar.

De aceea principiile nu sunt pentru ei de cât nişte pretexte sunătoare, pentru a amăgi mulţimea, gata de a renunţa la ele îndată ce un interes material, bănesc îi îndeamnă la aceasta.

Astfel cel mai aprig republican şi redactor al *Republicei române* aruncă tot bagagiul său de principii în baltă pentru o pensie reversibilă; altul aruncă republica de la Ploeşti pentru o funcţiune.

Dacă ar fi consecuenţi, fie republicani, fie liberali, fie ce-or fi, cu un cuvânt, dacă ai şti de ce să ţe ţii, lupta ar fi posibilă. Dar azi republican, mâine monarhist, azi una, mâine alta, după cum dictează interesele momentane ale coteriei; iată ceea ce face o luptă de idei imposibilă.

Pătura aceasta superpusă de Caradale, Pherekyzi, etc., e foarte numeroasă. Ea meşteşug cu care să se hrănească cinstit nu ştie, ea carte nu ştie, ea caracter n'are, cu un cuvânt, nimic ce ar îndreptăţi-o de a juca un rol în viaţa publică. Cu toate acestea ea este totul azi în Stat.

De aci vezi directori de drum de fer ce nu ştiu abecedarul mecanicei; de aci directori de bancă naţională cu patru clase primare; de aci directori de servicii ce abia se ştiu iscăli. In toate ramurile vieţei

www.digibuc.ro

intelectuale şi ale Statului, în toate încheeturile organice ale naţiunei, s'au încuibat paraziţi; tocmai centrele organice sunt cuiburile în cari se prăsesc şi se înmulţesc.

Dar asta n'ar fi nimic.

Existenţa tuturor acestor oameni costă bani; banii sunt munca cui-va.

Precum însă, aproape singurul producător în ţara noastră e ţăranul, trei din patru părţi ale poporului, susţinerea întregei xenocraţii se traduce în muncă ţărănească, în bir plătit de ţăran sub sute de forme!

Toate acestea sunt clare, sunt matematic exacte. Suma de putere de care dispune ţăranul, nu poate suporta greutatea ce i se impune fără nici o compensaţie; el cheltueşte din puterea lui vitală mai mult de cât poate restitui; de acolo, falimentul puterilor lui vitale: morbiditatea, mortalitatea.

Se poate traduce în formule această socoteală.

Dacă înainte vreme ar fi fost în ţară 1.500,000 de contribuabili, iar clasa dirigentă era reprezintată prin cinci sute de inşi, munca socială necesară pentru a o susţine era reprezintată prin fracţia 5/150000 sau 1/30000. O a treia mia parte din puterea sa musculară datoria ţăranul Statului.

Azi sunt zeci şi iarăşi zeci de mii de oameni cari sub o formă sau sub alta trăiesc din aceiaşi pungă a ţăranului. Sunt în fiecare sat cel puţin zece lefegii, ceea ce face un condeiu de 40 mii de lefegii; apoi comunele urbane, apoi Statul. Dacă vom pune 100,000 nu greşim. Dar unde punem întregi popoare parazite ca cel ovreesc, care nu produce nimic şi trăeşte numai din scumpirea obiectelor de consumaţiune? Aceştia sunt 500,000. La un loc toţi streinii, lefegiii, clasele consumatoare care nu produc nimic se urcă la un milion, de nu mai mult. Fracţia numai cea de sus 1/30000 ci 2/3 adică două din trei părţi din viaţa sa

www.digibuc.ro

trebue să cheltuiască un om pentru a susţine Statul şi societatea, care nu-i dă nici o compensaţie.

Dar Dumnezeu i-a dat omului abia atâta putere în cât să se susţină pe el însuşi şi familia şi un prea mic prisos la dispoziţia vieţei publice. E evident că toata economia lui e sdruncinată, precum o şi vedem dovedit în monografia d-lui A. V. Millo, care făcând budgetul unui ţăran condeiu cu condeiu, arată că abia fruntaşii se pot ţine în echilibru; ţăranul cu doui boi, pălmaşul îşi încheie anul cu un mare deficit ce se traduce în datorii.

A, dacă clasele dirigente compensau munca ţăranului prin munca lor, *dacă o administraţie cinstită îl ocrotea de spoliare, dacă un cler luminat îl ferea de vicii şi de demoralizare, dacă o legislaţiune onestă ţinea seamă de starea lui şi-l ocrotea în loc de a-l pune sub dispoziţii cosmopolite; dacă, cu un cuvânt, exista înţelegere pentru ceea ce e în adevăr esenţa Statului,* apărarea claselor producătoare în contra celor consumătoare, apărarea de esploatarea altora şi de propriele sale inclinaţiuni, atunci altceva! Dacă cu aceeaşi sumă de putere musculară, ţăranul, prin instrucţie, ar fi ajuns a produce de zece, de douăzeci de ori pe atât pe cât poate produce azi cu instrumente primitive şi cu metod primitiv, atunci lucrurile ar avea o altă faţă. Atunci clasele de jos ar fi ţinut pas în producţiune cu trebuinţele celor dirigente, atunci ar fi fost echilibru şi ar fi fost bine.

Dar clasele dirigente, dar Caradelele, Costineştii sunt tot atât de inculte ca şi ţăranul; nu sunt în stare de a compensa munca lui.

Credem cel puţin că marile mistere ale abecedarului, în modul în care le-a învins Serurie şi Carada nu constituie un merit pentru a-i vedea cu lefuri şi diurne de zeci de mii de franci pe an.

Şi pe lângă aceasta, pe lângă că sunt necapabili de muncă, leneşi şi tâmpiţi, maloneşti şi răi, mai sunt şi

www.digibuc.ro

streini, veniţi de eri de alaltăeri, ridicaţi de la covrig şi bragă la ranguri sociale înalte.

Fără îndoială că şi în alte ţări clasele lucrătoare nu sunt bogate; pentru ele e adevărat axiomul stabilit de Turgot că nu vor câştiga de cât minimul necesităţei lor. Dar acolo populaţia e prea mare în raport cu întinderea statului, în raport cu puterea de producţiune a pământului.

Cestiunea socială e acolo înainte de toate agrară şi o resolvă întru câtva capitalul industrial care caută a plasa munca ţărei suprapopulate în ţări nepopulate.

Dar la noi cestiunea socială e o cestiune de parazitism. Plebe grecească, bulgărească, jidovească căreia îi e ruşine de muncă sau care nu ştie şi nu poate munci, s'a încuibat de asupra poporului nostru şi-l stoarce pană la sânge.

Şi ce plebe?

Comună, mult mai puţin inteligentă de cât poporul nostru, fizic decrepită, moralicește putrezită.

Nu xenocraţia prin cucerire, ci xenocraţia prin furişare prin introducere în mod clandestin, prin înveninare.

De aceea nu e de mirare că toate instituţiile noastre s'au descompus de acest venin cadaveric. Biserica nu mai e biserică, căsătoria nu mai e căsătorie, şcoala nu mai e şcoală; nimic nu e a cătării.

Dar unde punem trebuinţele acestei plebe? Trebuinţe aristocratice, pariziene, de cari clasele dirigente vechi nici nu visau.

La toate adevărurile acestea limpezi ca cristalul, la părerea de rău că mersul desvoltărei noastre n'a fost organic, continuitiv, că ne costă sănătatea şi bună starea poporului nostru ce ne respund aceşti arhi-streini?

Că suntem socialişti. Ei cari în adevăr sunt socialişti, când n'au slujbe, dar foarte regalişti când sunt

www.digibuc.ro

în pensii reversibile și în cumul, nici nu înțeleg însemnătatea teoretică a cuvântului.

Cestiunea e fără contestare socială: am fi socialiști numai atunci când am propune o *soluțiune* socialistă. Departe de noi asta. Din contră soluțiunea ce o propunem nu poate fi de cât conservatoare, reacționară chiar. Clasele muncitoare trebuesc scăpate de paraziți; paraziții însăși trebuesc, prin o riguroasă organizație, siliți la munca la care se pricep. La tăiat lemne Serurie, la cârciumărie Carada. Nu oameni mari cu abecedarul în mână, nu escrochi și tâmpiți în demnitățile statului nu cocoterie și pungășie în afacerile publice.

O reorganizare socială având de principiu apărarea și încurajarea muncei, înlăturarea feneanților și paraziților din viața publică, iată ceea ce e de neapărată trebuință.

Așa dar să ne înțelegem.

Nu cerem și nu voim, precum insinuă *Românul*, esterminarea cu sabia a elementelor hibride. Dar ceea ce pretindem pozitiv e ca asemenea elemente să nu fie *determinate, domnitoare* în Statul român. Nu ne opunem dacă ele se vor hrăni prin muncă proprie, dar nu esploatând munca altora. Nu avem nimic de zis dacă Serurie se va ocupa cu cinstita cismărie, Bosnagi cu zidăria. Dar în capul unui Stat român nu se cade să vedem aproape esclusiv numai oameni străini, incapabili de a pricepe geniul poporului nostru și, până la un grad oarecare, incapabili de a-l iubi și de a-l cruța.

Și când vorbim de poporul român, știm foarte bine de cine vorbim. Nu de amestecături, nu de oameni veniți de eri de alaltăeri în una din provinciele Daciei lui Traian, ci de acel element etnic eșit din încrucișarea Romanilor cu Dacii, de rasa romană. Aceasta a fost în trecutul țărilor noastre rasa plastică, rasa formatoare de stat, cea orânduitoare, cea istori-

www.digibuc.ro

că; aceasta trebue să și rămâe de acuma înainte. Cum că deosebirea între adâncimea rasei istorice și superficialitatea celor superpuse, e mare, o știe oricine. În inima unui popă din Ardeal e mai mult sentiment național românesc de cât într'o sută de mii de Caradale și craniul unui singur Român încape de cinci ori pe atâția creeri pe cât s'ar constata cu cumpăna în titvele mutrelor de paiață ale patrioților.

APOSTASIA LIBERALĂ

Românul, ținând seamă de un articol de fantazie al ziarului francez *l'Indépendance Roumaine* în care se vorbește de formațiunea unei „june drepte", revine din nou la acuzarea că partidul conservator n'are principii sau că cele pe cari le are sunt învechite, că e putred și alte multe de aceste cu cari ne-am obicinuit și cari nici nu merită a fi relevate.

În realitate însă, dacă vom privi guvernarea roșie de cinci ani încoace, ne vom convinge că dacă un guvern al d-lui C. A. Rosetti este cu putință în țară, nu e decât în virtutea principiilor noastre conservatoare, cari se impun de sine de vreme ce sunt răsărite din însăși natura Statului.

Independența Statului român era un punct constant urmărit de cabinetul conservator, într'un timp în care *Românul* striga că suntem Turci, parte integrantă a împărăției otomane.

Veniți la putere, li se impune roșilor prin natura lucrurilor politica independenții; ei încetează de a mai fi Turci, declară chiar războiu Turcilor și re-

www.digibuc.ro

sultatul este...? Tot cel urmărit și obținut în mare parte pe cale pacifică de ministerul Catargiu.

Întemeiarea monarchiei ereditare era o țintă a politicei conservatoare, D. C. A. Rosetti având aceeași firmă ca fiii d-sale, redactor al *Republicei Române* era se înțelege pentru o altă formă de guvernământ, înjghebată chiar pe vr'o câteva ceasuri la Ploești.

Venind la putere ce face d. Rosetti?

Încoronează viața sa de republican cu proclamarea regatului, cu regularea eredității și esclamă ca archiereul din biblie: Acum liberează, Doamne, pe robul tău căci văzură ochii mei ziua mântuirei.

Din contră, ceea ce au făcut sau încearcă roșii să facă în sensul programului lor, e în contra spiritului țărei și se respinge.

Astfel au micșorat comunele rurale bunăoară. Astăzi se simte resultatul desastros al acelei micșorări. S'a înmulțit clasa de funcționari și postulanți de nu-i mai încap nici comunele rurale, administrația e mai rea de cât oricând. Așteptăm să-i vedem revenind iar la mărirea comunelor în spiritul reformei cabinetului Catargiu.

Tot în spiritul programei roșie vor să introducă electivitatea magistraturei. Ei bine, iată o cestiune mare de principiu, unde conservatorii se deosebesc de radicali.

Cum stau însă de pe acum lucrurile?

Partea cea mai inteligentă, cea mai integră din partidul roșu chiar e contra electivității; poate chiar ministrul actual al justiției. Care va fi resultatul? Ideia conservatoare a numirei magistraților pe baza meritelor și a titlurilor academice va triumfa fără îndoială și roșii vor ceda opiniei publice conservatoare.

Prin ce stau așa dar roșii la guvern? Prin o necontenită și gradată apostasie de la programul lor original, prin o renunțare la principiile lor, prin rene-

www.digibuc.ro

garea trecutului, prin adoptarea în aparență măcar, de principii conservatoare.

N'avem nevoe de anume proselitism. Dacă vor să stea la guvern, cată ei înșii să se conformeze de silă cu spiritul conservator al țării, să se converteasçă. în contra instinctelor lor, la natura și exigențele politice ale Statului român.

Fără îndoială avem a face cu elemente politicește greu de asimilat. Dar se asimilează încet solului și rasei, încet și gradat tot principiile reprezentate de conservatori ese la suprafață și se impun.

Alegațiunile *Românului* ar fi meritat un ton mai aspru din parte-ne, dar pe cât timp suntem pe tărâmul principiilor și nu pe acela al apetiturilor roșii, sfera rămâne senină.

In materii de principii de organizare vor fi totdeauna bătuți fără să aibă ce răspunde. Apetituri însă ca acele desvoltate cu ocazia răscumpărărei, nu pot fi combătute numai cu teorii și când vorbim de ele, altfel întoarcem condeiul.

Nu e destul de clar pentru oricine că numai prin renegarea programei lor și prin convertire la principii conservatoare, roșii sunt posibili în țară? Evident; *Românul* n'o poate tăgădui fără a desminți scena lăcrămoasă a d-lui C. A. Rosetti cu ocazia proclamărei regatului și a încoronărei.

www.digibuc.ro

PROGRAM DE REFORME

Am publicat într'un număr precedent al *Timpului* răspunsul presintat de d. Maiorescu, la mesagiul tronului în numele minorităţei conservatoare a Camerei.

Acest răspuns cuprinde un program aproape complect de organizare interioară şi vine în momentul cel mai priincios spre a chema activitatea Corpurilor legiuitoare asupra cestiunilor celor mai importante ce ar trebui să le preocupe.

Adevărul este, că în lupta ei seculară pentru a'şi redobândi independenţa, România a negles prea mult această parte a activităţei publice.

Nu e vorbă, legi de organizare interioară avem destule, ba încă avem prea multe; dar bărbaţii noştri de stat, preocupaţi cum au fost până acum de ideea cea mare a emancipărei naţionale, n'au avut nici timpul, nici liniştea de spirit necesare ca să creeze un sistem de organizare care să isvorască din studiul profund şi conştiincios al trebuinţelor noastre locale şi care să fie potrivit cu puterile intelectuale şi cu mijloacele de avuţie ale populaţiunilor noastre.

Şi de aceea până acum mai mult am copiat legi de organizare streină, căutând a le localiza pe alocurea.

Şi două neajunsuri însemnate au isvorât din această organizaţiune prea complicată: de o parte multe legi nu se pot aplica de cât foarte rău; iar de altă parte, această organizaţiune este, prea costisitoare.

Acum însă când preocuparea cea mare a Românilor s'a terminat, din fericire, prin intrarea României în concertul european, este timpul să ne ocupăm mai

www.digibuc.ro

serios de cestiunile cele grave ce ridică organizarea noastră din-năuntru.

Şi de aceia, încă din ziua proclamărei regatului, partidul conservator a cugetat să pună în vedere ţărei un program complect de organizare interioară care să purceadă din nevoile noastre, să răspundă la trebuinţele noastre şi să fie în raport, atât cu datinele şi cultura noastră, cât şi cu mijloacele noastre de aplicaţiune. Şi un articol publicat în coloanele *Timpului*, îndată după proclamarea regatului, a căutat să demonstreze necesitatea unui program complect de organizare în noul stadiu în care intră România.

Toate cestiunile resumate în răspunsul presintat de d. Maiorescu la mesagiul tronului au fost desbătute în sânul partidului.

Nu putem dar de cât să ne felicităm că d. Carp a conceput ideea de a întruni într'un mod sistematic câte va din ideile fundamentale ce s'au agitat între membrii partidului ce represintăm, pe cari d. Maiorescu le a formulat şi le-a presintat la deschiderea primei sesiuni parlamentare a regatului Român.

Şi cu atât mai mult ne felicităm de aceasta, cu cât cea mai mare parte din ideile exprimate în documentul de care vorbim, nu sunt de cât accentuarea în mod mai practic a ideilor ce a propagat totdeauna partidul conservator şi oare cum desvoltarea ideei conservatoare însăşi.

Şi în adevăr partidul conservator a susţinut totdeauna că orice sistem de organizare interioară în ţara noastră trebue să ia ca punct de plecare Constituţiunea noastră însăşi, Constituţiunea în întregul ei.

Acesta a fost şi este punctul nostru de plecare.

Şi ţinta noastră a fost totdeauna conservarea elementului naţional şi ocrotirea acestui element contra concurenţei excesive şi a propriei lui neprevederi. Fiece zi ce trece ne convinge mai mult că aceasta tre-

www.digibuc.ro

bue să fie ţinta supremă, nu numai a oricărui conservator, dar a oricărui Român care vrea să aibă o ţară românească. Conservarea mai cu seamă a proprietăţei mici în mâna proprietarului român, conservarea meseriilor în mâna meseriaşilor români. Vom discuta dar împreună cu toţi aceia ce primesc aceste idei eminamente conservatoare mijloacele practice de a ajunge la scopul dorit, dintre cari mai întâiu pe cele propuse în proiectul de răspuns al d-lui Maiorescu.

Ca să poată elementul nostru românesc să iasă învingător din lupta cea mare pentru existenţa naţională ce ni se impune, mijloacele protectoare nu sunt fără îndoială de cât un ajutor vremelnic: ridicarea nivelului intelectual şi desvoltarea activităţei şi a bogăţiei sunt mijloacele fundamentale.

De aceea am cerut totdeauna simplificarea mecanismului nostru administrativ şi credem că e bine să se împuţineze mai ales atribuţiunile comunei rurale ca să poată să îndeplinească bine pre cele esenţiale: biserica, şcoala şi căile de comunicaţie.

Şi de aceea încă de mult partidul conservator s'a ridicat contra direcţiunei ce se dă tinerimei în şcoalele noastre, care a creat şi crează pe fiecare zi un fel de proletariat al condeiului, o adevărată plagă socială şi-a propus că instrucţiunea publică să îndrepteze forţele vii ale naţiunei către ocupaţiunile aşa de bogate şi aşa de necesare în organizarea societăţilor moderne ale industriei şi comerţului.

Nu mai puţin partidul conservator a semnalat totde-auna răul ce-l aduc fluctuaţiunile politice în buna administrare a ţărei şi a cerut ca funcţionarii administrativi să prezinte garanţii serioase de aptitudine la intrarea lor în funcţiune, dar, odată intraţi, *a cerut stabilitatea pentru toţi.* In special, în ce priveşte magistratura, formula în care d. Maiorescu a resumat credinţele partidului conservator este cea

www.digibuc.ro

mai nemerită și o adoptăm fără nici o adăogire și fără nici o restricțiune.

Acestea fiind ideile fundamentale ce se esprimă în documentul de care vorbim, noi credem că este un bun început pentru activitatea parlamentară a acestei sesiuni.

El va avea îndoitul folos de a chema atențiunea publică asupra cestiunilor de îndreptare interioară de la care am fost distrași prin evenimentele exterioare și de a le lămuri ideile partidelor și a împrăștia nedomiririle cari au fost și sunt sprijinul principal al partidului liberal așa de abil în a turbura apa și a calomnia pe adversarii săi.

Pe lângă aceste idei de organizare interioară, credem că e bine să aducem aminte acestui parlament care își începe lucrările sale, ceea ce ziceam în programul partidului conservator în 1880, că adică „trebuie să înfrânăm de o cam dată ori ce dorință de îmbunătățiri și întreprinderi costisitoare de oare-ce sporirea impozitelor a ajuns să atingă chiar forțele productive ale țărei și asemeni dorințe se traduc neapărat prin noi sarcine".

Nu mai puțin credem că este de datoria minorității din Cameră și Senat, acum când are ocasiunea de a vorbi în mod solemn cu Regele, să aducă la picioarele tronului plângerile ce se ridică din toate părțile țărei contra administrațiunei guvernului de astă-zi.

Lumea este scandalizată de îmbogățirea așa de repede a câtor-va din cei ce au mai multă acțiune asupra guvernului său. Abuzurile și deșantarea au fost denunțate în public chiar de către președintele consiliului de miniștri și de președintele Camerei legiuitoare. Și cu toate acestea demoralizarea își urmează cursul, înfierații de opinia publică stau în capul departamentelor și în capul județelor și exemplul dat de sus s'a întins repede până în cele din urmă strate ale societății.

www.digibuc.ro

Cerând dar o bună organizare înăuntru, nu trebue să pierdem din vedere că legile cele mai bune nu pot da de cât rezultate rele în mâni deprinse a le viola şi că mai mult de cât cele mai bune legi, o economie înţeleapta şi o administraţie onesta pot ajuta la înălţarea claselor muncitoare şi la ocrotirea lor.

www.digibuc.ro

CUPRINSUL

	Pag
Bătrânii şi tinerii	5
Ilustraţii administrative	12
Paralèle economice	20
Actualitatea	27
Din abecedarul economic	34
Frasă şi adevăr	40
Semi-barbaria	46
Independenţa română	49
Cărţile de citire	54
Partidul constituţional	57
Despre program	62
Independenţa	67
Religia	69
Trecutul partidelor noastre	72
Martiriul lucrativ	78
Invăţământul clasic	81
Roşii	86
Declasarea	91
Partidul roşu	93
Polemica cu «Steaua României»	97
Conservatorii şi libertăţile	101
Clasa patrioţilor	106
Manolache Kostaki Epureanu	109
Reacţiunea	112

www.digibuc.ro

Pag.

Invăţământul democratic 116
Desvoltarea istorică 119
Clasele superioare 123
Desvoltarea istorică a României 127
Cultura roşilor 130
Pătura superpusă 138
Elementele streine 139
Românii de provenienţă incertă 143
Veneticii 147
Spitalele rurale 152
Efectele demagogiei 157
Polemica cu «Românul» 161
Fanarioţii şi clasele dirigente 165
Apostasia liberală 171
Program de reforme 174

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro